

The background image shows the interior of a church. In the foreground, there are rows of wooden pews with green book covers. The floor is made of large, dark stone tiles. In the background, there is an altar with a red cloth, a large chandelier hanging from the ceiling, and stained glass windows. The walls are light-colored and decorated with religious art.

Kerkenvisie
Gemeente
Eijsden-

Margraten

R—O

RO groep
Wilhelminasingel 58
Postbus 3086
6202 NB Maastricht

info@rogroep.nl
[+31 43 350 00 50](tel:+31433500050)
www.rogroep.nl

Afbeelding op voorblad Sint Pancratiuskerk, Mesch door Kerkfotografie Nederland

Inhoud

01	INLEIDING.....	5
01-1	AANLEIDING.....	5
01-2	DE OPGAVE.....	5
01-3	DOEL.....	6
01-4	LEESWIJZER.....	7
02	HUIDIGE SITUATIE.....	8
02-1	KERKGEBOUWEN IN EIJSDEN-MARGRATEN.....	8
02-2	MONUMENTAAL BESCHERMD RELIGIEUS ERFGOED	10
02-3	DEMOGRAFIE	10
02-4	ALGEMENE RELIGIEUZE TRENDS EN ONTWIKKELINGEN.....	11
02-5	BESCHRIJVING GELOOFSGEMEENSCHAPPEN & KERKGEBOUWEN	12
02-6	PAROCHIALE KERNCIJFERS.....	13
03	ALGEMEEN KADER	14
03-1	RIJK.....	14
03-2	SUBSIDIEMOGELIJKHEDEN KERKEIGENAREN.....	15
03-3	BISDOM ROERMOND	16
03-4	GEMEENTELIJK BELEID.....	17
04	VISIE OP DE TOEKOMST	20
04-1	VISIE KERKEIGENAREN.....	20
04-2	OMGEVINGSDIALOGEN	23
05	AFWEGINGSKADER.....	26
05-1	AFWEGINGSKADER KERKGEBOUWEN & KERKGEMEENSCHAPPEN.....	26
05-2	BESCHRIJVING ASPECTEN AFWEGINGSKADER.....	27
05-3	TOETSING AFWEGINGSKADER PER KERKGEBOUW.....	28

06	DENKRICHTINGEN	29
06-1	MOGELIJKHEDEN VOOR KERKGEBOUWEN	29
06-2	HANDELINGSKADER DENKRICHTINGEN OP BASIS VAN WAARDERINGEN	30
06-3	INSPIRATIEKAART HER-, NEVENBESTEMMEN EN NEVENGEBRUIK	31
06-4	DENKRICHTINGEN TOEKOMST PER KERKGEBOUW	32
06-5	DENKRICHTINGEN SAMENWERKENDE PAROCHIES BREUST-EIJSDEN, ECKELRADE, GRONSVELD, MARIA-DORP, OOST-MAARLAND EN RIJCKHOLT	32
06-6	DENKRICHTINGEN PAROCHIE HEILIGE PANCRA TIUS, MESCH.....	39
06-7	DENKRICHTINGEN PROTESTANTSE KERK, EIJSDEN.....	40
07	CONCLUSIES & AANBEVELINGEN.....	42
07-1	CONCLUSIES	42
07-2	AANBEVELINGEN	43
	BIJLAGE 1: KERKENPASPOORT	45
	BIJLAGE 2: UITWERKING SUBSIDIEMOGELIJKHEDEN KERKEIGENAREN	46
	BIJLAGE 3: HANDREIKING TOEKOMST KERKGEBOUWEN, BISDOM ROERMOND	51
	BIJLAGE 4: UITWERKING OMGEVINGSDIALOGEN.....	52
	BIJLAGE 4A VERSLAG OMGEVINGSDIALOOG EIJSDEN, BREUST, MARIADORP EN OOST-MAARLAND.....	53
	BIJLAGE 4B VERSLAG OMGEVINGSDIALOOG GRONSVELD, ECKELRADE EN RIJCKHOLT	58
	BIJLAGE 4C VERSLAG OMGEVINGSDIALOOG MESCH.....	62
	BIJLAGE 4D VERSLAG OMGEVINGSDIALOOG PROTESTANTSE KERK EIJSDEN	65
	BIJLAGE 5A: TOELICHTING PER KERKGEBOUW.....	69
	BIJLAGE 5B: BEOORDELING KERKGEBOUWEN GEMEENTE EIJSDEN-MARGRATEN.....	79

01 Inleiding

01-1 Aanleiding

Kerkgebouwen zijn beeldbepalend in de regio. Generaties lang werden mensen in de gebouwen gedoopt, deed men er de communie en het vormsel en werd er gerouwd en getrouwd. Heel lang werden geloof en kerkbezoek automatisch doorgegeven van ouder op kind. Kerkbezoek hoorde bij het leven hier in de regio. De kerkgebouwen vormen de ziel van dorp of wijk en ze staan voor een band met het verleden, niet alleen voor bewoners, ook voor bezoekers van deze streek. Daarnaast zijn kerktorens vertrouwelijke bakens van herkenning in het landschap. Wie de kerktoren ziet, weet: *'ik ben bijna thuis'*.

Hoewel het geloof centraal staat, hebben kerkgebouwen ook maatschappelijke, culturele en (kunst)historische betekenis. Maar zoals bekend staan de gebouwen, mede als gevolg van teruglopend kerkbezoek, onder druk. De realiteit van alledag is dat de kerken steeds minder worden gebruikt. Het onderhoud is lastiger te financieren en de exploitatie komt moeilijk rond. Van de ruim 7100 gebedshuizen in Nederland, hebben er begin 2023 ruim 1.800 een herbestemming gekregen, wat wil zeggen dat het gebouw nu geen religieuze functie meer heeft.

Ook in de gemeente Eijsden-Margraten is, of wordt dit in de nabije toekomst zichtbaar. In deze gemeente staan 17 kerkgebouwen. De oudste kerk dateert van de 9^e eeuw, het jongste gebouw stamt uit 1959. Van deze gebouwen zijn er nog 17 in religieus gebruik, dit zijn plaatsen waar men nog terecht kan voor gebed en geloof. In de afgelopen jaren heeft een kerkgebouw een gedeeltelijke herbestemming ondergaan, waarbij de religieuze functie behouden is gebleven.

01-2 De opgave

Doordat steeds meer gebedshuizen hun religieuze functie (dreigen te) verliezen, anders gebruikt gaan worden, of soms zelfs gesloopt worden, is een maatschappelijke opgave voor en betrokkenheid van de overheid ontstaan. Daarom werd eind 2018 het programma Toekomst Religieus Erfgoed in het leven geroepen. Dit programma van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, dat liep tot eind 2021, initieerde het instrument '*kerkenvisie*': een op te stellen samenhangende visie op alle gebedshuizen binnen een gemeente, ongeacht denominatie, ouderdom of (monumentale) status van een gebedshuis. De kerkenvisie van de gemeente Eijsden-Margraten die u nu leest, is ontstaan uit dat rijksoverheidsprogramma Toekomst Religieus Erfgoed.

Voor het opstellen van integrale kerkenvisies stelde toenmalig minister Van Engelshoven van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in 2019, 2020 en 2021 circa 3 miljoen euro per jaar beschikbaar. De middelen, in de vorm van een decentralisatie-uitkering, werden beschikbaar gesteld aan gemeenten. Elke Nederlandse gemeente kon in die periode eenmalig een aanvraag indienen. In heel Nederland zijn 240 Gemeenten (ruim 70 procent) aan de slag gegaan met het opstellen van een kerkenvisie.

01-3 Doel

De gemeente Eijsden-Margraten heeft RO groep uit Maastricht, adviseur en ontwikkelaar van maatschappelijk en zinvol vastgoed, gevraagd om het opstellen van de kerkenvisie op zich te nemen. Dat overigens de burgerlijke gemeente wordt gezien als een eerste aanspreekpunt om een kerkenvisie te maken, komt voort uit de gedachte dat de gemeente een breed overzicht heeft van haar eigen gebied en het kerkenlandschap. Ook komen bij een gemeente verschillende belangen samen – ruimtelijk, economisch, cultureel en sociaal en is zij verantwoordelijk voor een goede ruimtelijke ordening.

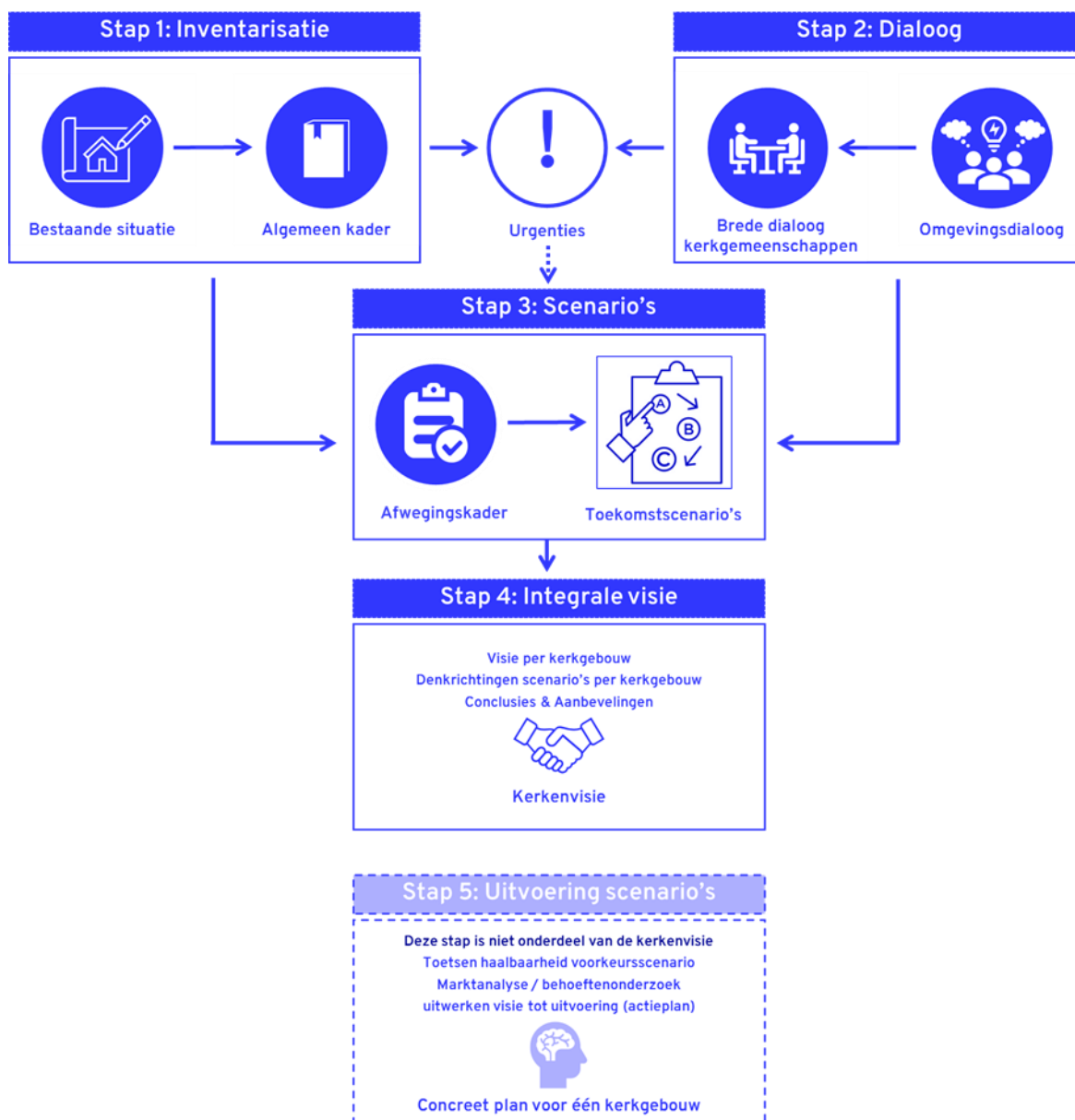
Bij het huidige kerkenlandschap, dat zo aan verandering onderhevig is, zijn deze belangen herkenbaar. Dat leidt tot een dynamisch kerkenvisieproces, een proces waarvoor geen blauwdruk bestaat. Lokale situaties laten zich niet of lastig met elkaar vergelijken en in elke gemeente zal de kerkenvisie een andere uitkomst hebben. Een kerkenvisie is dan ook altijd maatwerk, door de betrokkenen samen vastgesteld.

Kerkeigenaren, meestal kerkbesturen, zijn daarbij de belangrijkste gesprekspartner, zij hebben immers de gebouwen in eigendom en zijn bepalend en richtinggevend. Maar meer belanghebbenden zijn bij de kerkenvisie betrokken, elk met een eigen visie, uitgangspunten en wensen. Daarnaast blijkt in de praktijk ook dat meerdere partijen zich 'eigenaar voelen'. Groepen mensen die zich om 'hun' kerkgebouw ontfemen, ook al gaan ze daar niet (meer) naar toe. En dan blijkt dat de waarde van een kerk(gebouw) zich niet alleen uitdrukt in bijvoorbeeld religieuze, monumentale of financiële waarde, maar ook in emotie, in gevoelswaarde. Ook dat maakt het opstellen van een kerkenvisie dynamisch en complex.

Samen vooruitkijken is van belang. Een kerkenvisie is bedoeld als gezamenlijke blik op de toekomst van kerkgebouwen, in samenhang bezien. Het is lastig praten als die toekomst niet duidelijk is. Of als verschillend wordt gedacht over uitgangspunten en nieuwe (globale) oplossingen, al dan niet van kerk tot kerk. De kerkenvisie van de gemeente Eijsden-Margraten is tot stand gekomen na een intensief overlegtraject. Er werden gesprekken gevoerd met kerkeigenaren, parochianen, verenigingen, protestantse gemeente Eijsden en andere belanghebbenden tijdens de omgevingsdialogen.

Alvorens deze kerkenvisie te publiceren, is deze besproken met alle gesprekspartners. Een belangrijke uitkomst is dat: kerkgebouwen in de dorpskernen van grote waarde zijn. Ze vervullen een cruciale maatschappelijke functie en dragen bij aan het sociaal en cultureel weefsel van de gemeenschap. Daarbij is het essentieel om voortdurend oog te houden voor de 'menselijke waarde' die achter de stenen schuilgaat, waarbij de geloofsgemeenschappen diep geworteld zijn in de lokale tradities, zoals de 'Bronk', die van betekenis zijn voor de saamhorigheid en identiteit van de dorpen. De gezamenlijke overtuiging is dat kerkgebouwen, waar mogelijk en verantwoord, zo lang mogelijk in gebruik blijven, zodat ze hun rol in het gemeenschapsleven kunnen blijven vervullen. Daarnaast maakte deze kerkenvisie ook duidelijk dat afwachten, leegstand en verwaarlozing van de gebouwen geen optie is.

Voorliggende rapportage vormt de afsluiting van de kerkenvisie Eijsden-Margraten. Hoofdstuk 2 geeft een samenvatting van de bestaande situatie, gebaseerd op het kerkenpaspoort. Hoofdstuk 3 beschrijft de algemene kaders en uitgangspunten. Hoofdstuk 4 biedt inzicht in de algemene visie op religieus erfgoed in de gemeente en presenteert de uitkomsten van de omgevingsdialogen. Hoofdstuk 5 beschrijft en waardeert de kerkgebouwen op basis van een afwegingskader. Hoofdstuk 6 schetst de toekomstige denkrichtingen voor de kerkgebouwen. Tot slot worden in hoofdstuk 7 enkele conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

Figuur 01.1 Schematische weergave opzet rapportage kerkenvisie Eijsden-Margraten

02 Huidige situatie

De bestaande situatie van de kerkgebouwen in de gemeente Eijsden-Margraten is gedetailleerd in beeld gebracht in het kerkenpaspoort in bijlage 1. Daarin zijn de kerngegevens over de kerkgebouwen, kapellen en begraafplaatsen, aangevuld met demografische gegevens. Daarnaast is er een interactieve kaart¹ opgesteld waarin de gegevens overzichtelijk staan gepresenteerd. Dit hoofdstuk is een samenvatting van de bestaande situatie.

02-1 Kerkgebouwen in Eijsden-Margraten

Gemiddeld is er in Limburg 1 kerkgebouw per 2.822 inwoners (CBS). In Eijsden-Margraten is de kerkendichtheid met 17 kerkgebouwen op 25.796 inwoners (1 kerk per 1.517 inwoners) fors hoger dan het gemiddelde in Nederland. De volgende kerkgebouwen liggen in de gemeente Eijsden-Margraten:

Naam kerkgebouw	Kern	Bouwjaar	Monumentale status
Parochiefederatie Terlinden-Margraten			
Sint Gerlachuskerk	Banholt	1874-1876	Rijksmonument
Sint Brigidakerk	Noorbeek	Ca. 1400-1500	Rijksmonument
Sint Barbarakerk	Scheulder	1850	Rijksmonument
Sint Margaritakerk	Margraten	Ca. 1550	Rijksmonument
Sint Gertrudiskerk	Sint Geertruid	Ca. 1400	Rijksmonument
Sint Lambertuskerk	Mheer	1876-1877	Rijksmonument
Heilige Kruisverheffingskerk	Cadier en Keer	1958	Rijksmonument
Sint Laurentiuskerk	Bemelen	1845	Rijksmonument
<i>Sint Franciscus van Assisikerk*</i>	<i>Reijmerstok</i>	<i>1922-1923</i>	<i>Rijksmonument</i>
Parochie heilige Pancratius Mesch			
Sint Pancratiuskerk	Mesch	Ca. 9 ^e eeuw	Rijksmonument
Samenwerkende parochies Eijsden en omgeving			
Sint Martinuskerk	Breust-Eijsden	Ca. 1500	Rijksmonument
Sint Christinakerk	Eijsden	1508	Rijksmonument
Sint Jozefkerk	Oost-Maerland	1927	Rijksmonument
Maria Tenhemelopnemingkerk	Eijsden-Mariadorp	1959	Geen monument
Sint Bartholomeuskerk	Eckelrade	Ca. 1300-1500	Rijksmonument
Sint Martinuskerk	Gronsveld	1690-1699	Rijksmonument
O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk	Rijckholt	1882	Gemeentelijk monument
Protestantse gemeente Eijsden			
Protestantse kerk	Eijsden	1906-1907	Rijksmonument

* De Sint Franciscus van Assisikerk (Reijmerstok) bevindt zich in de burgerlijke gemeente Gulpen-Wittem. Gezien deze kerk onderdeel uitmaakt van het samenwerkingsverband zal deze inventariserend worden meegenomen in de kerkenvisie.

Tabel 02.1 Kerkgebouwen in gemeente Eijsden-Margraten en scope kerkenvisie

In de gemeente Eijsden-Margraten bevinden zich in totaal zeventien kerkgebouwen verspreid over de gemeente, verdeeld over 14 dorpskernen. 16 van deze kerkgebouwen hebben een Rooms-Katholieke denominatie. Het andere kerkgebouw, de protestantse kerk in Eijsden, is het enige protestantse kerkgebouw in de gemeente. Daarnaast ligt er binnen het parochiecluster Terlinden-Margraten een kerkgebouw, de Sint Franciscus van Assisikerk, buiten de gemeente Eijsden-Margraten. Gezien deze kerk onderdeel is van het parochiecluster zal deze in deze kerkenvisie worden meegenomen.

¹ De interactieve kaart is te bereiken via:

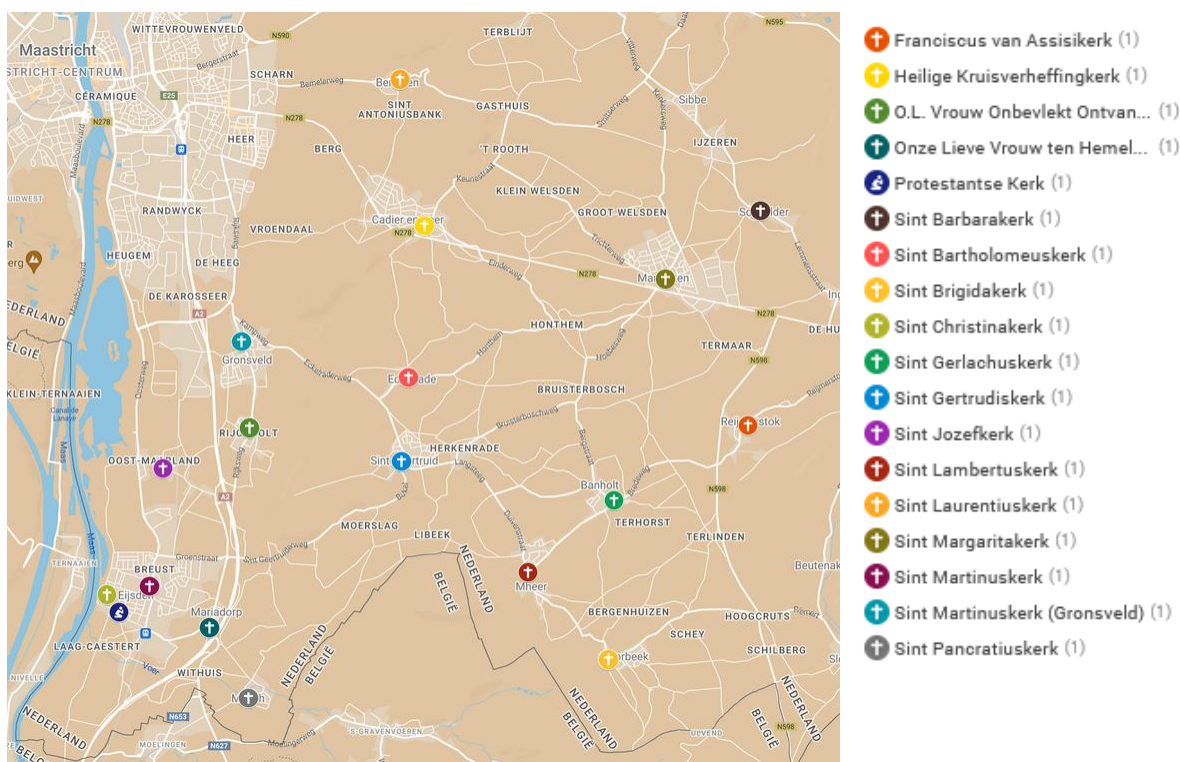
<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1DySB1FVYI41z9mMUcVFcEZg939LZi7s&usp=sharing>

Figuur 02.1 Van links naar rechts Sint Lambertuskerk (Mheer), Sint Martinuskerk (Gronsveld) Protestantse Kerk (Eijsden), Sint Martinuskerk (Breust-Eijsden), Sint Barbarakerk (Scheulder) en Sint Christinakerk (Eijsden)

Huidige gebruik

Alle 17 kerkgebouwen in de gemeente zijn nog in gebruik voor de eredienst. De O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk is in 2022 gedeeltelijk herbestemd als expositieruimte voor het museum van de vuursteenmijn en gedeeltelijk bestemd tot 'Bed & Breakfast'. In 2020 zijn in de Protestantse kerk de kerkbanken vervangen door stoelen. De kerk kan daardoor multifunctioneel gebruikt worden voor andere activiteiten. In de andere kerkgebouwen is er incidenteel nevengebruik, zoals bijvoorbeeld (orgel)concerten.

Figuur 02.2 Interactieve kaart kerkgebouwen in de gemeente Eijsden-Margraten

Interactieve kaart

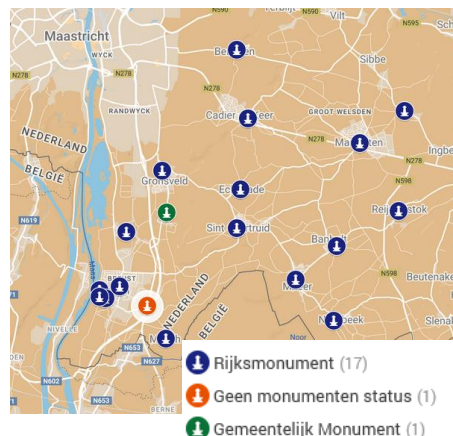
Basisinformatie van de kerkgebouwen staat overzichtelijk gepresenteerd in de interactieve kaart. Deze is te bereiken via de link¹ op de vorige pagina of door het scannen van de QR-code.

Monumentale status

02-2 Monumentaal beschermd religieus erfgoed

Met 398 Rijksmonumenten en 60 gemeentelijk monument (2024) is de gemeente Eijsden-Margraten rijk aan monumentaal erfgoed. Zo zijn bijna alle kerkgebouwen rijksmonumenten, behoudens van de Maria Tenhemelopnemingkerk (geen monument) en de O.L.V. van Onbevlekt Ontvangenkerk (gemeentelijk monument). Elementen van architectonische (& cultuurhistorische) betekenis van de kerkgebouwen staan omschreven in de kerkenpaspoorten, zie bijlage 1.

Figuur 02.3 Monumentale status kerkgebouwen

02-3 Demografie

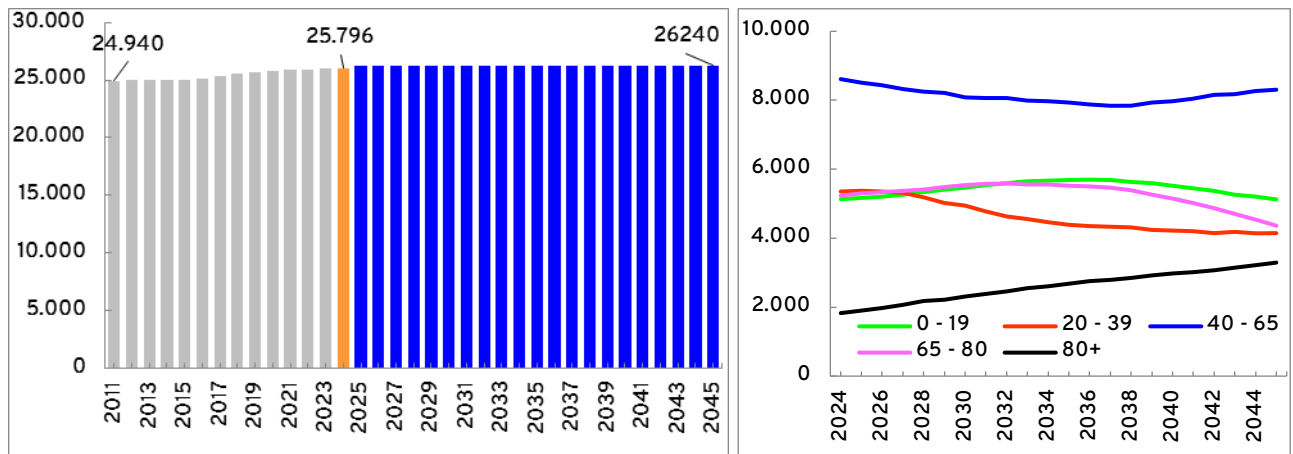
De gemeente Eijsden-Margraten telt per 2023 circa 25.796 inwoners. De inwoners wonen verdeeld over acht dorpskernen, namelijk:

Kern (inwonersaantallen per 2023)	Inwoners
Eijsden, Oost-Maerland, Mesch	9.591
Margraten, Scheulder	4.179
Cadier en Keer, Bemelen	3.957
Mheer, Noorbeek, Banholt	3.046
Gronsveld, Rijckholt	2.969
Sint Geertruid, Herkenrade, Moerslag	1.464
Eckelrade, Bruisterbosch	590
Totaal	25.796

Het bevolkingsaantal van de gemeente Eijsden-Margraten is in de afgelopen tien jaar met ongeveer 800 inwoners gegroeid, tot een totaal van 25.796 inwoners op 1 januari 2023. Naar verwachting zal dit aantal licht stijgen, zij het in een gematigd tempo, tot 26.240 inwoners in 2045. Deze cijfers wijzen op een stabilisatie van het totale inwoneraantal in de komende decennia.

Hoewel het totale aantal inwoners relatief stabiel blijft, wordt een verschuiving in de bevolkingssamenstelling verwacht. Het aantal 80-plussers zal de komende jaren aanzienlijk toenemen, terwijl het aantal jongvolwassenen (20- tot 39-jarigen) juist zal afnemen. Tegelijkertijd wordt een lichte groei verwacht in de groep van 0- tot 14-jarigen.

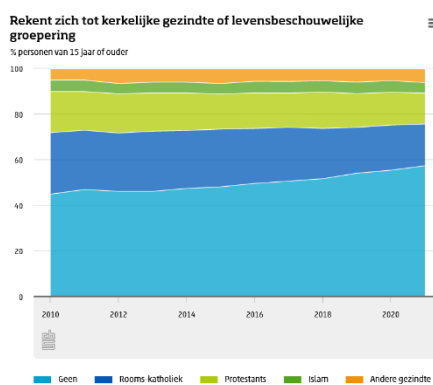

Figuur 02.4 Bevolkingshistorie gemeente Eijsden-Margraten (CBS 2011-2021) en bevolkingsprognose, rechts bevolkingsprognose verdeeld naar leeftijdscohorten (E'til 2021 - 2043).

02-4 Algemene religieuze trends en ontwikkelingen

Het religieuze landschap in Nederland is de afgelopen decennia sterk veranderd. Waar vroeger ongeveer 80 procent van de bevolking katholiek of protestants was, behoort nu een meerderheid van de Nederlanders niet tot een kerkelijke of levensbeschouwelijke groepering. Daarnaast is er een toename in de diversiteit van religieuze stromingen, vooral binnen het protestantisme. Deze diversiteit is ook bevorderd door de veranderende bevolkingssamenstelling en de komst van nieuwe religies, zoals de islam.

Volgens de CBS-gegevens is er sprake van een gestage daling van het kerkelijk geloof in Nederland. Steeds meer mensen in Eijsden-Margraten geven aan niet langer religieus te zijn of zich niet meer te identificeren met een bepaalde religie. Dit wordt vaak toegeschreven aan veranderende maatschappelijke en culturele normen en waarden en de groeiende invloed van individualisme en globalisering. Als gevolg hiervan zijn kerkgemeenschappen in Eijsden-Margraten en omgeving geconfronteerd met uitdagingen, zoals afnemende aantallen kerkgangers en teruglopende (kerk)bijdragen.

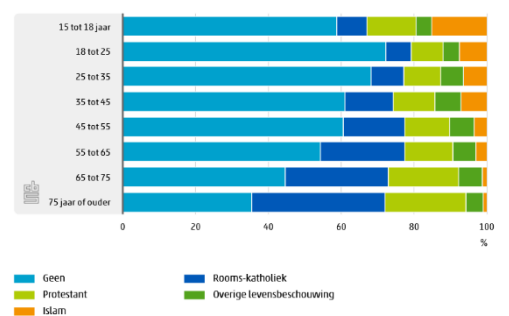
Figuur 02.5 Kerkelijke gezindheid Nederland 2010 - 2022 (CBS, 2023).

Afname kerkelijke betrokkenheid

De religieuze betrokkenheid in Nederland is de afgelopen jaren afgenomen. Volgens het CBS rekende in 2017 zich voor het eerst minder dan de helft (49 procent) van de Nederlanders van 15 jaar of ouder zich tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering, in 2021 was dat 41,5 procent. De katholieken vormen de grootste groep met 18,3 procent van de bevolking, gevolgd door de protestanten (13,6 procent) en de moslims (4,6 procent). Ruim 6 procent rekent zich tot een andere levensbeschouwelijke groepering.

Ook het aandeel dat regelmatig (minstens 1 keer per maand) een Rooms-Katholieke religieuze dienst bijwoont, is geslonken: van 16 procent in 2017 naar 14 procent in 2019 en naar 13 procent in 2021. Als men kijkt naar de leeftijd in relatie tot kerkelijke gezindheid dan is heel duidelijk dat vooral ouderen nog kerkelijk gezind zijn en jongeren niet. Daarbij zal vooral voor het Rooms-Katholieke geloof de afname van het aantal gelovigen o.b.v. deze analyse de komende jaren substantieel zijn, gezien vooral de groep jonger dan 65-jaar aanzienlijk minder Rooms-Katholiek gezind is dan de groep 65 jaar en ouder. Aan de andere kant is er een lichte stijging in het aandeel 15-18-jarigen die Rooms-Katholiek gezind zijn t.o.v. 18-25-jarigen.

Rekent zich tot kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering, leeftijd, 2021

Figuur 02.6 Kerkelijke gezindte Nederland naar leeftijd 2022 (CBS, 2023).

Geloof in Limburg

Limburg is de provincie met het hoogste percentage gelovigen in Nederland (72% in 2015, waarvan 64% Rooms-Katholiek). Toch blijkt uit cijfers van het CBS dat het aantal Limburgers dat kerkelijk betrokken is, het geloof actief uitdraagt en frequent naar de kerk gaat, opvallend laag is. Ook het aantal her- of nevenbestemde kerkgebouwen is in Limburg laag. Deze discrepantie kan worden verklaard door verschillende factoren. Allereerst krimpt en vergrijsst Limburg, waarbij vooral jongeren naar stedelijke gebieden vertrekken, terwijl de oudere generatie met een katholieke opvoeding achterblijft. Ten tweede voelen Limburgers zich nog steeds verbonden met het katholicisme, zelfs als ze niet regelmatig naar de kerk gaan. Daarnaast voelen Limburgers zich vaak vooral verbonden bij het geloof door bepaalde tradities en vieringen, bijvoorbeeld de 'Carnavalmis'. In de gemeente Eijsden-Margraten speelt daarbij ook de jaarlijkse 'Bronk' een belangrijke rol.

02-5 Beschrijving geloofsgemeenschappen & kerkgebouwen

Aan het begin van de kerkenvisie hebben bij 9 kerkgebouwen in de gemeente een rondgang plaatsgevonden. Er is tijdens deze rondgang basisinformatie verzameld over de kerkgebouwen. In het kerkenpaspoort in bijlage 1 staan deze uitgebreid beschreven, in deze paragraaf staan de parochieverbanden binnen de gemeente Eijsden-Margraten beschreven.

Dekenaat Gulpen

Een dekenaat is een regionale kerkelijke structuur die meerdere parochies in een bepaald gebied samenbrengt. Het dekenaat coördineert en ondersteunt de parochies, bevordert samenwerking en speelt een rol in gemeenschapsopbouw en pastorale zorg. In 1833 werd de parochie Gulpen door de bisschop van Luik tot Dekenaat verheven. Dit Dekenaat omvat grofweg de huidige gemeente Gulpen-Wittem, Vaals, Eijsden-Margraten en Valkenburg. Alle parochies in Eijsden-Margraten vallen onder het dekenaat Gulpen.

Parochie Heilige Pancratius, Mesch

De parochie Heilige Pancratius in Mesch is de enige parochie in de gemeente die niet is aangesloten bij een samenwerkingsverband, parochiecluster of parochiefederatie. De parochie heeft nog een eigen pastoor en eigen kerkbestuur. Daarbij wordt er wel al (incidenteel) samengewerkt met de nabijgelegen parochies Mariadorp, Breust-Eijsden en Oost-Maarland. Tijdens het uitvoeren van de kerkenvisie is de samenwerking versterkt, mede door het organiseren van gezamenlijke werkgroep overleggen. De wens is om de samenwerking naar de toekomst toe met andere parochies te versterken.

Samenwerkende parochies Breust-Eijsden, Eckelrade, Gronsveld, Mariadorp, Oost-Maarland en Rijckholt

Al enkele jaren werken de zeven parochies Breust-Eijsden, Eckelrade, Gronsveld, Mariadorp, Oost-Maarland en Rijckholt samen. Binnen deze samenwerking kan een verdere splitsing worden gemaakt: er is een intensievere samenwerking tussen de parochies Breust-Eijsden, Mariadorp en Oost-Maarland, en een aparte samenwerking tussen de parochies Eckelrade, Gronsveld en Rijckholt. De samenwerking is de afgelopen jaren verder toegenomen.

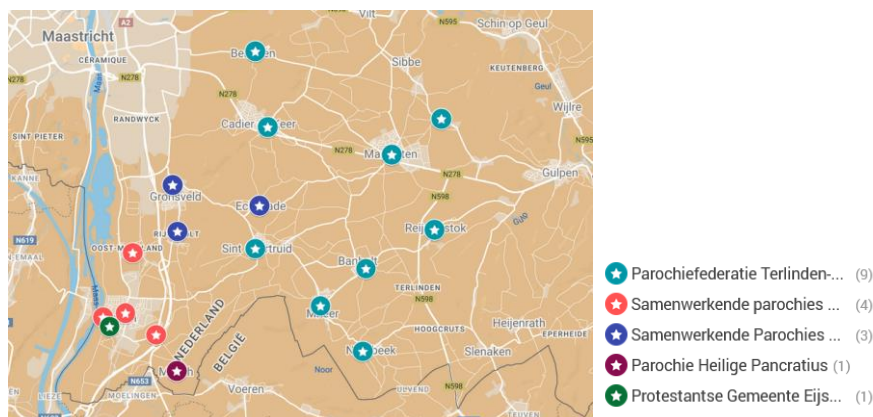
Parochiefederatie Terlinden-Margraten

Sinds 2017 werken de parochies van Margraten, Noorbeek, Reijmerstok en Banholt samen in de parochiefederatie Terlinden-Margraten. In de afgelopen jaren is deze federatie uitgebreid met de parochies Scheulder, Mheer, Sint Geertruid, en Cadier en Keer. In juli 2024 zal ook de parochie Bemelen toetreden tot de parochiefederatie. De parochies beschouwen de vorming van de parochiefederatie als een groeiproces waarin zij momenteel volop bezig zijn. Dit proces zal de komende jaren nog voortgezet worden.

Opmerking: Na een aantal verkennende gesprekken hebben de samenwerkende parochies Margraten-Terlinden aangegeven momenteel niet te willen deelnemen aan de kerkenvisie vanwege andere prioriteiten. Om die reden zullen deze parochies alleen inventariserend worden opgenomen. In het vervolg van de rapportage worden deze negen parochies daarom niet verder uitgewerkt.

Protestantse gemeente Eijsden

De Protestantse gemeente Eijsden is een kleine, zelfstandige gemeente met een eigen kerkenraad. Deze gemeente is niet aangesloten bij een bredere organisatie, zoals de Protestantse gemeente Maas-Heuvelland, hoewel er wel goed contact is met hen. Jaarlijks wordt geëvalueerd of het wenselijk is om de samenwerking verder te intensiveren.

Figuur 02.7 Samenwerkingsverbanden parochies in de gemeente Eijsden-Margraten.

02-6 Parochiale Kerncijfers

Aan het begin van de kerkenvisie zijn de kerkeigenaren gevraagd om basisinformatie over hun kerkgebouwen te verstrekken. Deze informatie omvat onder andere de huidige staat en het gebruik van de gebouwen. Verdere details over de afzonderlijke kerkgebouwen, evenals de basisinformatie die door de parochies is verstrekt, zijn te vinden in het kerkenpaspoort in bijlage 1.

03 Algemeen kader

Dit hoofdstuk omschrijft de algemene kaders waarmee bij het tot stand komen van de kerkenvisie rekening wordt gehouden. De kaders worden van grof naar fijn uitgewerkt. Eerst worden de kaders vanuit het Rijk beschreven, daarna vanuit het bisdom en de provincie Limburg. Tot slot worden de kaders vanuit de gemeente Eijsden-Margraten beschreven.

Het wettelijke kader voor kerkgebouwen is breed. Parochies zijn eigenaar en hebben de zeggenschap over hun gebouwen. Voor Rooms-Katholieke kerken definieert vooral het bisdom de kaders. De overheid wil het erfgoed behouden voor de samenleving, met name de markante, karakteristieke en cultuurhistorisch waardevolle gebouwen. Daarom verstrekken overheden (Rijk, provincie en gemeente) jaarlijks subsidies voor bijvoorbeeld onderhoud aan monumentale kerkgebouwen.

03-1 Rijk

In het kader van de Nationale Kerkenaanpak is de rijksoverheid in 2018 gestart met het samenwerkingsprogramma toekomst Religieus Erfgoed. De nationale kerkenaanpak kent de vijf programmalijnen: kerkenvisie, kennis, duurzaamheid, toegankelijkheid en draagvlak. Dit samenwerkingsprogramma is o.a. vormgegeven met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Provincies, Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, Erfgoedverenigingen, het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en andere partijen.

Programma Kerkenvisies

Het instrument kerkenvisie is, net als in de gemeente Eijsden-Margraten, door een veelvoud aan gemeenten in Nederland aangevraagd. Van de in totaal ruim 7.110 gebedshuizen stellen gemeenten voor ruim 5.389 (76%) van alle gebedshuizen in Nederland een kerkenvisie op. In Limburg is het aantal gemeenten dat een kerkenvisie uitvoert hoger dan het landelijk gemiddelde. De kerkenvisie is bedoeld om concrete opgaven per gebedshuis inzichtelijk te maken, zoals: onderhoud/restauratie, verduurzamen, aanpassen voor multifunctioneel gebruik, herbestemmen etc.

Volgens het RCE brengen de kerkenvisies aan het licht wat de concrete opgaven zijn. Het is dan ook duidelijk dat het einde van het programma niet betekent dat de opgaven rondom het religieus erfgoed klaar zijn. Integendeel de hulpvraag vanuit de gemeenten en kerkeigenaren klinkt luid en duidelijk. Uit de tussenevaluatie van de kerkenvisie die eind 2021 plaatsgevonden blijkt dat deelnemende gemeenten en kerkeigenaren over het algemeen zeer tevreden zijn over de kerkenvisies.

Landelijke resultaten andere deelnemende gemeenten:

- De verbinding en de samenwerking versterken tussen de gemeente en de eigenaar van de kerk.
- Dialoog over kerkelijke gebouwen in gemeente met kerkelijke partijen, verschillende beleidsterreinen in de gemeente, externe partijen die zich inzetten voor de kerkgebouwen (dorpsraden, erfgoedverenigingen) en andere partijen.
- De onderlinge gesprekken (gemeente met kerkeigenaren) wordt door beide partijen als zeer waardevol ervaren. De Gemeente realiseert zich dat de kerkenvisie een goed begin is waar mogelijk een vervolg aan wordt gegeven.
- Het vervolg, de aanpassing van de kerkgebouwen voor behoud richting de toekomst, is een collectieve opgave, zeker in financiële zin.
- Samenwerken tussen gemeente en kerkeigenaar is nodig om mogelijke initiatieven tot ontwikkeling te brengen.

- Gemeenten ervaren dat er door de kerkenvisie veel in beweging is gebracht. Er is vaak een basis gelegd waarop verder gebouwd kan worden. Daarbij blijft de behoefte aan ondersteuning bij vraagstukken rondom religieus erfgoed groot, zeker vanuit de gemeenten.

Landelijke resultaten andere kerkeigenaren/ -besturen:

Voor veel kerkeigenaren kwam de kerkenvisie op een geschikt moment, aangezien zij ook zoekende waren naar het toekomstbestendig maken van hun kerkgebouwen. De volgende zaken werden als resultaten door de kerkeigenaren benoemd:

- Veel kerkeigenaren zien kansen in de samenwerking met de burgerlijke overheid en andere partijen. Aan de andere kant is er ook bij een deel van de kerkeigenaren terughoudendheid over het opstellen van kerkenvisie. Men is er (soms) nog niet klaar voor. Hierbij worden argumenten als de scheiding van kerk en staat, gemeente is geen eigenaar van de kerkgebouwen en een gebrek aan noodzaak aangedragen.
- Waardering voor de inspanningsopgave om (monumentale) kerkgebouwen in stand te houden (al dan niet met een religieuze bestemming).
- Het gesprek met de gemeente wordt als een duidelijke meerwaarde ervaren, vanwege hun interesse in de opgave, hun openheid en hun faciliterende rol in het gesprek. Deze aspecten worden positief gewaardeerd.
- Er vallen nog stappen te zetten in het onderlinge vertrouwen tussen kerkeigenaren en gemeente, over met name de eigen rol, verantwoordelijkheid, onderlinge communicatie en het toekomst denken.
- Het wordt als prettig ervaren dat de gemeente kerkeigenaren kan helpen met 'praktische zaken'. Zoals het regelen van een vergunning, ondersteuning bij het aanvragen van subsidies voor restauratie, onderhoud of de verduurzaming van gebouwen.

Verder wordt er geconstateerd dat er een duidelijk verschil is in tempo tussen de kerkelijke partijen en de gemeente(n). De kerkelijke partijen zijn soms terughoudend over de toekomst van hun kerkgebouwen en hebben er niet altijd een beeld bij. Terwijl gemeenten met dit proces antwoorden verwachten en soms zelf al ideeën hebben.

In 2022 verscheen de handreiking '[van visie naar uitvoering](#)' waarin door het Rijk verder handvatten zijn opgenomen om een vervolg te geven aan de kerkenvisie(s). Om te voorkomen dat de kerkenvisie in 'de la verdwijnt', is het belangrijk dat de gezamenlijke ambities, besluiten en afspraken verankerd worden. Het doel zou moeten zijn om de ontstane energie en beweging vast te houden en impact te creëren. Op basis van het opgebouwde onderlinge vertrouwen kan er verder gewerkt worden aan het toekomstperspectief voor kerkgebouwen.

03-2 Subsidiemogelijkheden kerkeigenaren

Jaarlijks worden er door de Rijksoverheid en Provincie Limburg verschillende subsidies aan kerkbesturen ter beschikking gesteld voor neven- & herbestemmings(onderzoek), planmatig onderhoud, verduurzaming, toegankelijkheid en andere. De subsidies gelden vaak voor monumentale kerkgebouwen en ook, meer dan soms gedacht, voor niet-monumentale kerkgebouwen. Voor bepaalde subsidies voor niet-monumentale kerkgebouwen is vaak een onderbouwing vereist van B&W binnen de gemeente die aangeeft dat het kerkgebouw belangrijk is voor de gemeente en gemeenschap. Aanvullend op de Rijks- en provinciale subsidies wordt vaak aan gemeenten een bijdrage gevraagd. Onderstaande tabel toont op hoofdlijnen de subsidiemogelijkheden (peildatum 2024) die kerkeigenaren ter beschikking hebben. Hierbij moet de kanttekening worden geplaatst dat subsidies onderhevig zijn aan veranderingen. Subsidies kunnen door het jaar heen veranderen of komen te vervallen. Een groot deel van de benoemde subsidies die eind 2024 aflopen worden ieder jaar verlengd, hetzij soms in een iets andere vorm. Per begin 2024 zijn de subsidieregelingen 'Kerken 2022-2023' en 'Monumenten

2022-2023' komen te vervallen. De Monulisa-regeling van de provincie Limburg loopt eind 2024 af en wordt in 2025 vervangen door een overgangsregeling die specifiek voor kerken geldt. Tegelijkertijd zet de provincie met het [beleidskader 2024-2027 | Cultuur en Erfgoed voor Iedereen](#) in op financiële ondersteuning van enkele grote restauratieprojecten. Hiervoor is sinds eind 2024 de subsidieregeling Kerken/ Monumenten 2024-2027 beschikbaar. Een overzicht van diverse subsidieregelingen is te vinden in bijlage 2.

Subsidieregeling	Betreft	Subsidieverstrekker
Instandhouding monumenten		
Subsidieregeling instandhouding Monumenten (SIM-regeling)	Rijksmonumentale kerkgebouwen	RCE/ Rijksoverheid
Subsidieregeling Monulisa 2024 (vervalt aan het einde van 2024 / overgangsregeling 2025)	Rijksmonumentale kerkgebouwen	Provincie Limburg
Subsidieregeling Kerken (/ Monumenten) 2024-2027 (restauratie & herbestemmen)	Monumentale kerkgebouwen (gemeentelijk, provinciaal, beschermd dorps-/ stads-gezicht en rijksmonumenten)	Provincie Limburg
Herbestemming/ duurzaamheid en verbeteren toegankelijkheid		
Vergoeding voor duurzaamheidsadvies (onderdeel van Ontzorgingsprogramma verduurzaming Monumenten)	Monumentale kerkgebouwen (gemeentelijk, provinciaal, beschermd dorps-/ stads-gezicht en rijksmonumenten)	Nationaal Restauratiefonds/ RCE
Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed (DUMAVA)	Monumenten en maatschappelijk vastgoed (religieuze organisaties vallen hier ook onder)	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten (& verduurzamingsonderzoek)	Alle kerkgebouwen (ook niet-monumentale kerken, mits verklaring B&W van gemeente)	RCE/ Rijksoverheid
Overige subsidies ('roerende zaken')		
Subsidie erfgoed 2022 - 2024	Kerkgebouwen (niet gebouwelijke zaken)	Provincie Limburg

Tabel 03.1 overzicht van enkele subsidiemogelijkheden voor kerkeigenaren (peildatum 2024).

03-3 Bisdom Roermond

Standpunt bisdom Roermond, Kerkenvisies

Het bisdom Roermond heeft in maart 2019 haar standpunt gepubliceerd over de kerkenvisie. Het staat 'niet-afwijzend' tegenover het ontwikkelen van kerkenvisies, maar het benadrukt dat deze visies in overeenstemming moeten zijn met het bestaande beleid van het bisdom. Het bisdom hecht veel belang aan maatwerk. Het bisdom benadrukt in een brief aan de kerkbesturen dat alle ideeën en voorstellen die bijdragen aan een verantwoord beheer van kerkgebouwen welkom zijn, maar dat ze moeten worden onderworpen aan de gebruikelijke procedures. Het bisdom vraagt de parochies om nauw contact te onderhouden over dit onderwerp. Bovendien is er voor ingrijpende veranderingen bij parochies altijd toestemming nodig van het bisdom.

Blauwdruk 2020 parochieclustering, federatievorming en fusieparochies

Met het oog op de toekomst hebben parochies de opdracht van het bisdom gekregen om parochieclusters & parochiefederaties te vormen. Het doel is om de samenwerking tussen parochies te intensiveren en daardoor kennis & kunde te bundelen. In de periode 2010 t/m 2020 zijn de meeste parochies overgegaan tot parochieclusters, -federaties of fusieparochies van minimaal 3 of meer parochies. Een parochiecluster is een vorm van samenwerken waarbij alle parochies nog een eigen kerkbestuur hebben en zelf verantwoordelijk zijn voor de eigen parochie. Enkele zaken zoals het pastoraal team wordt gedeeld. In plattelandsgemeenten wil het bisdom echter dat op termijn deze clusters groeien tot minimaal 5 á 6 parochies en de stap zetten tot de vorming van parochiefederaties. In stedelijke gebieden wordt verwacht dat de federatievorming sneller zal plaatsvinden. Per 1 januari 2022 zijn 52% van alle parochies in Limburg gevormd tot een parochiefederatie. De overige parochies zullen de komende jaren moeten volgen. In de *'beleidsbrief 2020 – naar missionaire geloofsgemeenschappen'* benoemt het bisdom dat een volgende stap na federatievorming kan zijn om over te gaan tot een parochiefusie. Dit betekent dat de parochies in de federatie zullen overgaan tot één parochie met één nieuwe naam. Daarbij kan een kerkgebouw worden aangewezen als centrum- of hoofdkerk. Het streven van het Bisdom is om de ruim 300 parochieverbanden in Limburg op termijn terug te brengen naar 50 parochiefederaties/ fusieparochies.

De gemeente Eijsden-Margraten kent momenteel enkele samenwerkingsverbanden, zoals omschreven in hoofdstuk 2. De totstandkoming van de samenwerkingsverbanden zijn vaak ingrijpende processen die tijd vragen. In de periode tot en met 2024 zijn de huidige samenwerkingsverbanden/ fusieparochies tot stand gekomen.

Handreiking 'het Huis van God in de parochie' 2023

Het bisdom Roermond heeft de parochieverbanden in Limburg verzocht om toekomstvisies op te stellen voor hun kerkgebouwen, waarbij benadrukt wordt dat deze visie moet nadenken over de rol van deze kerken over 5, 10 en 20 jaar.

Het bisdom heeft in oktober 2023 hiervoor een handreiking, getiteld *'Het huis van God in de parochie'*, verspreid onder alle parochies. De handreiking biedt ondersteuning bij het formuleren van beleid voor kerkgebouwen, benadrukt de sacrale rol van kerkgebouwen en spoort kerkbesturen aan om vóór 1 augustus 2024 een visie en functiebeschrijving voor hun kerkgebouwen op te stellen. Dit initiatief is een reactie op de toenemende uitdagingen met betrekking tot het behoud van kerkgebouwen in het bisdom.

Deze handreiking van het bisdom met betrekking tot de toekomst van kerkgebouwen is vrijgegeven tijdens de afronding van de kerkenvisie. De handreiking is in zijn volledigheid als bijlage 3 toegevoegd aan de kerkenvisie.

03-4 Gemeentelijk beleid

RO groep heeft in de eerste fase van de kerkenvisie informatie opgehaald bij verschillende beleidsvelden binnen de gemeente. Tijdens deze *'ronde langs de velden'* zijn gesprekken gevoerd met enkele beleidsmedewerkers, informatie is opgehaald vanuit de volgende disciplines:

- Monumenten en erfgoed
- Omgevingsvisie lijn 50
- Maatschappelijke Accommodaties
- Wonen
- Toerisme

Tijdens deze verkennende gesprekken is informatie opgehaald welke beleidsinformatie belang kan hebben voor de kerkenvisie. Kerkgebouwen hebben immers een grote rol van betekenis in de gemeente en het is belangrijk dat kerkgebouwen worden meegenomen bij toekomstige (beleid)ontwikkelingen. De beleidsstukken zijn gescand op concrete actielijnen ambities & speerpunten die mogelijk relevant kunnen zijn om mee te nemen in de kerkenvisie. De documenten zijn vluchtig doorgenomen en specifiek gescand op de woorden ‘*religie, kerk, geloof en monument*’. Onderstaand een overzicht van enkele uitkomsten, gerelateerd aan de beleidsdocumenten.

Monumenten en erfgoed

Beleidsnota Cultureel Erfgoed 2018-2021 Gemeente Eijsden-Margraten (2017)

De notitie benadrukt zowel materieel (zoals monumenten en archeologische sites) als immaterieel erfgoed (streektaal en tradities). Cultureel erfgoed versterkt de sociale cohesie en identiteit van de gemeente, en biedt kansen voor hoogwaardig toerisme en economische groei. De gemeente Eijsden-Margraten speelt een actieve rol in het behoud en de promotie van erfgoed, met samenwerking tussen gemeenten en stakeholders als essentieel onderdeel. In relatie tot kerkgebouwen wordt het volgende benoemd:

- *De Sint Pancratiuskerk in Mesch is een van de oudste kerken van Nederland (p. 5).*
- *De Sint Lambertuskerk in Mheer, het meisjesspensionaat van de Misericordezusters in Cadier en Keer en de voorgevel van het Ursulinenconvent in Eijsden zijn ontworpen door de beroemde Limburgse architect Pierre Cuypers, die we kennen van het Rijksmuseum en het station van Maastricht en Amsterdam (p. 5).*
- *Ook het religieuze erfgoed dat onze gemeente rijk is heeft vaak een duidelijk relatie met het omringende groen (p. 14).*
- *De Bronktraditie is diepgeworteld in Eijsden-Margraten. Het betreft de meerdaagse festiviteiten bij gelegenheid van het uittrekken van de processie. De processie is een religieuze stoet – in dit geval is de processie buiten de kerk bedoeld – in Eijsden-Margraten doorgaans de Sacramentsprocessie (p. 31).*
- *Zo vinden er buiten de kerk ook nog wel gezamenlijke gebeden plaats, bijvoorbeeld bij een kapel of Lourdesgrot. Dat kan in de Mariamaanden mei en oktober uit gewoonte plaatsvinden, maar ook met een bepaalde aanleiding, zoals een smeekbede om van ziekte bij mens of vee gespaard te blijven, om herstel van ziekte te vragen of – vroeger vooral ook – om goede oogsten te vragen (de Kruisprocessie diende eveneens dat doel) of goed weer te vragen, bijvoorbeeld met een groot evenement in de buitenlucht in het verschiet (p. 35).*

Subsidieverordening Cultureel Erfgoed Eijsden-Margraten (2018)

In deze subsidieverordening staan de subsidieregels voor het erfgoed in de gemeente Eijsden-Margraten omschreven. Kerkeigenaren kunnen hiervan gebruik maken (voor subsidie niet-rendabele Rijksmonumenten). Daarnaast wordt er ook specifiek benoemd dat het budget beschikbaar is voor:

- Instandhouding van kleine cultuurhistorische relicten (kruizen en kapellen. Waterputten etc.)
- Buitengewoon herstel van niet monumentale kerkgebouwen.

Ook enkele grootschalige werkzaamheden aan niet monumentale kerkgebouwen kunnen daar mogelijk onder vallen.

Omgevingsvisie

Bouwstenennotitie omgevingsvisie lijn 50 (2021)

De gemeenten Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittern en Vaals stellen gezamenlijk een omgevingsvisie op. In de bouwstenennotitie worden de eerste contouren van deze omgevingsvisie geschetst. Hierin worden de toekomstbeelden voor de drie gemeenten uiteengezet. Relevante raakvlakken met religieus erfgoed worden uitgelicht:

- Een van de speerpunten is het koesteren van de vele (rijks)monumenten in de gemeenten, waaronder kerkgebouwen (p. 017).

Wonen

Woonvisie Eijsden-Margraten 2019 – 2025 (2019)

In de woonvisie wordt slechts beperkt ingegaan op het inzetten van erfgoed in de woningbouwopgave. De woonvisie dateert uit 2019, en in de afgelopen jaren is het sentiment van 'krimp' veelal veranderd in een 'tekort aan woningen'. Hierdoor zal de visie mogelijk op korte termijn herijkt moeten worden.

Concreet wordt er in de woonvisie gesproken over:

- *“Om het creëren van dit woningaanbod financieel haalbaar te maken moet gekeken worden op welke wijze hierin (financieel) gefaciliteerd kan worden (grondbeleid aanpassen, duurzaamheidsregelingen toepassen, compensatieplicht verzachten tijdelijke (flexibele) woonvoorzieningen creëren) Verder dienen (tijdelijke) realisatiemogelijkheden te worden bekeken met transformatie van bestaand vastgoed inclusief monumentale panden of buiten gebruik gestelde voorzieningen zoals scholen (p. 34).”*
- *“Uitgangspunt van de Woonvisie is ook dat woningbouwinitiatieven zoveel als mogelijk geconcentreerd moeten worden binnen de bebouwde omgeving van de woonkernen. Hierbij wordt prioriteit gegeven aan transformatie of herbestemming van bestaand vastgoed, bijvoorbeeld (rijks)monumenten of beeldbepalende panden. (p. 39)”*

Toerisme

Ruimte vol verwondering Zuid-Lus (provincie)

De gemeente Eijsden-Margraten zet, samen met het lijn 50 verband met gemeente Vaals en Gulpen-Wittern, sterk in op het toeristisch ontsluiten van de 'parels' in de gemeente. Verschillende fiets- en wandelroutes leiden toeristen langs de kerkgebouwen in de gemeente. De gemeente wil op termijn meer routes faciliteren langs de culturele en monumentale parels van de gemeente Eijsden-Margraten, bijvoorbeeld met een fietsroute langs de vele kapellen en veldkruizen. Verder wil de provincie, samen met de gemeente, het cultureel historisch erfgoed digitaal toegankelijk maken. Middels 360 graden foto's historische gebouwen (waaronder kerkgebouwen) digitaal toegankelijk maken.

De gemeente Eijsden-Margraten herbergt enkele pelgrimsroutes, waaronder delen van het Jacobspad naar Santiago de Compostella. Jaarlijks trekken duizenden pelgrims naar bekende bedevaartsoorden zoals Lourdes en Santiago. Deze routes bieden kansen en mogelijkheden voor de gemeente Eijsden-Margraten.

Langs het Jacobspad in Limburg zijn meerdere kortere pelgrimstochten, genaamd camini's, opgezet voor bezinningstoerisme. Een camini is een korte ééndaagse pelgrimstocht. Er zijn momenteel 11 camini's in Zuid-Limburg, gelegen langs de originele Jacobsroute, deze routes zijn gericht op bezinning en bewustwording. Verschillende van deze routes doorkruisen de gemeente Eijsden-Margraten. De Sint Pancratiuskerk in Mesch maakt onderdeel uit van een van de routes.

04 Visie op de toekomst

In dit hoofdstuk worden belangrijke thema's gepresenteerd met betrekking tot de visie op de toekomst van kerkgebouwen. De betrokken partijen bij deze visie omvatten kerkgenootschappen, belanghebbenden, verenigingen, deskundigen en overheden, die nauw met elkaar samenwerken. De informatie die in dit hoofdstuk wordt gepresenteerd, is hoofdzakelijk afkomstig van de kerkeigenaren omdat zij een cruciale rol spelen in het behoud en de eventuele herbestemming van deze waardevolle historische en culturele gebouwen, inclusief hun (religieuze) functie.

Daarnaast hebben er bij de parochies Eijsden, Breust, Oost-Maarland, Mariadorp, Eckelrade, Gronsveld, Rijckholt, Mesch en bij de Protestantse Gemeente Eijsden omgevingsdialogen plaatsgevonden, waarin de zienswijzen van de aanwezigen zijn samengevat en in dit hoofdstuk worden opgenomen. Tijdens de dialoogsessies hebben betrokken partijen, waaronder vertegenwoordigers van kerkgenootschappen, belanghebbenden, verenigingen en andere betrokkenen, openhartig en constructief gediscussieerd over de toekomst van de kerkgebouwen. Er is veel aandacht besteed aan het delen van verschillende perspectieven en inzichten met betrekking tot het behoud van de religieuze functie van de kerken en mogelijke herbestemmingsmogelijkheden. Het centrale belang ligt bij het behoud van het religieus erfgoed en het bevorderen van duurzaam gebruik, met als streven een toekomst waarin deze kerkgebouwen een blijvende en betekenisvolle rol blijven vervullen in de gemeenschappen.

04-1 Visie kerkeigenaren

Tijdens de eerste werkgroepen met parochies zijn vijf punten besproken om de visie van de parochies te vormen.

- Bespreekpunt 1: welke rol heeft de parochie binnen de lokale gemeenschappen in de gemeente Eijsden-Margraten?
- Bespreekpunt 2: Hoe ervaart u de betrokkenheid van bewoners/ verenigingen/ parochianen binnen de gemeente Eijsden-Margraten bij de kerk?
- Bespreekpunt 3: Wat is uw visie op de toekomst van uw parochie?
- Bespreekpunt 4: Hoe denkt u de vitaliteit van uw parochie voor de toekomst te borgen?
- Bespreekpunt 5: Wat hoopt u als eindresultaat te bereiken door deelname aan de kerkenvisie?

Uit de gesprekken komen enkele thema's naar voren die voor alle parochies als belangrijk werden aangemerkt. Alle kerkbesturen hebben aangegeven dat de volgende strategische thema's belangrijk zijn voor de toekomstige vitaliteit van de parochie en het kerkgebouw.

Rol parochie verandert

Parochies hebben een belangrijke rol in de lokale gemeenschappen. Parochies staan midden in de gemeenschappen en er is een sterke binding met de lokale verenigingen. Toch is ook de rol van parochies in de gemeenschappen aan het veranderen. De rol is ten opzichte van enkele jaren geleden minder formeel en ook beperkter. Ook kost het meer moeite om (nieuwe) jonge mensen te binden aan de parochies. Om toekomstbestendig te worden moeten de parochies zich inspannen om kinderen en jongeren te betrekken bij de kerk. Naar verwachting zal de rol van de parochies ook in de toekomst kleiner worden. Desondanks blijft er behoefte aan geloof en zingeving.

Bindende factor in (hechte) gemeenschappen

De parochie speelt een essentiële rol als bindende factor binnen de lokale gemeenschap. Naast haar functie in het verspreiden van het geloof, fungeert de parochie als centraal punt van sociale verbondenheid. De kerk dient niet alleen als plaats van geloof, maar ook als ontmoetingsplek waar mensen samenkomen om vreugde te delen en steun te vinden bij elkaar in tijden van verdriet. Door regelmatige bijeenkomsten en vieringen versterkt de parochie de onderlinge banden en biedt het een stabiele basis voor het gemeenschapsleven. Het is een plek waar mensen elkaar kennen, elkaar ondersteunen en samenwerken aan het welzijn van de gemeenschap, wat bijdraagt aan het bevorderen van een gevoel van gemeenschappelijke identiteit en solidariteit.

Bronk belangrijk religieuze viering, maar geen 'evenementen' kerk

Veel mensen, zoals bewoners, verenigingen en parochianen, voelen een sterke verbondenheid met de kerk. Vooral tijdens gezamenlijke vieringen van speciale tradities, zoals de Bronk, ontstaat er een hechte band tussen deze groepen en een gevoel van samenzijn. Het behoud van deze tradities en het relevant houden van het geloof in een veranderende maatschappij zijn van groot belang. Tegelijkertijd benadrukken kerkeigenaren dat de kerk niet slechts een locatie voor evenementen mag worden. Bijvoorbeeld tijdens de Bronk zit de kerk helemaal vol, maar het merendeel van de aanwezigen keert niet terug voor reguliere vieringen. Het is daarom belangrijk dat de gemeenschap ook bijdraagt aan het in stand houden van de kerk, niet alleen tijdens hoogtijdagen zoals de Bronk.

Verwevenheid geloof & tradities: Bronk

'Bronk' betekent in sommige Limburgse dialecten processie en is de oorsprong van een Zuid-Limburgs feest. Dit feest begint op zondag met een sacramentsprocessie en gaat daarna over in twee à drie dagen van festiviteiten, inclusief de reidans, ook wel cramignon genaamd. In onder andere de kern Breust wordt Bronkmaandag gevierd door de lokale jonkheid, en op Bronkdinsdag viert de Jonkheid van Eijsden hun eigen feest. Deze diepgewortelde traditie wordt gevierd in de meeste oude kernen en gehuchten van de gemeente Eijsden-Margraten.

Inspelen op veranderende behoefte(n)

Er werd gepleit voor meer flexibiliteit van de kerk om in te spelen op nieuwe of andere behoeften, zoals het verzorgen van kleinere, intiemere diensten die beter aansluiten bij de persoonlijke beleving van gelovigen. Hoewel het geloof zelf relevant blijft, is er een noodzaak om de wijze van overdracht te moderniseren, zodat deze meer aansluit bij de hedendaagse maatschappij.

Toekomstbestendig door samen te werken

Men geeft aan dat samenwerken met andere parochies belangrijk is als men in de toekomst alle kerkgebouwen, als gebedshuis wil behouden. Het bundelen van kennis, kunde en mogelijkheden in een federatief bestuur is daarin een eerste stap. Dit maakt het bijvoorbeeld gemakkelijker om 'beheer en onderhoud' gezamenlijk op te pakken en mogelijk in te kopen. Verder kan door intensiever samen te werken ook beroep worden gedaan op de vrijwilligers van de onderling samenwerkende parochies. Dit zou kunnen helpen om processies en andere grote evenementen ook in de toekomst te blijven organiseren. De onderlinge samenwerking tussen parochies (in federaties) biedt veel voordelen voor de parochies.

Expertise gebouwelijke zaken bundelen

De parochies vinden het beheren van het religieuze vastgoed vaak moeilijk en tijdrovend. Hulp en ondersteuning vanuit het bisdom Roermond of vanuit de gemeente Eijsden-Margraten is daarin wenselijk. De expertise en tijd ontbreekt in veel kerkbesturen om weloverwogen besluiten te nemen over religieus vastgoed, met een grote financiële impact. Parochies denken dat het bisdom of de gemeente wel deze expertise in huis heeft en de parochies hiermee kan ondersteunen.

De parochies hebben binnen de gemeente behoefte aan één vast ‘kerkelijk’ aanspreekpunt, waar men terecht kan met vragen en voor het vergaren van informatie over bijvoorbeeld bouwkundige zaken, onderhoud en subsidies.

Terugkeer van belangstelling en waardering open overleg

Voor sommigen vertegenwoordigt de kerkenvisie een positieve ontwikkeling doordat het de kerk opnieuw in de schijnwerpers van de gemeente plaatst. Het creëert een hernieuwde belangstelling en waardering voor de culturele, historische en sociale waarde van de kerkgebouwen, wat kan bijdragen aan hun behoud en een grotere gemeenschapsbetrokkenheid.

Samenwerking en afstemming tussen gemeente en parochies

De parochies waarderen de actieve inzet van de gemeente bij de totstandkoming van de kerkenvisie. De opgestarte dialoog tussen beide partijen wordt als waardevol ervaren. Om deze samenwerking te versterken, hebben de parochies de behoefte geuit aan een vast aanspreekpunt binnen de gemeente voor zaken zoals bouwkundig onderhoud, subsidies en gerelateerde informatie.

Daarnaast is er een duidelijke wens om regelmatig overleg te voeren tussen de gemeente en kerkeigenaren, bijvoorbeeld eens per kwartaal. Deze overleggen bieden een kans om de voortgang van plannen te delen, kennis uit te wisselen en de samenwerking verder te verdiepen. Door periodieke afstemming kunnen beleidsstrategieën, visies en plannen van kerkeigenaren en de gemeente op elkaar worden afgestemd. Dit bevordert een samenhangende en gecoördineerde aanpak die bijdraagt aan het duurzaam behoud van het religieuze erfgoed.

Gemeente en Kerkeigenaren: Samenwerking (“win-winsituaties” benutten)

In de kerkenvisie worden verwachtingen gekoesterd over de rol van de gemeente als facilitator. Kerkeigenaren zien mogelijkheden voor “win-winsituaties”, waar gemeentelijke thema's en pastorale zorgen naadloos met elkaar worden verbonden. Een cruciaal doel van de kerkenvisie is om bewustwording te creëren, zowel bij de gemeente als bij de kerkeigenaren. Het is gewaardeerd dat de gemeente actief luistert naar de pastorale zorgen van parochies. De besprekingen hebben aangetoond dat er gedeelde problemen en oplossingen zijn, wat kan leiden tot positieve resultaten. De synergie tussen de gemeente en kerkeigenaren biedt een veelbelovende uitkomst voor de toekomst.

Verder willen parochies meer betrokken worden bij de planontwikkeling van de gemeente rondom kerkgebouwen. Mogelijk kunnen er vanuit herontwikkelingsopgaven of gebiedsontwikkelingen ook lijnen worden gelegd met kerkgebouwen in het gebied. Als voorbeeld, enkele veranderingen in parkeersituaties in de nabijheid van kerkgebouwen, waarbij de parochie niet was geconsulteerd.

04-2 Omgevingsdialogen

Tijdens de omgevingsdialoog in Eijsden-Margraten zijn belanghebbenden van diverse kerkgebouwen samengekomen om te spreken over de toekomst van één van de kerkgebouwen. De parochies hebben personen voorgedragen, die vervolgens zijn uitgenodigd. Tijdens de omgevingsdialoog over de kerken in Eijsden-Margraten zijn er onder de aanwezigen ideeën opgehaald met betrekking tot de thema's; Rol binnen de gemeenschap, gebruik, gebouw/ Plek, (financiële) middelen en toekomst

Raadpleeg de volgende bijlage(n) voor een uitgebreide uitwerking van de omgevingsdialogen:

- Bijlage 4a. Omgevingsdialoog Eijsden, Breust, Mariadorp en Oost-Maerland, 9 april 2024
- Bijlage 4b. Omgevingsdialoog Gronsveld, Eckelrade en Rijckholt, 17 april 2024
- Bijlage 4c. Omgevingsdialoog Mesch, 14 mei 2024
- Bijlage 4d. Omgevingsdialoog Protestantse Kerk Eijsden

In deze paragraaf wordt per parochie een beknopte samenvatting gegeven van de opgehaalde informatie. Onderstaand zijn ideeën en opvattingen die door aanwezigen zijn aangedragen.

De tijdens de omgevingsdialogen opgehaalde informatie biedt een waardevolle verzameling wensgedachten en ideeën. Hoewel niet alle voorgestelde ideeën direct haalbaar zullen zijn, vormen zij een belangrijke inspiratiebron en basis voor verdere verkenning en uitwerking van denkrichtingen.

[Samenvatting omgevingsdialoog Eijsden](#)

De dialoog weerspiegelt een breed scala aan perspectieven over de rol en toekomst van het kerkgebouw binnen de gemeenschap. Hoewel de traditionele band tussen geloof en gemeenschap verandert, wordt de kerk nog steeds gezien als een symbool van binding en vertrouwdeheid. Er is consensus over de noodzaak om het gebouw aan te passen aan veranderende behoeften, waarbij de integratie van sociale en culturele functies wordt verkend om het bredere publiek te betrekken en de betrokkenheid te vergroten. Het uitdagen van financiële beperkingen en het vinden van duurzame oplossingen, inclusief het delen van verantwoordelijkheden en het benutten van vrijwilligers, vormen cruciale aspecten van het streven naar een veerkrachtige toekomst voor de kerk en haar gemeenschap.

[Samenvatting omgevingsdialoog Breust](#)

Aanwezigen geven aan dat zij het logisch vinden om de Sint Martinuskerk te behouden vanwege haar strategische ligging, historische waarde en potentieel voor multifunctioneel gebruik. Een herbestemming van het gebouw zou moeten worden overwogen, waarbij flexibele ruimte-indelingen en samenwerkingen met sociale centra de levensvatbaarheid kunnen vergroten. Hoewel de kerk vooral bij speciale vieringen een belangrijke rol speelt in de gemeenschap, is de betrokkenheid over het jaar verdeeld en zijn er uitdagingen met betrekking tot financiële middelen en exploitatie. Het optimaliseren van de gebruiksmogelijkheden en het aanpassen van de diensttijden kunnen de betrokkenheid vergroten en de kerk een duurzame toekomst bieden.

[Samenvatting omgevingsdialoog Eijsden-Mariadorp](#)

De discussie aan de dialoogtafel benadrukt de centrale rol van de kerk als gemeenschapsontmoetingsplek en plaats van geloofsbeleving, met een breed gedragen waardering voor het historische en architectonische karakter van het gebouw. De mogelijkheid om de kerkfunctie te combineren met andere activiteiten wordt overwogen als middel om de toekomstige levensvatbaarheid te waarborgen, terwijl een gedetailleerd inzicht in financiële middelen cruciaal wordt geacht voor duurzame instandhouding en toekomstige besluitvorming.

Samenvatting omgevingsdialoog Oost-Maarland

De recente bijeenkomst over de toekomst van het kerkgebouw in Oost-Maarland benadrukt de veranderende rol van de kerk binnen de gemeenschap. Hoewel het aantal kerkgangers afneemt, blijft de symbolische waarde van het gebouw belangrijk, vooral bij traditionele evenementen zoals de Bronk, Schuttersmis, Kerst en Pasen. Het pastorale team wordt gezien als essentieel voor de vitaliteit van zowel de kerk als de gemeenschap. Er is een groeiende erkenning van de behoefte aan multifunctioneel gebruik van het kerkgebouw om sociale activiteiten naar de kern van het dorp te brengen en zo de gemeenschapsband te versterken. Terwijl financiële zorgen en een afnemend religieus gebruik de uitdagingen accentueren, heerst er een vastberadenheid om actief te blijven zoeken naar oplossingen en de kerk relevant te houden in een veranderende tijd, zonder daarbij de kernwaarden uit het oog te verliezen.

Samenvatting omgevingsdialoog Gronsveld

In Gronsveld is de kerk het centrale punt van de gemeenschap, maar de maatschappij verandert en de betrokkenheid bij de kerk neemt af. Desondanks blijft de kerk van essentieel belang als symbool van verbondenheid en als centrale plek voor verenigingsleven en het behoud van tradities. Er is een sterke wens om de betrokkenheid bij de kerk te vergroten, bijvoorbeeld door het oprichten van een jeugdkoor. Een punt van zorg is de financiële situatie van de kerk, waarvan het gebrek aan transparantie als problematisch wordt ervaren. Hoewel de gemeenschap hecht is en bereid is elkaar te steunen, inclusief steun aan de kerk, is er bezorgdheid over het behoud van de kerk in de toekomst, zowel financieel als qua kerkgangers. Men pleit voor een actievere benadering van de kerk om mensen te betrekken en te informeren, zoals door na de dienst koffie te drinken en door actief te zijn in het jeugdwerk. Daarnaast wordt aangegeven dat het herbestemmen van de kerk, met behoud van een deel van de religieuze functie, van groot belang kan zijn om haar voortbestaan te verzekeren.

Samenvatting omgevingsdialoog Eckelrade & Rijckholt

De dorpskernen Eckelrade en Rijckholt zien hun kerkgebouwen als centrale punten, zowel fysiek als symbolisch, maar ervaren een afnemende verbinding met de gemeenschap door vergrijzing en het afnemende aantal jongeren. Men erkent de rol van vrijwilligers als vitaal, maar maakt zich zorgen over de toekomstige financiering en behoud van tradities. Het voorbeeld van Rijckholt, waar een herbestemming succesvol was, wijst op mogelijkheden voor de toekomst, maar maatwerk is vereist. Er wordt opgeroepen tot een open houding naar nieuwe kansen, met specifieke aandacht voor het betrekken van jongeren en het behoud van tradities.

Samenvatting omgevingsdialoog Mesch

De kerk in Mesch speelt een essentiële rol in de gemeenschap, zowel religieus als sociaal. Ondanks een afname van kerkgangers, blijft de kerk een belangrijk bindmiddel voor de inwoners. Om haar toekomst te verzekeren, is diversificatie van inkomsten noodzakelijk, waarbij nevenfuncties zoals toerisme (bedevaarten) en diverse activiteiten (concerten, lezingen, tentoonstellingen of (gospel)koren) een impuls kunnen geven. Het behoud van de religieuze functie is echter van primair belang voor de kerk, terwijl nevenfuncties haar toekomstbestendigheid kunnen borgen en haar rol als symbool van gemeenschap en saamhorigheid in Mesch versterken.

Omgevingsdialoog Protestantse Kerk, Eijsden

Tijdens een bijeenkomst in de Protestantse kerk te Eijsden werd met betrokkenen gesproken over de toekomst en mogelijkheden van het kerkgebouw. De Protestantse gemeente presenteerde haar visie, waarin wordt gestreefd naar meer nevengebruik van de kerk naast de beperkte frequentie van kerkdiensten. Er werden diverse kansen besproken, zoals het organiseren van muziekevenementen, kunsttentoonstellingen, meditatie- & yogalessen, jeugdactiviteiten, vergaderingen, en sociaal-maatschappelijke initiatieven. Daarbij werd benadrukt dat de kerk dankzij haar flexibele inrichting en centrale ligging veelzijdige gebruiksmogelijkheden biedt.

De aanwezigen gaven suggesties voor samenwerking met lokale partijen, zoals de harmoniezaal, het Sociaal Centrum en het Urselinenconvent, die kampen met ruimtegebrek. Ook werd het idee geopperd om een overkoepelende stichting op te richten om activiteiten en ruimtegebruik beter te coördineren. Voor het succes van nevengebruik werd het belang genoemd van duidelijke richtlijnen over toegestane activiteiten, een sterke profilering van de kerk en het benutten van haar unieke karakter.

De Protestantse gemeente gaf aan dat extra menskracht nodig is om nevenactiviteiten structureel te organiseren en beheersen. Als vervolg worden werkgroepen gevormd om concrete plannen en een duurzame organisatievorm uit te werken. Een aantal aanwezigen meldde zich aan om hieraan bij te dragen. Het doel is om stap voor stap een breder gebruik van het kerkgebouw te realiseren en dit waardevolle erfgoed toekomstbestendig te maken.

05 Afwegingskader

De toekomst van een kerkgebouw is een multidisciplinair thema. Verschillende belangen, emotie en aspecten zijn van belang, die niet zo makkelijk te vatten zijn in kaders. Om richting te geven aan de denkrichtingen (hoofdstuk 6) is een afwegingskader opgesteld. Dit kader geeft op basis van bureaustudie en een bezoek aan de kerkgebouwen op hoofdlijnen een waardering aan alle kerkgebouwen en kerkgemeenschappen in de gemeente. In dit hoofdstuk wordt het afwegingskader eerst beschreven en daarna toegepast op de kerkgebouwen in de gemeente Eijsden-Margraten.

05-1 Afwegingskader kerkgebouwen & kerkgemeenschappen

Beoordeling kerkgebouwen

Voor de kerkenvisie wordt gebruik gemaakt van de waarderingsmethodiek van kerkgebouwen door H. Wesselink (2018)². De methode van Wesselink bouwt voort op verschillende door de erfgoedinstantie RCE, wetenschappers en overheden ontworpen waarderingsmethodieken voor gebouwde monumenten, zoals onder andere de *'handreiking voor het herbestemmen van vrijkomende kerkgebouwen'* (RCE, 2011). Voor de kerkenvisie biedt de methode een solide basis voor het op hoofdlijnen waarderen van de kerkgebouwen.

De methodiek van Wesselink benoemt waarden van een kerkgebouw op een zo objectief mogelijke wijze en verschaft inzicht in de diverse waarden en de waardering ervan ten opzichte van andere kerkgebouwen. De waardering vormt het vertrekpunt voor het uitwerken van de denkrichtingen in hoofdstuk 6. Het zorgt voor een categorisering van de waarden van de kerkgebouwen in de gemeente.

De systematiek benoemt vier waarderingsaspecten, namelijk:

1. **Architectuur:** typologie, materiaalgebruik en bouwperiode
2. **Interieur:** Uitstraling, inventaris en samenhang
3. **Stedenbouw:** Ensemble gebouw, beeldbepalend, samenhang met dorp
4. **Cultuurhistorie (kerkenhistorie):** Historie, religie en culturele waarde

Deze 4 aspecten zijn onderverdeeld in enkele sub-criteria die objectief beoordeeld kunnen worden, zie figuur.

1. Architectuur			2. Interieur		
1a. Typologie Betekenis van gebouw. Belang in oeuvre architect.	1b. Materiaalgebruik Bijzonder materiaalgebruik, detaillering.	1c. Bouwperiode Herkenbaar-, gaaf- en zeldzaamheid. Voorbeeld voor (bouw)periode	2a. Uitstraling Belevens sacrale ruimte, esthetische waarde. Uitstraling en gaafheid	2b. Inventaris Kunstobjecten en andere inventaris, zeldzaamheid, bouwperiode	2c. Samenhang Samenhang ensemble, samenhang interieur en exterieur.
3. Stedenbouw			4. Cultuurhistorie (kerkhistorie)		
3a. Ensemble gebouwen Samenhang van hoofd- en bijgebouwen.	3b. Beeldbepalend Zichtbaarheid wijde omgeving, identiteit voor omgeving.	3c. Samenhang dorp Verweven in de context van het dorp, draagt bij aan de samenhang.	4a. Historie Belang bouwhistorie, ouderdom en bijzonderheden	4b. Religie Belang in relatie tot denominatie, kenmerkend voor religie.	4c. Culturele waarde Belang voor gemeenschap, pelgrimages, bijzondere vieringen.

Tabel 05.1 Afwegingskader vier hoofdaspecten en de 12 sub-criteria (aanpassing en aanvulling op waarderingskader van Wesselink, 2018).

² Proefschrift VU Amsterdam: *'Een sterke toren in het midden der stad'*, H.E. Wesselink (2018)

05-2 Beschrijving aspecten afwegingskader

1. Architectuur

1a. Typologie/ bouwstijl

Dit wordt bepaald door de mate waarin de gebouwtypologie van het gebouw uniek en/of gaaf is. Als de gebouwtypologie kenmerkend of zeldzaam is dan is dat extra gewaardeerd.

1b. Materiaalgebruik

De mate waarin sprake is van bijzonder materiaalgebruik, detailleringen of kunstwerken aan de buitenzijde. Unieke regionale (bouw)materialen (zoals mergel, Nivelsteiner zandsteen of Kunradersteen) worden daarbij extra gewaardeerd.

1c. bouwperiode

Het belang waarin het exterieur van het gebouw van waarde is in relatie tot de bouwperiode. Het gaat hier vooral om architectonische stijl en de ouderdom van het gebouw. Aspecten zoals de herkenbaarheid, gaafheid en zeldzaamheid van het exterieur worden beoordeeld.

2. Interieur

2a. Uitstraling

De esthetische kwaliteiten van het interieur worden beoordeeld. Onder andere uit zich dit in de belevenis van de sacrale ruimte en de uitstraling van het interieur.

2b. Inventaris

De mate waarin de inventaris van het kerkgebouw van waarde is. Hierbij kan gedacht worden aan doopvont, kerkbanken, orgel, preekstoel en andere kunstobjecten. Hierbij wordt gekeken of de inventaris uit dezelfde bouwperiode stamt of later is toegevoegd. Zeldzame inventaris wordt extra gewaardeerd.

2c. Samenhang

De mate van samenhang tussen ontwerp, exterieur en interieur. Verder wordt gekeken naar de samenhang van het totale interieurenssemble. Als de verschijningsvorm van het ensemble van interieur en exterieur een volledig geheel vormt wordt dit extra gewaardeerd.

3. Stedenbouw

3a. Ensemble gebouw(en)

De mate waarin het kerkgebouw, bijgebouwen en de ruimte rondom een geheel vormen. Hier wordt de samenhang tussen de gebouwen beoordeeld. Bijvoorbeeld als het gebouw volledig omringd is door een kerkhof.

3b. Beeldbepalend

De mate waarin het gebouw de identiteit van de omgeving bepaalt. Hier wordt onder andere beoordeeld in welke mate het gebouw beeldbepalend is en zichtbaar is vanuit de wijde omgeving.

3c. Samenhang met dorp

De mate waarin het kerkgebouw verweven is in de (historische) context van de dorpskern. Hier wordt onder andere ook gekeken naar de bijdrage van het gebouw in de ruimtelijke en visuele samenhang van het dorp.

4. Cultuurhistorie (kerkhistorie)

4a. historie

De mate waarin de bouwhistorie van het gebouw van waarde is. Het gaat hier vooral om de waardering van bouwdelen van verschillende dateringen en de aansluiting als geheel. Hier wordt ook gekeken naar de ouderdom van het gebouw in relatie tot historische gebeurtenissen.

4b. Religie

Het belang van het kerkgebouw in relatie tot de religieuze denominatie. Hier wordt gekeken naar het (boven)regionale van de religieuze betekenis van het kerkgebouw. Dekenale kerken en kerken met een bovenregionale religieuze betekenis worden extra gewaardeerd.

4c. Culturele waarde

Het belang van het kerkgebouw voor de gemeenschap. De mate waarin de kerk bijdraagt aan de culturele waarde in het dorp. Hier wordt onder andere gekeken naar bijzondere vieringen in het kerkgebouw en andere culturele bijzonderheden zoals pelgrimages.

05-3 Toetsing afwegingskader per kerkgebouw

Onderstaand de toetsing van het afwegingskader voor elk specifiek kerkgebouw. Een grondige beschrijving van de overwegingen voor elk kerkgebouw, verdeeld over de vier thema's - architectuur, interieur, stedenbouw en cultuurhistorie (kerkhistorie), is gedocumenteerd in bijlage 5a. Deze bijlage biedt een diepgaand inzicht in de unieke eigenschappen van elk kerkgebouw en hun relatie tot de genoemde thema's.

Het volledige afwegingskader dat als leidraad dient voor deze evaluaties is beschikbaar in bijlage 5b. Voor een beknopt overzicht van de overwegingen per kerkgebouw, kunt u de samenvatting hieronder raadplegen.

Kerkgebouw	1. Architectuur	2. Interieur	3. Stedenbouw	4. Cultuurhistorie	
Sint Pancratiuskerk, Mesch	5	4	4	5	Hoog/Zeer hoog
Sint Martinuskerk, Gronsveld	4	5	4	4	Hoog
Sint Martinuskerk, Breust	4	4	4	4	Hoog
Sint Christinakerk, Eijsden	4	4	4	4	Hoog
Protestantse Kerk, Eijsden	4	4	4	4	Hoog
Sint Bartholomeuskerk, Eckelrade	4	4	3	4	Hoog
O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk, Rijckholt	3	3	3	4	Gemiddeld
Sint Jozefkerk, Oost-Maerland	3	3	3	3	Gemiddeld
Maria Tenhemelopnemingkerk, Eijsden-Mariadorp	3	3	3	3	Gemiddeld

Figuur 05.1 Toetsing afwegingskader per kerkgebouw (zie bijlage 5a voor de uitgebreide beschrijvingen en bijlage 5b voor volledige overzicht).

06 Denkrichtingen

In dit hoofdstuk worden enkele denkrichtingen voor toekomstig gebruik voor de kerkgebouwen in Eijsden-Margraten beschreven. De denkrichtingen die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd, zijn geen concrete oplossingen voor leegstand of herbestemming van kerkgebouwen, maar bieden eerste aanknopingspunten voor de toekomst. Deze toekomstige mogelijkheden zijn ontstaan uit gesprekken met kerkeigenaren en omgevingsdialogen, waarbij een breed scala aan inzichten en ideeën is verzameld. De meeste inzichten en ideeën komen dan ook direct voort uit de gevoerde gesprekken. Na het opstellen van de kerkenvisie hebben kerkeigenaren de mogelijkheid om deze denkrichtingen verder te ontwikkelen. Hierbij kan in samenspraak met de gemeente worden overlegd en kunnen beschikbare subsidies worden benut ter ondersteuning van verdere planvorming.

Voor de uitwerking van de bouwstenen voor de denkrichtingen wordt voortgebouwd op het afwegingskader uit hoofdstuk 5. Aan dit afwegingskader worden enkele beleidsstrategieën gekoppeld, en vanuit de beleidsstrategie en een beschrijving van de mogelijkheden zal op basis van de verzamelde input een aantal richtinggevende denkrichtingen worden geschetst. Deze denkrichtingen zullen helpen om een helder beeld te krijgen van mogelijke toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de kerkgebouwen.

06-1 Mogelijkheden voor kerkgebouwen

Als het gaat over de toekomst van een kerkgebouw, zijn er op hoofdlijnen zes mogelijkheden. De eerste mogelijkheden, met behoud van de religieuze functie, zijn:

- a. Een volledige religieuze functie: het kerkgebouw behoudt volledig zijn monofunctionele religieuze functie. Voorzien wordt dat het gebouw ook in de toekomst nog met hoofdzakelijk religieus gebruik behouden zal blijven.
- b. Een religieuze functie met nevenfuncties: het kerkgebouw behoudt zijn religieuze (hoofd)functie. Voor de tijden dat het kerkgebouw leeg staat wordt er gekeken hoe er met respect voor de geloofsfunctie een breder medegebruik in het gebouw kan worden toegelaten.
- c. Een gedeeltelijke religieuze functie met nevenbestemmen van een deel van het gebouw: een deel van het kerkgebouw blijft ter beschikking van de religieuze functie, de rest van het gebouw krijgt een nevenbestemming.

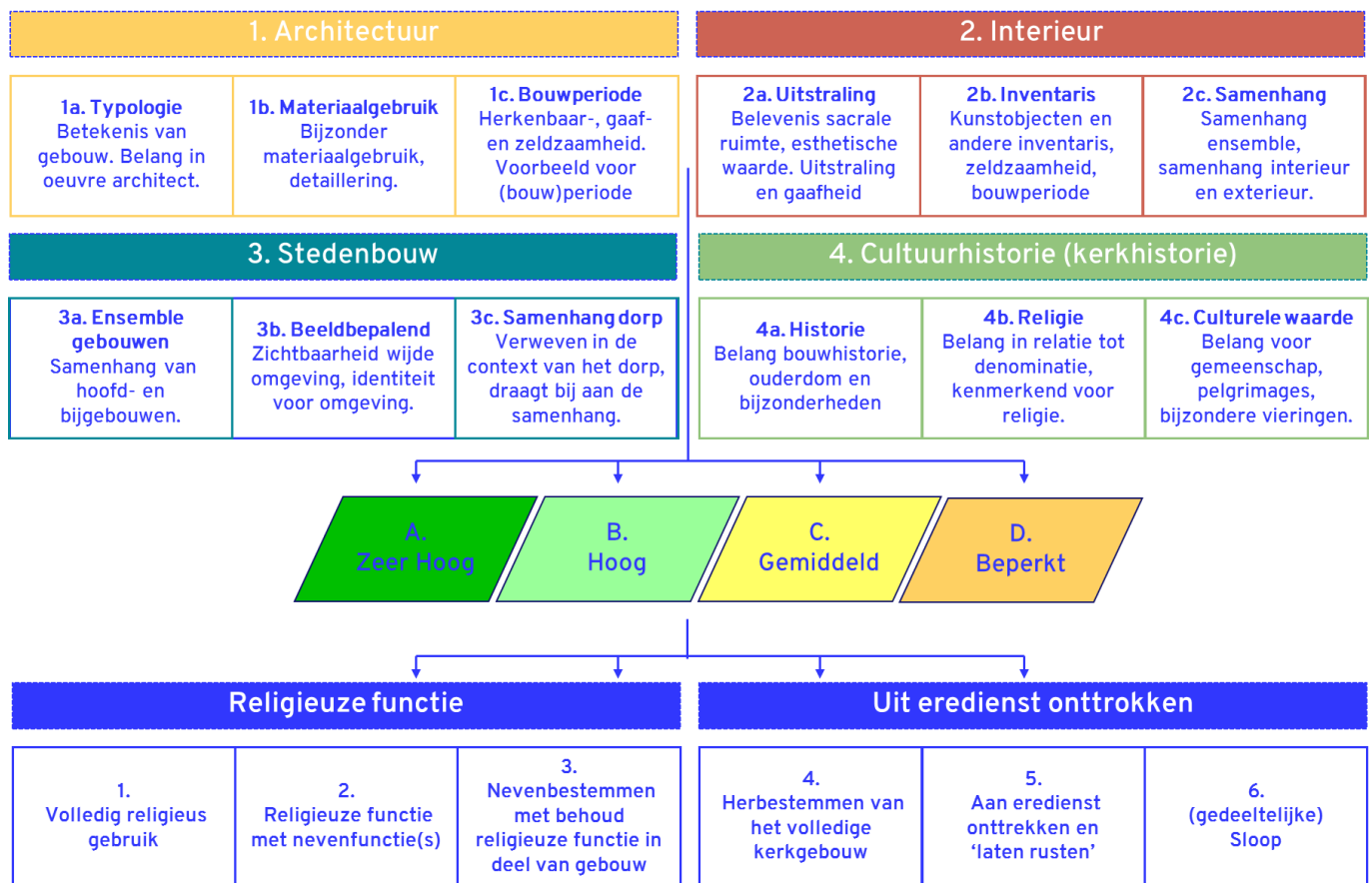
Behoudt het gebouw geen religieuze functie meer dan komen er andere denkrichtingen in beeld. Het betekent dat het kerkgebouw aan de eredienst onttrokken moet worden.

- d. Herbestemmen van het kerkgebouw: alternatief voor het slopen van het gebouw is het zoeken naar een nieuwe bestemming voor het kerkgebouw. Ongeveer één op de vijf kerkgebouwen in Nederland zijn herbestemd. Hiermee zijn er voldoende voorbeelden van succesvolle herbestemmingen van kerkgebouwen.
- e. Aan de eredienst onttrekken en 'laten rusten': Een andere optie is om niets meer met het gebouw te doen en na onttrekking aan de eredienst het gebouw te 'laten rusten'. Bij (rijks)monumentale kerkgebouwen rust er nog een zorgplicht bij de gebouweigenaar om het noodzakelijke onderhoud aan het gebouw uit te blijven voeren. Het 'laten rusten' kan een mogelijkheid zijn als er niet direct een nieuwe bestemming voor het gebouw kan worden gevonden. Geadviseerd wordt om actief een nieuwe bestemming te zoeken.

- f. (Gedeeltelijke) sloop van het kerkgebouw: Een laatste, vaak niet wenselijke optie, is het (gedeeltelijk) slopen van het kerkgebouw. In het verleden zijn al een aantal kerkgebouwen gesloopt. Door de monumentale status van veel kerkgebouwen is er een steeds grotere bescherming tegen het slopen van kerkgebouwen. Daar waar kerkgebouwen niet monumentaal zijn en de wens vanuit de kerkeigenaar is om tot sloop over te gaan, is dit een haalbaar scenario.

06-2 Handelingskader denkrichtingen op basis van waarderingen

De doelstelling van de beoordeling in hoofdstuk 5 is het geven van richting aan de afweging om te komen tot toekomstdenkrichtingen voor kerkgebouwen. Het biedt een verkennend inzicht in de afweging van de waarden van een kerkgebouw die gekoesterd moeten worden. Wesselink (2018) verbindt aan de afweging van kerkgebouwen 4 categorieën met 'beleidsstrategieën'. Schematisch is dit weergegeven in figuur 06.1 en verder omschreven in tabel 06.1. Deze voorstellen voor beleidsstrategieën zijn gekoppeld aan de 6 mogelijkheden die kerkeigenaren hebben van 'behoud in religieus gebruik' tot 'sloop'. De afweging van de waarden (uit H.5) zullen als richtinggevend instrumentarium gebruikt worden voor het beschrijven van denkrichtingen voor de kerkgebouwen in de gemeente Eijssden-Margraten.

Figuur 06.1 Opties toekomstige bestemmingsmogelijkheden kerkgebouwen.

Waardering (zie h.6)	Voorgestelde beleidsstrategie op basis van afwegingskader (Wesseling, 2018)	Optie bestemmings- mogelijkheden (uit figuur 06.1)
A. Zeer Hoog	Behoud is het uitgangspunt; functie voor de eredienst; passend nevengebruik	Optie 1 of 2
B. Hoog	Functie voor de eredienst; nevenbestemming; passende (gedeeltelijke) herbestemming.	Optie 1, 2 of 3
C. Gemiddeld	(Beperkte) functie voor de eredienst; nevenbestemming; verschillende wijzigingen mogelijk; (gedeeltelijke) sloop indien nodig	Optie 2, 3, 4, 5 of 6
D. Beperkt	(Beperkte) functie voor de eredienst; nevenbestemming; herbestemming; (gedeeltelijke) sloop indien nodig	Optie 3, 4, 5 of 6

Tabel 06.1 Handelingskader denkrichtingen op basis van beleidsstrategieën uit afwegingskader hoofdstuk 5

06-3 Inspiratiekaart her-, nevenbestemmen en nevengebruik

RO groep heeft een inspiratiekaart ontwikkeld voor her-, nevenbestemmen en nevengebruik van kerkgebouwen. Deze inspiratiekaart geeft inzicht in voorbeelden van het anders bestemmen of (deels) anders gebruiken van kerkgebouwen. Hierin staan voorbeelden van opties 2, 3, 4, 5 en 6 uit figuur 06.1. Op basis van de inspiratiekaart kunnen kerkbesturen in een volgende stap, als herbestemmen of nevengebruik ter sprake komt, gericht zoeken naar oplossingen voor een toekomstbestendige duurzame invulling van de kerkgebouwen. Als ondersteunend middel is de inspiratiekaart tijdens de tweede projectgroepen met kerkbesturen gebruikt om denkrichtingen bij de kerkgebouwen uit te werken. De inspiratiekaart is te bereiken via onderstaande link of door het scannen van de QR-code:

https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1e3qqjGY2fc59q3_aM0vCar150-1epcTF&usp=sharing

Figuur 06.2 Voorbeeld uit inspiratiekaart nevengebruik, her- en nevenbestemmen van kerkgebouwen. De verschillende kleuren geven verschillende nieuwe gebruiksfuncties aan, zie legenda.

06-4 Denkrichtingen toekomst per kerkgebouw

In deze paragraaf wordt een blik geworpen op de toekomst van verschillende kerkgebouwen, waarbij voor elk individueel gebouw richtinggevende denkrichtingen zijn uitgewerkt. De denkrichtingen worden in grote lijnen gebaseerd op de visie van de kerkeigenaren en de opgehaalde ideeën van de omgevingsdialogen. De toekomst van religieuze monumenten en gebouwen staat vaak centraal in maatschappelijke discussies, waarbij erfgoed en cultureel behoud een belangrijke rol spelen. Het richt zich op het onderzoeken van de verschillende mogelijke denkrichtingen die voor elk kerkgebouw zijn ontwikkeld, waarbij zowel de uitdagingen als de kansen worden belicht. Door deze denkrichtingen te verkennen, kan een beter begrip worden verkregen voor de richting waarin het religieuze, historische en culturele erfgoed zich in de toekomst zou kunnen ontwikkelen.

Voor de in deze paragraaf geschetste denkrichtingen geldt dat het essentieel is om de verschillende mogelijkheden zorgvuldig te overwegen, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften en wensen van de gemeenschap, de beschikbare middelen en de toekomstvisie van de parochie. Een combinatie van verschillende denkrichtingen kan worden overwogen om een evenwicht te vinden tussen religieus, cultureel, maatschappelijk en ander gebruik van de kerk. Op deze manier kan een duurzame en relevante rol worden behouden in de gemeenschap, terwijl de unieke waarde van het kerkgebouw wordt gekoesterd en versterkt.

Kerkeigenaren die richtinggevende denkrichtingen graag verder uitwerken kunnen overwegen om gebruik te maken van de rijkssubsidie '*subsidieregeling Stimulering Herbestemming Monumenten (en Verduurzamingsonderzoek)*', zie bijlage 2. Deze subsidie, voor het uitwerken van plannen voor verduurzaming, her- of nevenbestemmen, is jaarlijks aan te vragen in de periode oktober - november door de kerkeigenaar of samen met de gemeente.

06-5 Denkrichtingen samenwerkende parochies Breust-Eijsden, Eckelrade, Gronsveld, Mariadorp, Oost-Maarland en Rijksholt

Het kerkgebouw speelt een centrale rol binnen de Rooms-Katholieke Kerk als ontmoetingsplaats voor de geloofsgemeenschap en als symbool van Gods aanwezigheid. Al sinds de vroege christelijke tijden is het een plek waar gelovigen samenkomen om het '*Woord van God*' te verkondigen en om steun en zorg te bieden aan elkaar. Deze samenkomsten vormen het hart van het sociale en spirituele leven binnen een parochie. Tegelijkertijd is een kerkgebouw veel meer dan een fysieke ruimte; het is een gewijde plek, geconsacreerd en onttrokken aan alledaagse functies, waar rust, stilte en bezinning worden geboden. Ook voor bezoekers die niet per se religieus zijn, kan de kerk betekenisvol zijn als een plaats van sereniteit en historisch besef.

Bij het nadenken over de toekomst van een kerkgebouw is het belangrijk deze diepgaande waarden te erkennen. Een kerkgebouw is geen economisch object dat eenvoudig kan worden beoordeeld op basis van gebruiksstatistieken of financiële haalbaarheid. Het heeft een intrinsieke waarde die voortkomt uit haar religieuze, historische en sociale betekenis. Voor dorpen in Eijsden-Margraten, waar de kerk een centrale rol speelt in het gemeenschapsleven en het cultureel erfgoed, vraagt de toekomstvisie om nuance en respect. De voorgestelde denkrichtingen houden rekening met deze gevoeligheden en proberen een balans te vinden tussen de religieuze functie, de maatschappelijke waarde en het behoud van de kerk als heilige en betekenisvolle plek.

Denkrichtingen Sint Martinuskerk, Breust

De waardering van het gebouw is in Hoofdstuk 5 en Bijlage 5 van het rapport beoordeeld als 'hoog'. Deze classificatie benadrukt de bijzondere waarde van de Sint Martinuskerk en versterkt het belang van het behoud van haar religieuze functie, eventueel in combinatie met mogelijk passend nevengebruik. Dit maakt het mogelijk om het huidige gebruik op een duurzame manier voort te zetten, waarbij de kerk haar betekenisvolle rol in de gemeenschap behoudt.

De Sint Martinuskerk is momenteel in religieus gebruik en ligt centraal in de kern van Breust-Eijsden. Deze centrale ligging benadrukt haar functie als ontmoetingsplaats en baken binnen de lokale gemeenschap. Het kerkgebouw speelt een cruciale rol, niet alleen tijdens reguliere erediensten, maar ook bij belangrijke lokale tradities en evenementen. Vooral tijdens de viering van de Bronk komt de bijzondere functie van de kerk naar voren, waar zij als middelpunt van religie, cultuur en saamhorigheid fungeert. Het behoud van de kerk draagt daarmee niet alleen bij aan het religieuze leven, maar ook aan het versterken van de sociale cohesie en het cultureel erfgoed van de gemeenschap.

Voor de toekomst van de Sint Martinuskerk in Breust kunnen denkrichtingen worden ontwikkeld die zowel de religieuze waarde als de culturele en sociale rol van het gebouw versterken. Deze denkrichtingen sluiten aan bij de behoefte om de betrokkenheid bij de kerk te vergroten, nieuwe generaties aan te spreken en de kerk duurzaam te benutten.

- a) **Cultuur en muziek als aanvullende functie:** wekelijkse gebruik van de kerk door het koor onderstreept de waarde van muziek in de beleving van het kerkgebouw. Hoewel het gebouw te klein is voor repetities van de harmonie, kan de kerk worden benut voor kleinschalige concerten, luisteravonden en andere muzikale evenementen. Het koor en andere lokale muzikanten kunnen worden aangemoedigd om vaker optredens te organiseren die openstaan voor de hele gemeenschap. Deze culturele activiteiten bieden een kans om meer mensen te betrekken bij het kerkgebouw zonder afbreuk te doen aan de religieuze functie.
- b) **Duurzaam toerisme en historische openstelling:** De kerk kan meer worden opengesteld voor toerisme, bijvoorbeeld door regelmatig bezichtigingen mogelijk te maken of informatie over de geschiedenis en architectuur van het gebouw aan te bieden. Breust-Eijsden heeft een rijke cultuurhistorische context en de kerk kan hierin een prominente rol spelen. Het organiseren van rondleidingen, mogelijk in samenwerking met lokale gidsen, kan bezoekers trekken en tegelijkertijd bijdragen aan de bewustwording van het belang van de kerk binnen de gemeenschap.
- c) **Flexibilisering van de kerkruimte:** Een denkrichting zou zijn om een deel van de kerkbanken te vervangen door stoelen, waardoor de ruimte flexibeler inzetbaar wordt. Dit vergroot niet alleen de toegankelijkheid, maar maakt het ook mogelijk de indeling snel aan te passen voor diverse evenementen en activiteiten. Een open indeling biedt de mogelijkheid om de kerk veelzijdiger te gebruiken, bijvoorbeeld voor kleinschalige bijeenkomsten, koffiemomenten, repetities en lezingen. Daarnaast zou het de ruimte creëren voor intiemere gebedsdiensten, zoals stiltevieringen of kleinere gebedsmomenten, die een andere sfeer bieden dan de grotere, traditionele diensten. Met de optie om de ruimte tijdelijk uit te breiden, bijvoorbeeld door stoelen bij te zetten of mobiele wanden (gordijn) te openen, kunnen ook grotere evenementen flexibel worden ondersteund. Deze aanpak biedt praktische voordelen en maakt de kerk aantrekkelijker voor een breder scala aan activiteiten, terwijl het de kerk als plek van ontmoeting en bezinning respecteert.

Denkrichtingen Sint Christinakerk, Eijsden

De waardering van het gebouw wordt in Hoofdstuk 5 en Bijlage 5 van het rapport aangeduid als 'hoog'. Deze classificatie benadrukt de bijzondere waarde van de Sint Christinakerk en benadrukt het belang van het behoud van haar religieuze functie, eventueel gecombineerd met passend nevengebruik. Dit biedt de mogelijkheid om het huidige gebruik van de kerk op een duurzame manier voort te zetten, zodat de kerk haar betekenisvolle rol binnen de gemeenschap blijft behouden.

De Sint Christinakerk is momenteel in religieus gebruik en bevindt zich centraal in de kern van Eijsden. Deze centrale ligging versterkt haar rol als ontmoetingsplaats en als symbool voor de lokale gemeenschap. Het kerkgebouw speelt een belangrijke rol, niet alleen tijdens de reguliere erediensten, maar ook bij grote lokale tradities en evenementen. Vooral tijdens de viering van de Bronk komt de bijzondere functie van de kerk duidelijk naar voren, waar zij fungeert als het middelpunt van religie, cultuur en saamhorigheid. Het behoud van de kerk draagt niet alleen bij aan het religieuze leven, maar versterkt ook de sociale cohesie en het cultureel erfgoed van de gemeenschap.

- a) **Behoud van religieus gebruik, met incidenteel nevengebruik:** De kerk blijft primair een plek voor religieus gebruik, waar parochianen samenkomen voor erediensten, gebed en sacramenten zoals doop, huwelijk en begrafenissen. Tegelijkertijd biedt de kerk ruimte voor incidenteel nevengebruik dat past binnen de kaders van de parochie, zoals repetities van kerkelijke koren, lezingen en workshops die bijdragen aan geloofsverdieping, of kleinere sociale evenementen. Ook kleinschalige culturele activiteiten, zoals muzikoptredens kunnen de kerk verrijken als ontmoetingsplek zonder de sacraliteit te ondermijnen. Dit zorgt ervoor dat de kerk haar rol als centrum van religie en gemeenschap behoudt, terwijl ze ook haar verbinding met de bredere gemeenschap versterkt.
- b) **Integratie van culturele en religieuze functies:** De Sint Christinakerk heeft potentieel voor een breder gebruik dat zowel de religieuze als culturele identiteit van het gebouw respecteert. Het kan functioneren als een hybride ruimte die zowel voor erediensten als voor culturele evenementen wordt gebruikt. Zo kan de kerk bijvoorbeeld dienstdoen als concertzaal voor lokale artiesten of muziekgezelschappen of ruimte bieden voor kunsttentoonstellingen, lezingen en theaterproducties. Tegelijkertijd kan de indeling van het gebouw flexibeler worden gemaakt door bijvoorbeeld kerkbanken te vervangen door stoelen, zodat de ruimte geschikt is voor kleinschalige bijeenkomsten of gezamenlijke koffiemomenten. Dit biedt niet alleen veelzijdigheid voor de gemeenschap, maar versterkt ook de sociale cohesie. Bovendien is het belangrijk om een duurzaam financieel model te ontwikkelen door samenwerkingen aan te gaan met lokale bedrijven, stichtingen of overheden. Evenementen met entree of het beschikbaar stellen van de ruimte voor externe activiteiten kunnen bijdragen aan de instandhouding van de kerk, zodat deze op lange termijn toegankelijk en functioneel blijft voor de gemeenschap, zonder afbreuk te doen aan haar religieuze en culturele waarde.
- c) **Toerisme:** Een interessante denkrichting voor de Sint Christinakerk zou zijn om het toeristische potentieel van de kerk te benutten door een toeristische route te ontwikkelen rondom de populaire tv-serie *'Dagboek van een Herdershond'*, waarvan een deel is opgenomen in de kerk van Eijsden. De kerk kan een belangrijk onderdeel worden van een bredere toeristische route die Eijsden en haar geschiedenis in de spotlight zet.
- d) **Pittoreske locatie voor Trouwen en Ceremonies:** Met haar historische charme en het rijke interieur leent de Sint Christinakerk zich uitstekend voor het organiseren van huwelijken en andere belangrijke ceremonies. Het zou een unieke locatie kunnen zijn voor stellen die op zoek zijn naar een bijzondere plek voor hun trouwdag. Daarnaast kunnen er evenementen plaatsvinden die de kerk als locatie gebruiken, zoals doopdiensten, herdenkingsdiensten of jubilea, waarbij de kerk zijn spirituele betekenis behoudt, maar ook een sociale en gemeenschapsfunctie vervult.

Denkrichtingen Sint Bartholomeuskerk, Eckelrade

De waardering van het gebouw wordt in Hoofdstuk 5 en Bijlage 5 van het rapport aangeduid als 'hoog'. Deze classificatie benadrukt de bijzondere waarde van de Sint Bartholomeuskerk en benadrukt het belang van het behoud van haar religieuze functie, eventueel gecombineerd met passend nevengebruik. Dit biedt de mogelijkheid om het huidige gebruik van de kerk op een duurzame manier voort te zetten, zodat de kerk haar betekenisvolle rol binnen de gemeenschap blijft behouden.

De Sint Bartholomeuskerk is momenteel in religieus gebruik en bevindt zich centraal in de kleine kern van Eckelrade. Het kerkgebouw speelt een belangrijke rol, niet alleen tijdens de reguliere erediensten, maar ook bij grote lokale tradities en evenementen. Vooral tijdens de viering van de Bronk komt de bijzondere functie van de kerk duidelijk naar voren, waar zij fungeert als het middelpunt van religie, cultuur en saamhorigheid. Het behoud van de kerk draagt niet alleen bij aan het religieuze leven, maar versterkt ook de sociale cohesie en het cultureel erfgoed van de gemeenschap. Bovendien beschikt de kerk over een bijzonder rijksmonumentaal orgel, waarop regelmatig orgelconcerten worden gehouden.

Voor de toekomst van de Sint Bartholomeuskerk in Eckelrade kunnen verschillende denkrichtingen worden ontwikkeld, die zowel de spirituele rol van de kerk behouden als nieuwe, creatieve invullingen overwegen, gezien de veranderende behoeften en demografische trends in de dorpsgemeenschappen. Hier zijn enkele mogelijke denkrichtingen:

- a. **Behoud van religieus gebruik met beperkte nevenfunctie:** De Sint Bartholomeuskerk kan haar religieuze functie behouden, met een nadruk op traditionele erediensten en vieringen die nog steeds van betekenis zijn voor een kleinere, maar loyale groep gelovigen. Dit kan aangevuld worden met beperkte nevenfuncties die passen binnen de kaders van de kerk, zoals concerten, lezingen of kleine culturele evenementen die het gemeenschapsleven ondersteunen zonder afbreuk te doen aan de sacraliteit van de ruimte. Denk hierbij aan bijvoorbeeld kamermuziekconcerten, waarvoor de kerkbankopstelling gedeeltelijk kan worden vervangen door stoelen om de ruimte flexibeler in te richten. Deze benadering zorgt ervoor dat de kerk haar rol als ontmoetingsplek voor de geloofsgemeente behoudt, terwijl er ook ruimte is voor bredere maatschappelijke activiteiten.
- b. **Cultuurhistorisch centrum met behoud van kerkenfunctie:** Geïnspireerd door de herbestemming van de kerk in Rijckholt, zou de kerk kunnen transformeren tot een cultuurhistorisch centrum. Door een kleinere gebedsruimte te creëren en ruimte te bieden voor culturele en toeristische activiteiten, kan de kerk voor de langere termijn relevant blijven. Het rijksmonumentale orgel kan hierbij een centrale rol spelen, bijvoorbeeld door orgelconcerten te organiseren. Daarnaast zou een deel van de kerk omgebouwd kunnen worden tot een ontmoetings- of tentoonstellingsruimte, waar lokale geschiedenis en cultuur gedeeld kunnen worden. Dit kan het toerisme bevorderen, de gemeenschap betrekken en nieuwe inkomstenbronnen genereren.
- c. **Verkleinde gebedsruimte en multifunctionele gemeenschap-hub:** Gegeven de afnemende kerkgang en het vergrijzende vrijwilligersbestand, zou de kerk kunnen evolueren naar een kleinere, multifunctionele ruimte die ook dienst kan doen als gemeenschap-hub. Een kleinere gebedsruimte kan samengaan met een ruimte voor workshops, jeugdbijeenkomsten of buurtactiviteiten. Dit biedt ruimte voor jongeren, maar ook voor andere lokale groepen die op zoek zijn naar een ontmoetingsplek. Hierbij kan ook de relatie worden gezocht met de naastgelegen woonlocatie 't Klumpke van Talent. Door bijvoorbeeld de kerkbanken te vervangen door stoelen en modulaire wanden te installeren, kan de ruimte eenvoudig worden aangepast aan de behoeften van de gemeenschap. Dit maakt de kerk een flexibele ruimte die tegelijk haar rol als religieus centrum behoudt.

- d. **Toerisme:** De Sint Bartholomeuskerk kan een waardevolle rol spelen in de toeristische routes van het Heuvelland door als culturele en historische bezienswaardigheid te fungeren. Geïntegreerd in wandel- en fietsroutes kan de kerk toeristen aantrekken die geïnteresseerd zijn in de regio's geschiedenis en cultuur. Toeristische rondleidingen, culturele evenementen zoals concerten of tentoonstellingen en samenwerking met lokale ondernemers kunnen de kerk niet alleen financieel ondersteunen, maar ook bijdragen aan de toeristische beleving van de regio. Dit biedt een kans om de kerk als levendige ontmoetingsplek te behouden, terwijl tegelijkertijd de spirituele en culturele betekenis ervan gewaarborgd blijft.
- e. **Streekproducten:** Naast de mogelijkheden voor toerisme kan kerk zich ook profileren met streekproducten. Dit kan zowel op het plein naast de kerk als in de kerk zelf plaatsvinden, afhankelijk van de indeling en de sfeer die behouden moet blijven. Streekmarkten of wekelijkse verkoop van lokale producten kunnen een aantrekkelijke toevoeging zijn voor bezoekers en toeristen. Zo wordt de kerk niet alleen een religieuze en culturele ontmoetingsplek, maar ook een platform voor de lokale gemeenschap om hun producten en tradities te delen, wat de verbinding met de regio versterkt.

Denkrichtingen Sint Martinuskerk, Gronsveld

De waardering van het gebouw is in Hoofdstuk 5 en Bijlage 5 van het rapport beoordeeld als 'hoog'. Deze classificatie benadrukt de bijzondere waarde van de Sint Martinuskerk en versterkt het belang van het behoud van haar religieuze functie, eventueel in combinatie met mogelijk passend nevengebruik. Dit maakt het mogelijk om het huidige gebruik op een duurzame manier voort te zetten, waarbij de kerk haar betekenisvolle rol in de gemeenschap behoudt. De Sint Martinuskerk in Gronsveld heeft een rijke geschiedenis die teruggaat tot 1258 en is een belangrijk historisch en cultureel monument. De kerk, oorspronkelijk een eigenkerk van de heren van Gronsveld, bevat waardevolle kunstwerken en herinnert aan de invloed van de familie Van Bronckhorst Batenburg, die haar interieur in de 17^e en 18^e eeuw vormgaf, inclusief het beroemde orgel van Philippe le Picard. Het kerkgebouw heeft hierdoor een bijzonder rijk interieur, waardoor nevengebruik moeilijk is.

De Sint Martinuskerk is momenteel in religieus gebruik en ligt centraal in de kern van Gronsveld aan een plein met de rug naar de doorgaande weg en nabij een aantal karakteristieke gebouwen van de dorpskern Gronsveld, waaronder basisschool Sint Martinus en het kasteel van Gronsveld. Deze centrale ligging benadrukt haar functie als ontmoetingsplaats en baken binnen de lokale gemeenschap. Het kerkgebouw speelt een cruciale rol, niet alleen tijdens reguliere erediensten, maar ook bij belangrijke lokale tradities en evenementen. Vooral tijdens de viering van de Bronk komt de bijzondere functie van de kerk naar voren, waar zij als middelpunt van religie, cultuur en saamhorigheid fungeert. Het behoud van de kerk draagt daarmee niet alleen bij aan het religieuze leven, maar ook aan het versterken van de sociale cohesie en het cultureel erfgoed van de gemeenschap.

- a. **Muzikale en culturele evenementen:** Het bijzondere orgel van de kerk biedt mogelijkheden voor concerten, zoals orgel- of kamermuziekconcerten, wat de kerk een rol kan geven als een muzikale en culturele locatie. De geschiedenis van het gebouw en de regionale cultuur kunnen verder worden benadrukt door kunsttentoonstellingen die bijvoorbeeld de geschiedenis van de regio, het kasteel of de kerktradities belichten. Dit soort evenementen kunnen helpen om de kerk toegankelijker te maken voor een breder publiek, waaronder toeristen, culturele liefhebbers en bewoners.
- b. **Toeristische routes en rijke dorpsgeschiedenis:** De kerk kan een prominente rol spelen in toeristische routes die het historische erfgoed van Gronsveld en de regio Heuvelland verder uitlichten. De rijke geschiedenis van Gronsveld, met het kasteel als centrum van het dorp, biedt mogelijkheden voor samenwerking met lokale gidsen en musea. Het organiseren van rondleidingen die zowel de kerk als het kasteel en hun onderlinge geschiedenis belichten, kan

de kerk aantrekkelijk maken voor zowel lokale bezoekers als toeristen. Bovendien starten er verschillende toeristische routes, zoals de wandelroute door het Savelsbos, vanaf het plein voor het kerkgebouw. Dit kan de kerk niet alleen financieel ondersteunen, maar ook helpen haar functie als cultureel en historisch monument te versterken.

- c. **Flexibiliteit en Multifunctionaliteit:** Ondanks het rijke interieur, is het mogelijk om delen van de kerk flexibeler in te richten zonder afbreuk te doen aan de sacraliteit van de ruimte. Het vervangen van een deel van de banken door stoelen biedt de mogelijkheid om de kerk flexibeler in te richten voor diverse nevenactiviteiten, zoals kleine repetities van muziekgezelschappen of bijeenkomsten. Deze aanpassing maakt de ruimte multifunctioneler, terwijl de sacraliteit van het gebouw behouden blijft.

Denkrichtingen Maria Tenhemelopnemingkerk, Mariadorp

De waardering van het gebouw wordt in hoofdstuk 5 en bijlage 5 van het rapport als ‘gemiddeld’ beoordeeld, wat betekent dat het meest haalbare scenario bestaat uit het behoud van de religieuze functie, eventueel aangevuld met passend nevengebruik of een toekomstbestendige herbestemming van (een deel van) het kerkgebouw. Dit biedt de mogelijkheid om het huidige gebruik op duurzame wijze voort te zetten, waarbij de kerk haar belangrijke rol in de gemeenschap blijft vervullen.

De Maria Tenhemelopnemingkerk, gelegen aan de rand van Eijsden in het dorp Mariadorp, is momenteel in religieus gebruik. Het dorp, gesticht in 1913 als arbeiderswijk voor de Maastrichtse Zinkwit Maatschappij, weerspiegelt nog steeds de typische bouwstijl uit die tijd. Het moderne witte kerkgebouw heeft een bijzondere uitstraling en is gelegen op een prominente plek. De kerk speelt een cruciale rol in zowel reguliere erediensten als bij belangrijke lokale tradities en evenementen, zoals de Bronk, waarbij zij fungeert als het hart van religie, cultuur en saamhorigheid. Het behoud van de kerk is van groot belang voor zowel het religieuze leven als de versterking van de sociale cohesie en het culturele erfgoed van de gemeenschap.

Voor de Maria Tenhemelopnemingkerk kunnen de volgende denkrichtingen worden geschetst.

- a. **Religieus gebruik met nevenfuncties:** De Maria Tenhemelopnemingkerk kan haar religieuze functie behouden, met aanvullende nevenfuncties die de gemeenschap verder ondersteunen. Denk hierbij aan het organiseren van concerten, voordrachten of kunstexposities. Deze activiteiten zouden zorgvuldig geïntegreerd moeten worden zonder afbreuk te doen aan de sacraliteit van de ruimte. De ontmoetingsruimte (achterzijde kerk of parochiezaal) kan hierbij fungeren als aanvulling voor bijeenkomsten, terwijl de kerk zelf een plek blijft voor de reguliere vieringen en rituelen. Het behouden van de verbindende rol voor de gemeenschap is hierbij essentieel.
- b. **Religieus gebruik met nevenbestemming van het achterste gedeelte:** Een alternatieve optie is het behouden van de kerkruimte voor religieus gebruik en het herbestemmen van het achterste gedeelte. Dit kan bijvoorbeeld als multifunctionele ruimte voor culturele activiteiten, zoals workshops of tijdelijke tentoonstellingen. Het achterste gedeelte zou kunnen worden gescheiden door flexibele wanden, zodat het makkelijk kan worden aangepast aan verschillende functies. Het kan ook dienen voor kleinere bijeenkomsten, repetities of als vergaderruimte voor lokale verenigingen, zonder de primaire religieuze functie in de voorruimte aan te tasten. Dit model biedt een balans tussen het behoud van de religieuze waarde en het benutten van de kerk voor bredere gemeenschapsactiviteiten.
- c. **Religieus gebruik in achterste gedeelte en nieuwe functie voor grote kerkzaal:** Een andere mogelijkheid is het behoud van een kleinere gebedsruimte in het achterste gedeelte van de kerk, bijvoorbeeld als kapel, terwijl de grotere kerkzaal een andere maatschappelijke of commerciële functie krijgt. Hierbij zou aansluiting gezocht kunnen worden bij gemeentelijke of maatschappelijke behoeften, zoals ruimte voor bibliotheken, onderwijs, gemeenschapshuis,

sport(kantine), archief of een combinatie. Dit zou kunnen leiden tot een herbestemming van de kerkzaal voor activiteiten zoals lezingen, concerten of gemeenschapsbijeenkomsten. Met een functionele aanpassing van de ruimte kan de kerk haar oorspronkelijke karakter behouden, terwijl ze een bredere rol vervult voor de gemeenschap. Zo blijft de kerk zowel religieus als sociaal van betekenis, op een manier die de toekomst van het gebouw waarborgt.

Bredere inzet ontmoetingsruimte (verhuur): Een andere denkrichting is het bredere gebruik en mogelijke verhuur van de ontmoetingsruimte naast de Maria Tenhemelopnemingkerk voor de bredere gemeenschap. Deze ruimte kan fungeren als een sociaal centrum waar naast de religieuze activiteiten, ook workshops, lezingen en kleine bijeenkomsten plaatsvinden. Door deze ruimte breder toegankelijk te maken, kan de kerk als trekker voor de gemeenschap fungeren, met nadruk op sociale verbondenheid. De ruimte wordt momenteel al succesvol na de diensten geopend voor koffiemomenten en informele ontmoetingen, wat de betrokkenheid versterkt.

Denkrichtingen Sint Jozefkerk, Oost-Maarland

De waardering van het gebouw wordt in hoofdstuk 5 en bijlage 5 van het rapport als 'gemiddeld' beoordeeld. Dit suggereert dat het meest haalbare scenario bestaat uit het behoud van de religieuze functie, eventueel aangevuld met passend nevengebruik of een toekomstbestendige herbestemming van (een deel van) het kerkgebouw. Dit biedt de mogelijkheid om het huidige gebruik op een duurzame manier voort te zetten, terwijl de kerk haar waardevolle rol in de gemeenschap blijft vervullen.

De Sint Jozefkerk, gelegen in het hart van Oost-Maarland, is momenteel in religieus gebruik en vormt een belangrijke plaats voor lokale tradities en evenementen, zoals de Bronk, waarbij ze als centrum van religie, cultuur en saamhorigheid fungeert. Hoewel het aantal kerkgangers in het dorp beperkt is, blijft de kerk een belangrijk symbool voor de gemeenschap. Gezien de veranderende samenstelling van het dorp, met steeds minder kerkelijke betrokkenheid, zal er gezocht moeten worden naar een toekomstbestendige bestemming die ruimte biedt voor een kleinere religieuze functie, terwijl de kerk tegelijkertijd nieuwe maatschappelijke rollen kan vervullen.

De Sint Jozefkerk in Oost-Maarland biedt kansen voor een toekomstbestendige her- of nevenbestemming die zowel de religieuze functie als diverse nevenfuncties behoudt. Door middel van flexibele en kleinschalige aanpassingen kan de kerk een bredere maatschappelijke rol vervullen en blijven bijdragen aan de gemeenschap.

- a. **Flexibele ingroei maatschappelijke en commerciële ruimten:** Een mogelijke toekomst voor de Sint Jozefkerk in Oost-Maarland is het creëren van flexibele 'hokken' door het plaatsen van scheidingswanden of een extra verdieping in het gebouw, waarmee de kerk multifunctioneel kan worden ingericht. Kleinschalige commerciële en maatschappelijke functies, zoals werkplekken voor lokale ondernemers, ruimte voor workshops of een klein café, kunnen zo naast elkaar bestaan, terwijl een gedeelte van de kerk behouden blijft voor gebeds- of religieuze activiteiten. Dit doorgroeimodel biedt de ruimte om kleinschalig te beginnen en afhankelijk van de vraag, uit te breiden naar grotere functies, terwijl de kerk zijn religieuze waarde behoudt en zich aanpast aan de behoeften van de gemeenschap.
- b. **Openbare gemeentelijke functies (bijvoorbeeld onderwijs/ gemeenschapshuis):** De kerk kan worden herbestemd voor gemeentelijke functies, zoals onderwijsinstellingen, bibliotheek of een gemeenschapscentrum, afhankelijk van de toekomstige behoeften in het dorp (binnen 5 tot 10 jaar). Door tijdig over mogelijke herbestemmingen na te denken en deze te agenderen, kan het gebouw bij natuurlijke momenten, zoals wanneer er grote renovaties of nieuwbouw nodig zijn voor bijvoorbeeld een school of buurtcentrum, effectief worden hergebruikt. Daarbij kan dan ook worden nagedacht om een kleinere religieuze functie in het gebouw te behouden.

- c. **Voortzetten verhuur van de pastorie:** De bovenverdieping van de pastorie is momenteel langjarig verhuurd aan de gemeente, terwijl de benedenverdieping door de parochie wordt gebruikt voor kleine diensten. Het voortzetten van deze samenwerking kan zorgen voor financiële continuïteit op de langere termijn. Met de gemeente kan worden gekeken naar het maken van verdere structurele afspraken, aangezien het pand na afloop van de huur waarschijnlijk niet meer de oorspronkelijke 'pastorie'-functie zal vervullen. Een nieuwe, structurele functie kan dan overwogen worden.

Denkrichtingen O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk, Rijckholt

Het voorbeeld van de herbestemde kerk in Rijckholt toont hoe een betrokken gemeenschap met toewijding en creativiteit een kerk een nieuwe gedragen toekomstbestendige functie kan geven. Dankzij een lokaal initiatief heeft de kerk een veelzijdige invulling gekregen: de gebedsruimte is verkleind, een deel van het gebouw huisvest de vuursteenmijn en een ander deel wordt geëxploiteerd als bed & breakfast. Met de inzet van tientallen vrijwilligers is de kerk gerestaureerd en omgevormd tot een moderne, multifunctionele ruimte, geschikt voor onder andere exposities, lezingen en concerten. Dit voorbeeld illustreert dat herbestemming ook in kleine dorpskernen succesvol kan zijn, vooral wanneer de gemeenschap en diverse partijen samenwerken. Deze combinatie van functies versterkt niet alleen de sociale cohesie in het dorp, maar biedt de kerk ook een nieuwe centrale rol als plek voor ontmoeting, cultuur en erfgoed.

Aangezien deze kerk al recent een toekomstbestendige invulling heeft gekregen, worden voor dit gebouw geen verdere denkrichtingen geschetst.

06-6 Denkrichtingen parochie Heilige Pancratius, Mesch

De waardering van het gebouw is beoordeeld als '(zeer) hoog', zoals beschreven in Hoofdstuk 5 en Bijlage 5 van het rapport. Op basis van deze beoordeling wordt het als wenselijk beschouwd om de Sint Pancratiuskerk in religieus gebruik te behouden, eventueel gecombineerd met nevengebruik. Dit biedt de mogelijkheid om het huidige gebruik op een duurzame manier voort te zetten. Bovendien is de kerk zeer bijzonder, aangezien zij elementen bevat die haar tot het oudste kerkgebouw van Nederland maken.

Mesch is een zeer kleine kern, waarbij een groot deel van de parochianen afkomstig is van buiten het dorp of zelfs uit België. Door de kleinschaligheid van het dorp vervult de kerk een belangrijke bindende functie en fungeert zij zowel letterlijk als figuurlijk als middelpunt tijdens bijzondere evenementen en vieringen in Mesch, zoals de Landmarkt, de Bronk en de kerstvieringen.

Voor dit kleine en bijzondere kerkgebouw gaat de voorkeur uit naar het behoud van de religieuze functie, eventueel aangevuld met incidenteel nevengebruik. In dit kader worden enkele mogelijke denkrichtingen geschetst:

- a) **Toerisme:** De Sint Pancratiuskerk heeft een sterke toeristische aantrekkingskracht, mede dankzij haar status als oudste kerkgebouw van Nederland. Het gebouw is regelmatig open voor bezoekers, die kunnen genieten van de historische architectuur en de bijzondere sfeer. Om dit verder te versterken, kan de kerk worden gepromoot als een belangrijk cultureel erfgoed. Het aanpassen van wandelroutes, zoals het Pelgrimspad en het Sint Jacobspad, zodat deze de kerk als centraal punt hebben, biedt extra mogelijkheden om bezoekers aan te trekken. Ook haar rol als filmlocatie voor de tv-serie 'Dagboek van een Herdershond' kan worden benut om een breder publiek te interesseren. Bezoekers krijgen hiermee niet alleen een toeristische ervaring, maar ook een kans op een moment van rust en bezinning.

- b) **Oorlogsverleden:** Mesch heeft een unieke historische betekenis als het eerste bevrijde dorp van Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het dorp bevindt zich prominent op de Liberation Route Europe, de Sint Pancratiuskerk kan een centrale rol spelen in het vertellen van dit verhaal. Door tijdelijke exposities in de kerk of op het plein ervoor te organiseren, wordt dit verleden toegankelijk voor zowel lokale bewoners als bezoekers. Openluchtevenementen, herdenkingen, bevrijdingswandelroutes en educatieve activiteiten kunnen de programmering versterken, waarbij de monumentale waarde en de serene uitstraling van de kerk de historische betekenis verder benadrukken. Het realiseren van een museum rondom het oorlogsverleden is een mogelijke kans die samen met de gemeente verder onderzocht kan worden.
- c) **Incidenteel Nevengebruik:** Hoewel de kleine omvang en de hoge monumentale waarde van de kerk het lastig maken om grootschalige nevenfuncties te realiseren, is binnen de kaders van het geloof wel incidenteel gebruik mogelijk. Dit kan variëren van orgelconcerten en optredens van gospelkoren tot lezingen, kerstspelen en tentoonstellingen. Eerdere ervaringen met evenementen hebben laten zien dat er animo is voor dit soort activiteiten, maar dat de kerk hiermee niet volledig in stand kan worden gehouden. Om die reden kan het aanbod worden uitgebreid met luisterconcerten en andere kleinschalige culturele evenementen die aansluiten bij de bijzondere sfeer van het kerkgebouw. Hierbij blijft het religieuze karakter centraal staan, zodat de kerk haar functie als plek van bezinning behoudt.
- d) **Kerk als Trouwlocatie:** De kerk kan ook een unieke bestemming bieden als trouwlocatie. De combinatie van haar historische en religieuze betekenis, samen met de intieme setting van het kerkgebouw, maakt het een bijzondere plek voor huwelijksceremonies. Dit gebruik kan worden aangevuld met arrangementen die de charme van Mesch benadrukken, zoals wandelingen in de omgeving of recepties in nabijgelegen locaties. Het gebruik van de kerk als trouwlocatie draagt niet alleen bij aan de instandhouding ervan, maar biedt ook nieuwe manieren voor mensen om de kerk op een betekenisvolle manier te beleven.

Deze vier denkrichtingen bieden samen een kader voor een duurzame toekomst van de Sint Pancratiuskerk, waarbij religieus belang, toeristische aantrekkingskracht, cultureel erfgoed en gemeenschapswaarde worden gecombineerd.

06-7 Denkrichtingen Protestantse Kerk, Eijsden

De waardering van het gebouw is als 'hoog' beoordeeld, zoals vermeld in Hoofdstuk 5 en Bijlage 5 van het rapport. Op basis van deze beoordeling wordt het als wenselijk beschouwd om de Protestantse Kerk in religieus gebruik te behouden, eventueel aangevuld met nevengebruik of aanvullende functies. Zo kan het huidige gebruik op een duurzame manier voortgezet worden. De kerk vervult voornamelijk een religieuze functie. Tijdens de zomerperiode wordt het kerkgebouw eens in de twee weken en in de winterperiode eens per drie weken gebruikt voor kerkdiensten. Daarnaast staat de Protestantse Gemeente Eijsden open voor nevengebruik van de kerk en wil zij hier in de toekomst nadrukkelijk ruimte voor bieden. Zij zoeken daarbij ondersteuning om nevengebruik op een structurele manier te organiseren.

Eerder is er onderzoek uitgevoerd naar de aanpassingsmogelijkheden van het gebouw voor diverse activiteiten. Ook is er een ingrijpende renovatie uitgevoerd, waarbij onder andere de kerkbanken zijn vervangen door stoelen. De kerk biedt ruimte voor activiteiten zoals lezingen, concerten, optredens, tentoonstellingen, bruiloften, yoga/gym, vergaderingen, repetities en recepties. Momenteel vindt nevengebruik incidenteel plaats, zij het in beperkte mate. Daarnaast ligt naast de kerk het kerkelijk centrum, dat op bepaalde dagen van de week wordt gebruikt voor Buitenschoolse Opvang.

De Protestantse Kerk verkeert in uitstekende staat van onderhoud. De protestantse gemeente richt zich op het versterken van het nevengebruik, met behoud van de religieuze functie. Hierbij wordt zorgvuldig

gekeken naar hoe de kerk zijn duurzame en relevante rol als historisch en cultureel centrum kan blijven vervullen, terwijl de bijzondere religieuze identiteit behouden blijft.

Hieronder worden enkele denkrichtingen voor de toekomst van de protestantse kerk Eijsden beschreven:

- a) **Buurtbaken – flexibel gebruik kerkruimte:** Protestantse Kerk kan een flexibele ontmoetingsplek voor de lokale gemeenschap worden door samenwerking met het Urselinenconvent en het Sociaal Centrum. Dit kan resulteren in een gezamenlijke ruimteaanbieding voor sociale en culturele activiteiten, zoals bijeenkomsten, workshops, en vergaderingen. De kerk zou hierdoor een centrale rol kunnen spelen in de gemeenschap als een multifunctionele ruimte, waarbij de kerkzaal en/ of kerkelijk centrum voor bepaalde ‘ruimtezoekers’ beschikbaar kan worden gesteld.
Een goed voorbeeld is het ‘Buurtbakens’-concept³ in Haarlem, waarbij de gemeente en kerkeigenaren samenwerken om leegstaande ruimtes in kerkgebouwen te verhuren aan partijen die ruimte zoeken in de omgeving.
- b) **Toeristische rustplek:** De Protestantse Kerk Eijsden kan zich ontwikkelen tot een toeristische rustplek, geïnspireerd door het model van Protestantse kerken in Noord-Nederland, die integraal onderdeel uitmaken van toeristische fiets-, wandel- en kunstroutes. Gelegen in de toeristische regio Eijsden en aan de historische Diepstraat, biedt de kerk een strategische locatie voor bezoekers om even te stoppen, tot rust te komen, en de omgeving te verkennen. De kerk kan worden gecombineerd met kunstexposities in het gebouw en de kerktuin, die gebruikt kan worden voor buitenkunsten of tijdelijke tentoonstellingen. Bovendien kan op bepaalde dagen de mogelijkheid geboden worden voor het serveren van koffie of thee, wat de kerk tot een aangename stop maakt voor wandelaars, fietsers en toeristen die op zoek zijn naar een moment van bezinning, kunst en rust.
- c) **Muziek en Cultuur – Kleinschalige Muzikale Evenementen:** De kerk biedt uitstekende mogelijkheden voor kleinschalige muziek- en culturele evenementen. Door samen te werken met de Harmoniezaal, kan de kerk dienen als repetitieruimte voor muziekensembles en een locatie voor kleine concerten. Dit zou ook kunnen worden uitgebreid naar muzikale workshops of samenwerkingen met scholen. Dit model biedt de kerk een kans om als culturele hub te functioneren, met muziek als verbindend element.
- d) **Bezinning & Bezinningstoerisme:** De kerk kan zich ontwikkelen tot een centrum voor bezinningstoerisme, gericht op bezoekers die op zoek zijn naar rust, reflectie en spirituele verdieping. Dit kan door de kerk te positioneren als een plek waar toeristen tijdelijk kunnen ontsnappen aan de dagelijkse hectiek en zich kunnen bezinnen. In lijn met de groeiende belangstelling voor spiritualiteit kan de kerk aangeboden worden als een toevluchtsoord voor persoonlijke reflectie, met mogelijkheden voor rust in de kerktuin of meditatieve momenten binnen het gebouw. De kerk kan in dit kader ook een programma aanbieden van georganiseerde bezinning, stilte retraites, spirituele workshops en daarmee een unieke ervaring bieden voor mensen die op zoek zijn naar verdieping.
- e) **Een Plek voor Belangrijke Levensmomenten:** De kerk kan zich blijven profileren als een locatie voor rouw- en trouwplechtigheden, met de mogelijkheid voor kleinschalige uitvaarten en huwelijken. De combinatie van de historische sfeer van de kerk en de horecavoorzieningen in de buurt maakt het mogelijk om een complete dienstverlening aan te bieden voor deze belangrijke levensmomenten. Daarnaast kan de kerk in samenwerking met lokale uitvaartondernemingen en trouwlocaties een breed scala aan opties bieden voor ceremonies en samenzijn na afloop.

³ <https://www.buurtbakens.nl/>

07 Conclusies & Aanbevelingen

07-1 Conclusies

De 18 unieke kerkgebouwen in Eijsden-Margraten vervullen een centrale rol in de dorpskernen en zijn van grote waarde voor de lokale gemeenschappen. De meeste hebben een beschermde status en verkeren, mede dankzij de inzet van betrokken vrijwilligers, in goede staat van onderhoud. Tradities zoals de jaarlijkse Bronk, die jong en oud samenbrengt, versterken de bijzondere positie van deze kerken in de dorpen. Waar leegstand en herbestemming van kerkgebouwen elders in Nederland steeds vaker voorkomen, blijven deze kerken in Eijsden-Margraten tot op heden actief in gebruik. Dit benadrukt hun waarde als religieus, historisch, stedenbouwkundig en cultureel erfgoed en als essentieel onderdeel van de identiteit van de dorpen en de gemeente.

De afnemende kerkelijke betrokkenheid vormt een groeiende uitdaging voor het behoud van deze gebouwen. Het voortbestaan van dit erfgoed vraagt om gezamenlijke inspanningen, waarbij de unieke waarde en betekenis van elk kerkgebouw centraal staan. Met een zorgvuldige en respectvolle aanpak kan dit waardevolle erfgoed echter worden behouden, zodat toekomstige generaties blijvend kunnen genieten van de religieuze, culturele en sociale betekenis van deze bijzondere gebouwen.

Hoewel het mogelijk is dat sommige kerkgebouwen in de toekomst niet langer als actief gebedshuis zullen functioneren, is het (onafhankelijk van welk denkrichting er speelt) van groot belang om hierbij uiterst zorgvuldig en respectvol te werk te gaan. De kerkeigenaren en lokale (geloof)gemeenschappen hebben zich immers decennialang met toewijding ingezet om deze kerkgebouwen open te houden en hun betekenis te behouden voor de gemeenschap. Deze kerkenvisie biedt een eerste inzicht in welke kerkgebouwen mogelijk voor nevengebruik of een andere bestemming in aanmerking komen en over welke denkrichtingen er kan worden nagedacht.

De kerkenvisie benadrukt het begin van een proces en schetst mogelijke denkrichtingen voor het toekomstig gebruik van kerkgebouwen. Al met al is het van groot belang dat kerkeigenaren, gemeente, de gemeenschap en andere belanghebbenden gezamenlijk streven naar een duurzame toekomst voor de kerkgebouwen in Eijsden-Margraten. Betrokken partijen kunnen proactief verder denken en de denkrichtingen omzetten in haalbare plannen, met het oog op een toekomstbestendige ontwikkeling van de kerkgebouwen in de gemeente. Het verbinden van deze monumentale gebouwen met een toekomstbestendige invulling zal niet alleen het religieus erfgoed behouden, maar ook bijdragen aan de leefbaarheid voor alle inwoners van Eijsden-Margraten.

07-2 Aanbevelingen

Om het religieus erfgoed in de gemeente Eijsden-Margraten te behouden en een duurzame toekomst te geven, zijn uit het kerkenvisie proces de volgende aanbevelingen voortgekomen:

1. Periodiek 'kerkendialoog' kerkeigenaren en gemeente: Om ervoor te zorgen dat ideeën en initiatieven met elkaar worden besproken, uitdagingen worden gedeeld en waar nodig ook daadwerkelijk worden uitgevoerd, is het aan te raden om periodiek een 'kerkendialoog' te organiseren tussen kerkeigenaren en de gemeente. Een regelmatig overleg, bijvoorbeeld 1 keer per jaar, biedt de gelegenheid om ontwikkelingen en voortgang te bespreken, knelpunten aan te kaarten, nieuwe ontwikkelingen te delen en in lijn te brengen met gemeentelijke (beleid)strategieën en (gebied)visies. Dit zorgt voor een continue betrokkenheid van alle partijen en maakt het mogelijk om tijdig bij te sturen indien nodig. Zo verrast men elkaar niet met ontwikkelingen en kan er gewerkt worden aan 'win-win situaties'. Het initiatief om dit overleg jaarlijks te verankeren ligt bij voorkeur bij de gemeente.
2. Een vast aanspreekpunt voor kerkeigenaren bij de gemeente: De communicatie tussen kerkeigenaren en gemeente verloopt soms moeizaam. Om de samenwerking tussen kerkeigenaren en de gemeente te versterken, is het raadzaam om binnen de gemeente een vast aanspreekpunt voor kerkeigenaren aan te stellen. Dit zal de samenwerking continuïteit en transparantie bieden en kerkeigenaren een vertrouwd contactpunt binnen de gemeente geven. Het aanspreekpunt kan ondersteuning bieden bij het ontwikkelen van ideeën, uitwerken van plannen en het aanvragen van (gemeentelijke) subsidies. Het is essentieel dat dit aanspreekpunt over voldoende expertise en begrip van de specifieke uitdagingen van kerkeigenaren beschikt.
3. Verankeren kerkenvisie in beleidsvelden: Religieus erfgoed is vaak onderbelicht in gemeentelijk beleid. Om ervoor te zorgen dat de kerkenvisie '*niet onder in een lade terechtkomt*' en ook daadwerkelijk wordt gebruikt, kan de gemeente ervoor kiezen om deze te verankeren in andere beleidslijnen, processen of -visies zoals de omgevingsvisie en mogelijke woon- en dorpsvisies. Op die manier wordt er bij het nemen van beslissingen over de ruimtelijke ordening en ontwikkeling van de wijken of dorpskernen rekening gehouden met de unieke waarde van de kerkgebouwen en hun rol in de lokale gemeenschap. De kerkgebouwen staan immers altijd midden in de kernen.
4. Subsidies uitwerken nevengebruik, her- en nevenbestemmingen: Voor kerkeigenaren die denkrichtingen verder willen uitwerken en concretiseren voor nevengebruik, her- en nevenbestemmingen van de kerkgebouwen, is het van groot belang om gebruik te maken van subsidiemogelijkheden. Het verkrijgen van subsidies kan de financiële haalbaarheid van de plannen vergroten en de realisatie ervan ondersteunen. Vaak blijkt het op de juiste manier aanvragen van subsidies een harde noot om te kraken. In veel gevallen ontbreekt het kerkeigenaren aan de relevante en juiste kennis voor het correct aanvragen van subsidies. Door nauw samen te werken met de gemeente en relevante instanties, kunnen kerkeigenaren worden geholpen bij het op de juiste manier aanvragen van de beschikbare subsidies. Als dit dan op een ordentelijke en juiste manier verloopt, kunnen kerkeigenaren de subsidies benutten ten behoeve van hun plannen voor nevengebruik, her- en nevenbestemmen.

Ook voor subsidies voor onderhoud en renovatie is het essentieel dat verschillende relevante instanties voldoende aandacht hebben voor de specifieke behoeften en (financiële) draagkracht van de kerkeigenaren.

5. [Uitvoering van de denkrichtingen:](#) Deze kerkenvisie schetst denkrichtingen voor toekomstig gebruik, die een waardevolle basis bieden voor de toekomst van de kerkgebouwen. Als volgende stap wordt geadviseerd dat kerkeigenaren deze denkrichtingen zorgvuldig evalueren en overwegen om deze of andere ideeën uit te laten werken. Dit omvat programmatische, ruimtelijke en financiële aspecten, waarbij een grondig haalbaarheidsonderzoek cruciaal is om realistische mogelijkheden en uitdagingen te identificeren. Vervolgens kan een solide actieplan worden opgesteld, waarbij diverse subsidies, zoals genoemd in aanbeveling 4, beschikbaar zijn om te benutten.
6. [Actualiseren kerkenvisie:](#) De kerkenvisie voor de gemeente Eijsden-Margraten vormt een belangrijke eerste stap in het streven naar een duurzame toekomst voor de kerkgebouwen. Het is essentieel voor het behoud van het religieus erfgoed, dit proces voort te zetten, periodiek te evalueren en waar nodig bij te sturen. Daarom wordt geadviseerd om de kerkenvisie iedere 5 á 10 jaar te actualiseren, zodat deze blijft aansluiten bij de veranderende behoeften en ontwikkelingen van de parochies, gemeente en haar dorpskernen.

Het behoud van het religieus erfgoed in de gemeente Eijsden-Margraten is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Terwijl kerkeigenaren de bouwkundige en praktische verantwoordelijkheid dragen, hopen zij op een constructieve samenwerking met de gemeente, waarbij de gemeente wellicht kan bijdragen op een passende wijze. De gemeente, die geen specifieke budgetten heeft voor kerkgebouwen, kan haar steun vooral bieden in de vorm van kennis, expertise en het gezamenlijk aanvragen van subsidies. Het is cruciaal om te beseffen dat niet elk kerkgebouw geschikt is voor gemeenschapsfuncties of culturele doeleinden. Daarom is maatwerk van groot belang. Met de juiste aanpak en betrokkenheid kunnen de kerkgebouwen hun unieke rol behouden in het vormgeven van de identiteit en gemeenschapszin van de gemeente Eijsden-Margraten.

Bijlage 1

Kerkenpaspoort

Zie afzonderlijk bijlagenboekje

Bijlage 2

Uitwerking

Subsidiemogelijkheden

Kerkeigenaren

Instandhouding Monumenten

Subsidieregeling instandhouding Monumenten (SIM-regeling)

Subsidieverstrekkers: RCE/ Rijksoverheid (40% - 60% van de kosten)
Aanvraagperiode: jaarlijks tussen 1 februari – 31 maart (regeling loopt tot 2027)
Soort gebouw: Alle gebouwen met een Rijksmonumentale status
Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

De instandhoudingssubsidie is bestemd voor reguliere onderhoudskosten op basis van een 6-jarig onderhoudsplan (in veel gevallen onderhoudsrapportages van de Monumentenwacht). Vanaf 2022 bedraagt het subsidiepercentage 40% voor eigenaren die hun rijksmonument bedrijfsmatig gebruiken. Belangrijk om hierbij te benoemen is dat per 2022 door deze wijziging ook kerkelijke dienstwoningen, pastorieën en kosterswoningen in aanmerking komen voor de SIM-regeling, mits rijksmonumentaal. Voor overige eigenaren en Professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM) blijft het subsidiepercentage 60%. In de Leidraad subsidiabele instandhoudingskosten (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0032075/2020-08-29#Bijlage>) staat aangegeven welke noodzakelijke werkzaamheden subsidiabel zijn onder de voorwaarde van sobere en doelmatige uitvoering.

“Klinkende rijksmonumenten” (orgels) komen soms ook in aanmerking voor de SIM-subsidie als ze een rijksmonumentale status hebben en onderdeel uitmaken van de volgende lijst:
<https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2019/01/01/orgellijst>

Onderzoek verduurzamen via de SIM-regeling (vanaf 2022 mogelijk)
Naast het meenemen van pastorieën en pastorale dienstwoningen is de SIM-regeling ook uitgebreid op een ander onderdeel uitgebreid; verduurzaming van Rijksmonumenten. De subsidie kan nu dus ook worden gebruikt voor het onderzoeken van de mogelijkheden voor verduurzaming van monumentale gebouwen, tot een maximum van €4.000,-.

Subsidieregeling Monulisa 2024 (vervalt aan het einde van 2024 – overgangsregeling 2025)

Subsidieverstrekkers: Provincie Limburg (10% van de kosten) (max. €60.000,- per gebouw)
Aanvraagperiode: *niet meer mogelijk, beschikkingen 2023 worden in 2024 afgerond. Vanaf 2025 vervalt de volledige regeling. Er komt dan een overgangsregeling specifiek voor het onderhoud van kerken.*
Soort gebouw: Alle gebouwen met een goedgekeurde SIM-subsidie
Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

Dit is een subsidie die bedoeld is als aanvulling op de SIM-subsidie voor gebouweigenaren die onvoldoende financiële middelen genereren. Een bijzondere categorie van Rijksmonumenten zijn o.a. de gebouwen voor de openbare eredienst. Door dreigende leegstand en/of minder inkomsten dient aan deze categorie monumenten extra aandacht te worden gegeven. Ter voorkoming van restauratie wil de Provincie het behoud van deze categorie monumenten in de provincie ondersteunen door in dit kader voor normaal onderhoud een subsidie te verstrekken in aanvulling op een door het Rijk beschikte onderhoudssubsidie (SIM). Aanvragen kan dan ook alleen met een al goedgekeurde SIM-aanvraag.

Vanaf 2024 richt de provincie zich alleen nog op de kerntaak, die ligt op het gebied van restauratie en niet op onderhoud. Daardoor beëindigt de provincie de Monulisa-regeling na 2024. Vanaf 2025 vervalt de volledige regeling en is recent vervangen door Subsidie Monumenten 2024-2027. De Provincie Limburg richt zich primair op restauratie, met uitzondering van kerken, en stopt daarom na 2024 met de Monulisa-regeling. In 2024 wordt €600.000 beschikbaar gesteld als overgangsjaar voor eerdere SIM-beschikkingen; overige middelen blijven exclusief bestemd voor restauratie (zie regeling volgende pagina).

Subsidieregeling Kerken 2024-2027 (of Subsidieregeling Monumenten 2024-2027)

Subsidieverstrekker(s): Provincie Limburg

Aanvraagperiode: september 2024 t/m 15 december 2027

Soort gebouw: Kerkgebouwen (in gebruik voor openbare eredienst).

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

De Provincie Limburg onderscheidt zich met haar rijke religieuze erfgoed, waarin kerken een bijzondere rol spelen. Om de instandhouding van monumentale kerken te waarborgen, ondersteunt de provincie restauratie en herbestemming, eventueel gecombineerd met verduurzaming. Deze subsidieregeling is uitsluitend bedoeld voor kerken die grotendeels nog in gebruik zijn voor de openbare eredienst.

De Provincie Limburg zet zich in voor het behoud van monumentale kerken voor toekomstige generaties. Daarom biedt de provincie ondersteuning bij restauratie en herbestemming, eventueel gecombineerd met verduurzaming en verbeterde toegankelijkheid. Het benadrukken van de historische en culturele betekenis van het monument binnen zijn omgeving speelt hierbij een belangrijke rol.

Herbestemming/ duurzaamheid en verbeteren toegankelijkheid

Vergoeding voor duurzaamheidsadvies (onderdeel van Ontzorgingsprogramma verduurzaming Monumenten)

Subsidieverstrekker(s): Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Nationaal Restauratiefonds (Rijksoverheid)

Aanvraagperiode: gehele jaar

Soort gebouw: Rijksmonument, provinciaal monument, gemeentelijk monument of een 'monument' dat anderszins is beschermd.

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

Op 3 april 2023 is het '*Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten*' van start gegaan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Dit programma biedt eigenaren van rijksmonumenten vergoedingen voor duurzaamheidsadvies en ondersteuning bij de verduurzaming. De adviezen worden gegeven op drie niveaus: Quickscan (niveau 1), Haalbaarheidsonderzoek (niveau 2) en Maatwerkadvies (niveau 3). Elk niveau biedt een verschillende mate van detail en financiële analyse voor de verduurzaming van het monument.

De vergoeding voor een Quickscan (niveau 1) bij rijksmonumenten is 50% van het factuurbedrag, met een maximum van € 500,00. Voor gemeentelijke monumenten, provinciale monumenten en ander beschermd erfgoed geldt ook een vergoeding van 50% van het factuurbedrag, met een maximum van € 500,00 voor een Quickscan en een maximum van € 1.750,00 voor een Haalbaarheidsonderzoek (niveau 2) of Maatwerkadvies (niveau 3).

Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed (DUMAVA)

Subsidieverstrekker(s): Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)

Aanvraagperiode: tussen 3 juni 2024 en 31 oktober 2024 (jaarlijks terugkerend)

Soort gebouw: Maatschappelijk vastgoed (waar ook religieuze organisaties onder vallen ('SBI-code 94.91.1 Religieuze organisaties') of monumenten)

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw of rechtspersonen die belang hebben bij de herbestemming, bv. gemeente (of gecoördineerd vanuit RO groep).

(Gezien de brede inzetbaarheid van de regeling voor al het maatschappelijk vastgoed in Nederland, volgt hier een beknopte beschrijving. Voor meer informatie en maatwerk over de regeling, zie:

<https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/dumava>)

Een aanvraag voor Dumava-subsidie moet gebaseerd zijn op een van de volgende adviezen:

- **A1. Energieadvies:** Biedt inzicht in energiebesparende maatregelen voor maatschappelijk vastgoed. Een energieadvies via het ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed zijn ook geldig, mits ze aan de voorwaarden voldoen.
- **A2. Maatwerkadvies:** Biedt inzicht in energiebesparende maatregelen volgens BRL9500-MWA-U of BRL9500-04, opgesteld door een gecertificeerd EP-U-maatwerkadviseur. Een portefeuilleroutekaart wordt als maatwerkadvies beschouwd als deze aan de voorwaarden voldoet.
- **A3. Duurzaam monumentenadvies:** Biedt inzicht in energiebesparende maatregelen voor monumenten, uitgevoerd volgens geldende normen met aandacht voor monumentale waarden op basis van een rapport opgesteld door een bouw- of architectuurhistoricus.

Voor subsidies tot €25.000 is minimaal niveau 2-advies vereist, voor hogere subsidies is minimaal niveau 3-advies vereist.

Integrale verduurzamingspakketten:

Integrale verduurzamingspakketten zijn beschikbaar om bestaande gebouwen en monumenten te verbeteren. Hier zijn drie pakketten beschikbaar, elk met specifieke doelstellingen en vereisten.

- **P.1 Integraal met Maatwerkadvies:** Verbetering van bestaande gebouwen tot minimaal label B, gebaseerd op een Maatwerkadvies (A.2) volgens NTA 8800. Voor aanvang en na afloop van werkzaamheden wordt het energielabel vastgesteld.
- **P.2 Integraal met Maatwerkadvies tot een hoge energieprestatie:** Verbetering van bestaande gebouwen, inclusief monumenten, tot een hoge energieprestatie volgens bijlage 4 van NTA 8800, gebaseerd op een Maatwerkadvies (A.2) of Duurzaam monumentenadvies (A.3). Voor aanvang en na afloop van werkzaamheden wordt het energielabel vastgesteld.
- **P.3 Integrale aanpak verduurzaming monumenten met 20% energiebesparing:** Verlaging van energieverbruik van bestaande monumenten met 20%, gebaseerd op een Duurzaam monumentenadvies (A.3) niveau 3. Energielabels zijn niet vereist voor P.3. Monumenten met hoge energieprestaties kunnen onder P.2 vallen.

Het subsidiebedrag is minimaal € 5.000 als u 1, 2 of 3 maatregelen uitvoert, en minimaal € 25.000 bij een integraal project. In alle gevallen is het maximaal € 1,5 miljoen.

Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten (& verduurzamingsonderzoek)

Subsidieverstrekker(s): RCE, Rijksoverheid

Aanvraagperiode: tussen 1 oktober en 31 november (jaarlijks)

Soort gebouw: Rijksmonument, provinciaal monument, gemeentelijk monument of een 'monument' dat op grond van een van de regelingen nog niet is beschermd. Voor een niet-monumentaal gebouw dient een verklaring van burgemeester en wethouders bij de aanvraag te worden ingediend.

Aanvrager: Eigenaar van het gebouw of rechtspersonen die belang hebben bij de herbestemming, bv. gemeente (of gecoördineerd vanuit RO groep).

De herbestemmingssubsidie bevordert een duurzaam gebruik van monumenten en gebouwen met een cultuurhistorische waarde. Binnen de regeling kan subsidie worden aangevraagd voor het wind- en waterdicht houden van een gebouw dat leeg staat. Daarnaast is er subsidie mogelijk voor een onderzoek naar de haalbaarheid van herbestemming. Deze subsidie kan ook aangevuld worden met een bedrag voor een onderzoek naar verduurzaming.

De minister kan subsidie verstrekken ten behoeve van:

- a) Het doen instellen van een onderzoek naar de haalbaarheid van herbestemming van een monument,

- b) Het uitvoeren van een verduurzamingsonderzoek in aanvulling op een haalbaarheidsonderzoek,
- c) Het doen instellen van een interactief of procesgericht onderzoek naar de herbestemming van een monument.
- d) Het nemen van maatregelen om een (leegstaand) gebouw wind- en waterdicht te maken.

Uitleg b) Het doel van het verduurzamingsonderzoek is inzicht te verkrijgen in alle kansrijke energetische verduurzamingsmaatregelen met hun besparings- en kostenindicaties. Er ontstaat een gedetailleerd beeld van de mogelijkheden. Het resultaat is een indicatieve businesscase voor verduurzaming van het monument.

Het bedrag aan kosten van een onderzoek waarover subsidie kan worden verstrekt, bedraagt:

- a. Ten minste € 10.000 en ten hoogste € 25.000 per aanvraag voor een haalbaarheidsonderzoek of een interactief of procesgericht onderzoek; en
- b. Ten hoogste € 4.000 per aanvraag voor een verduurzamingsonderzoek.

Bij de subsidieverlening wordt bovendien een subsidiepercentage van 70% gehanteerd.

RO groep heeft ervaring met het uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken voor o.a. kerkgebouwen. RO groep zou het proces van aanvraag tot opleveringen kunnen mee begeleiden en voor één of meerdere kerkgebouwen een haalbaarheids- en/ of verduurzamingsonderzoek uitvoeren tijdens of na afronding van de kerkenvisie.

<https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/subsidie-herbestemming-monumenten>

Overige subsidies 'Roerende zaken'

Subsidie Erfgoed 2022-2024

Subsidieverstrekker(s): Provincie Limburg
 Aanvraagperiode: uiterlijk 18 december 2024
 Soort gebouw: Kerkgebouwen
 Aanvrager: Eigenaar van het gebouw

Deze subsidieregeling hebben vooral betrekking op het in stand houden van tradities en het digitaal ontsluiten van erfgoed. De subsidie is onderverdeeld in 6 categorieën, waarvan de meeste niet relevant zijn. De mogelijk relevante categorieën zijn:

- Digitalisering van Limburgs erfgoed.
- Werving, behoud en/of deskundigheidsbevordering van erfgoedvrijwilligers.
- Het op een vernieuwende/ verrassende wijze onder de aandacht brengen van een onbekend, onderbelicht of verdwijnend aspect van Limburgs erfgoed.

Per subcategorie zijn er aanvullende subsidieregels en subsidiebedragen geformuleerd. Zie o.a. subsidiebijlage 4,5 en 6 voor de nadere regels: <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR675971/2>

Bijlage 3

Handreiking toekomst
kerkgebouwen,
bisdom Roermond

Bijlage 4

Uitwerking

Omgevingsdialogen

Voor de kerkenvisie hebben diverse omgevingsdialogen plaatsgevonden. Tijdens deze dialogen is er een gesprek aangegaan met de betrokkenen rondom de kerkgebouwen. In deze bijlage vindt u de volledige gespreksverslagen van de omgevingsdialogen. De volgende omgevingsdialogen hebben plaatsgevonden, en de gespreksverslagen zijn te vinden onder de corresponderende bijlage:

- Bijlage 4a. Omgevingsdialoog Eijsden, Breust, Mariadorp en Oost-Maarland, 9 april 2024
- Bijlage 4b. Omgevingsdialoog Gronsveld, Eckelrade en Rijckholt, 17 april 2024
- Bijlage 4c. Omgevingsdialoog Mesch, 14 mei 2024
- Bijlage 4d. Omgevingsdialoog Protestantse Kerk Eijsden, 24 september 2024

De tijdens de omgevingsdialogen opgehaalde informatie biedt een waardevolle verzameling wensgedachten en ideeën. Hoewel niet alle voorgestelde ideeën direct haalbaar zullen zijn, vormen zij een belangrijke inspiratiebron en basis voor verdere verkenning en uitwerking van denkrichtingen.

Bijlage 4a Verslag Omgevingsdialoog Eijsden, Breust, Mariadorp en Oost-Maarland

Tijdens de omgevingsdialoog in Eijsden, Breust, Mariadorp en Oost-Maarland zijn belanghebbenden van diverse kerkgebouwen samengekomen om te spreken over de toekomst ervan. De parochies hebben betrokken parochianen, vrijwilligers, dorpsbewoners en verenigingen uitgenodigd. Op deze avond kwamen betrokkenen van de Sint Christinakerk (Eijsden), Sint Martinuskerk (Breust), Maria Tenhemelopnemingkerk (Mariadorp) en Sint Jozefkerk (Oost-Maarland) bijeen aan per dorpskern/kerkgebouw één tafel. Tijdens de dialoog werden verschillende thema's besproken en waardevolle informatie opgehaald. De volgende thema's zijn besproken:

- Rol binnen de gemeenschap
- (Toekomst) gebouw/ plek
- (Toekomstig) gebruik
- (Toekomst) Financiële middelen

Pastoor Verheggen bedankt iedereen voor hun aanwezigheid en licht het doel van de avond kort toe: *“We staan voor uitdagingen in een veranderende samenleving, waarbij zowel uw vereniging als onze kerk gemeenschappelijke vragen tegenkomen. We onderzoeken samen met de gemeente en het bisdom de toekomst van onze kerk in de gemeenschap, met focus op samenwerking, gemeenschapsvorming, impact en duurzaamheid. Uw input is cruciaal voor dit gezamenlijke toekomstplan.”*

Na een korte toelichting van de avond en de kerkenvisie door RO groep is iedereen verzocht om zitting te nemen bij de tafel met het kerkgebouw die voor hem/haar het meest dierbaar is. Per tafel was er een tafelvoorzitter van RO groep die de discussies hebben geleid. Aan het einde van de avond heeft kort een plenaire terugkoppeling plaatsgevonden, onderstaande de gespreksverslagen van de tafels van de 4 kerken.

Sint Christinakerk, Eijsden

Rol binnen de gemeenschap

- Het kerkgebouw dient als symbool van binding, saamhorigheid en vertrouwde binnen de gemeenschap.
- De kerk heeft in de hedendaagse samenleving een kleine bescheiden rol, maar wel een rol die voor veel mensen nog zeer relevant is.
- Er is een verschuiving merkbaar waarbij minder nadruk wordt gelegd op religieuze opvoeding en toewijding bij jongeren.
- Hoewel traditionele feestdagen zoals Pasen nog steeds een aanzienlijk aantal kerkgangers trekken, is er een duidelijke trend van afnemende kerkbezoeken te zien.

- De keuze voor een specifieke kerk hangt sterk samen met het gevoel dat deze oproept bij de betrokken gemeenschap. Men zal niet zo makkelijk naar een andere kerk gaan buiten de eigen kern als men er geen binding mee heeft.
- De kerk wordt gezien als een figuurlijke potentiële buurt- of wijkvoorziening die verschillende doeleinden kan dienen en diverse groepen mensen kan samenbrengen.

(toekomst) Gebouw/ plek

- Aanwezigen benadrukken dat de kerk potentie heeft voor een bredere invulling dan enkel religieuze activiteiten.
- Het gebouw bepaalt het beeld van de omgeving en is van cultureel belang.
- Het gebouw speelt nog steeds een belangrijke rol, maar de binding met het geloof zal afnemen, vooral onder jongere generaties.
- Het kerkgebouw moet een gevoel van vertrouwdheid en saamhorigheid blijven bieden, maar ook ruimte bieden voor generatie-overschrijdende binding door het toevoegen van culturele, ontmoetings- en mogelijk zelfs woon- of theaterfuncties. Als concrete voorbeelden worden ontmoetingsruimte, concertgebouw of bibliotheekfunctie genoemd.
- Er wordt nagedacht over het samensmelten van culturele en religieuze aspecten in één gebouw, waarbij de diversiteit aan gebruikers, inclusief een multicultureel publiek, wordt erkend.

(Toekomstig) Gebruik

- Hoewel er sprake is van een afname in het aantal kerkbezoekers, wordt de toekomst van de kerk als verbindende kracht tussen geloof en gemeenschap eerder als uitdagend dan als onzeker beschouwd.
- Het delen van het gebruik van het kerkgebouw met andere gemeenschapsactiviteiten biedt kansen voor een breder publiek en kan de betrokkenheid vergroten.
- Thema-evenementen en speciale dagen kunnen mensen aantrekken die anders wellicht geen kerk zouden bezoeken.
- Een mogelijke neveninvulling zou kunnen zijn als bibliotheek of ontmoetingsruimte met een brede multifunctionele maatschappelijke functie.
- In het streven naar efficiëntie en praktische bruikbaarheid, wordt de nadruk gelegd op het behoud van één goed functionerende kerk in plaats van meerdere die slechts sporadisch gebruikt worden.
- Herontwikkeling van het gebouw is een optie, maar vereist een duidelijk inzicht in de behoeften van de gemeenschap en de exploitatiekosten.

(Toekomst) financiële middelen

- In het ideaalbeeld is de kerk alle dagen geopend, waar mensen te allen tijde terecht kunnen. In de huidige situatie is dit niet mogelijk wegens een gebrek aan vrijwilligers.
- De beschikbaarheid van vrijwilligers is beperkt, wat de organisatie van activiteiten bemoeilijkt en extra druk legt op degenen die zich wel inzetten.
- Om de religieuze bestemming van het kerkgebouw voor de toekomst te behouden, wordt het als essentieel beschouwd om een aanvullende functie te integreren. Het streven naar een integratie van een sociaal aspect dat de gemeenschap versterkt, samen met verbeteringen aan de openbare ruimte, zal naar verwachting bijdragen aan duurzaam toekomstig gebruik en tegelijkertijd aansluiten bij de huidige behoeften.

Sint Martinuskerk, Breust

Rol binnen de gemeenschap

- Indien er kerken gesloten moeten worden, dan zou het logisch zijn de Sint Martinuskerk in stand te houden, daar deze qua ligging, uitstraling en omvang het beste aansluit op de (incidentele) behoeften van de gemeenschap.
- Het kerkgebouw is een monument en een beeldbepalend gebouw voor de buurt en moet om die reden in ieder geval als gebouw behouden blijven.

(toekomst) Gebouw/ plek

- In de toekomst zou de kerk multifunctioneel inzetbaar moeten zijn. Bijvoorbeeld door banken die uitnodigen tot een langer verblijf en mogelijkheden tot flexibel ruimtegebruik. De huidige banken zijn hard en de ruimte te groot voor een uitnodigende sfeer.
- Het kerkgebouw leent zich door zijn centrale ligging uitstekend voor multifunctioneel gebruik, ook de ligging naast de Bron gunstig voor de bereikbaarheid voor ouderen.
- Wellicht is een samenwerking met het Sociaal centrum dat drukbezet is mogelijk.
- Andere mogelijke invullingen zijn een toneel, dans of exposities. Dit zijn ook functies die meer exposure geven aan de activiteiten in het kerkgebouw.
- De andere kerkgebouwen zouden wellicht onderdak kunnen bieden aan een kinderopvang, bibliotheek of een padelbaan.

(Toekomstig) Gebruik

- De kerk heeft voornamelijk bij bijzondere vieringen een belangrijke rol binnen de lokale gemeenschap, dan zit de kerk vaak nog grotendeels vol.
- Het koor repeteert in de kerk en luistert de kerkdiensten wekelijks op. De leden van het koor voelen dan ook een zekere verbondenheid met de kerk.
- Voor de repetities van harmonie Dt. Cecile is het kerkgebouw te klein.
- Tijdens de Bronk heeft zowel het kerkgebouw als de kerkdienst een voorname rol voor jong en oud, met name ook voor de Jonkheid.
- Door het jaar is de betrokkenheid bij de kerk beperkt, dat is ook terug te zien in de bezoekersaantallen en het animo om de kerk te ondersteunen middels vrijwilligerswerk.
- De huidige tijdstippen van de kerkdiensten belemmeren het kerkbezoek. Ook zijn er weinig gezinsvieringen. Wanneer hier meer aandacht voor is, kan dit bijdragen aan de bezoekersaantallen en betrokkenheid, ook van toekomstige generaties.

(Toekomst) financiële middelen

- Onderhoud en exploitatie van de kerk zal kostbaar zijn. Daar staan weinig bezoekers tegenover.
- Multifunctioneel gebruik kan bijdragen aan het opbrengend vermogen van de kerk.
- Verduurzaming met als doel het verlagen van de exploitatiekosten van het gebouw zal gezien de monumentale status lastig zijn.
- Flexibel gebruik en de mogelijkheid de grote ruimtes op te delen in kleinere ruimtes is een mogelijke oplossing om niet het hele gebouw te hoeven verwarmen om er toch voor langere tijd comfortabel te kunnen verblijven.

Maria Tenhemelopnemingkerk, Mariadorp

Rol binnen de gemeenschap

Alle aanwezigen aan de dialoogtafel hebben een (actieve) betrokkenheid bij de kerk. De algehele trend van terugloop van bezoekersaantallen wordt ook gezien in deze kerk, hoewel men van mening is dat dat voor deze kerk minder geldt. De kerk wordt nog steeds goed bezocht, met bezoekers uit heel Eijsden en omstreken. De kerk heeft daarmee een streekfunctie. Volgens de aanwezigen heeft de aantrekkingskracht van de kerk onder andere te maken met:

- Er zijn plechtige diensten die met veel zorg en aandacht worden voorbereid
- De aanvangstijd is 's zondags 11.30 uur
- Na de mis is er gelegenheid tot koffiedrinken in de ontmoetingsruimte
- De gemeenschap is betrokken bij de kerk

De kerk wordt belangrijk gevonden als plaats van geloofsbeleving en heeft een belangrijke bijeenkomst/ontmoetingsfunctie voor de gemeenschap. Bijzonder aan deze kerk is dat het een aparte ontmoetingsruimte heeft die gebruikt wordt voor diverse kerkgebonden samenkomsten. Kinderen uit de regio komen bijv. hier naar toe voor hun voorbereiding op de eerste H. communie.

(toekomst) Gebouw/ plek

De kerk als gebouw wordt waardevol gevonden, onder meer vanwege:

- beeldbepalend gebouw met architectonische waarde
- glas-in-lood ramen van Hans Truijen
- bijzondere inrichting waaronder de kruisweg
- ligging in het groen met een parkomgeving
- goed bereikbaar en parkeren
- herkenbaar baken in de omgeving

Aandacht wordt gevraagd voor de woningbouwontwikkelingen in Poelveld en de plek van de kerk daarin. Als deze zich verder uitbreidt richting Mariadorp is een zorgvuldige planologische c.q. stedenbouwkundige inbedding in de omgeving belangrijk.

(Toekomstig) Gebruik

Om de instandhouding van de kerk voor de toekomst rendabel te houden (indien nodig) wordt geopperd om de kerkfunctie te combineren met andere functies, waarbij gedacht wordt aan bijvoorbeeld een concert/voordrachtzaal en/of kunst-expositieruimte. Volgens de aanwezigen bestaat er binnen de gemeente Eijsden-Margraten behoefte aan dergelijke ruimten. Er zou verbouwing/aanpassing nodig zijn (bv. akoestiek, flexibele wanden/schermen) maar daarmee kan wel zowel de functie van de kerk als ook het karakteristieke van het kerkgebouw behouden blijven. Aanwezigen zien deze functies als verenigbaar.

(Toekomst) financiële middelen

De kerk heeft bestaansrecht maar de bestaanszekerheid in de toekomst is grotendeels afhankelijk van de financiële situatie. De aanwezigen vinden het belangrijk dat er goed inzicht bestaat in de toekomstige inkomsten en uitgaven, met name in onderhoud/exploitatie van het gebouw (middels een meerjarenonderhoudsplan). Aan de hand daarvan kan pas duidelijk worden wat het toekomstperspectief is en in hoeverre er maatregelen nodig zijn.

Sint Jozefkerk, Oost-Maerland

Rol binnen de gemeenschap

- Aanwezigen benadrukken de belangrijke rol van het kerkgebouw binnen de lokale gemeenschap, hoewel deze rol zich geleidelijk aan verandert ten opzichte van het verleden. Met een afnemend aantal kerkgangers krijgt de kerk een steeds symbolischere betekenis.
- Desalniettemin wordt de onmisbaarheid van de kerk bij het vieren van bepaalde evenementen zoals de Bronk erkend, en bestaat er een sterke behoefte om deze kerkelijke tradities in stand te houden voor de toekomst.
- De rol van 'de geestelijke' (pastoor en pastoraal team) wordt als zeer belangrijk geacht voor de vitaliteit van de kerk en de gemeenschap. Het aantal actieve kerkgangers hangt volgens de aanwezigen dan ook sterk af van de zichtbaarheid en aanwezigheid van het pastorale team binnen de dorpsgemeenschap.
- Men erkent ook de afname van voorzieningen in Oost-Maerland en het toenemende aantal "*nieuwkomers*" in de kern, wat resulteert in minder ontmoetingsmogelijkheden en een verdere teruggang van het aantal kerkgangers.
- Er wonen steeds minder mensen in Oost-Maerland die verbonden zijn met het verenigingsleven in het dorp, waardoor niet alleen de kerk maar alle verenigingen het moeilijk hebben. Als voorbeeld dat de binding afneemt wordt genoemd dat ook bij de 'Schuttersmis' steeds minder mensen aanwezig zijn.
- Een belangrijk thema is het betrekken van jongeren bij het geloof. Er wordt aangegeven dat het jeugdkoor enkele jaren geleden is verdwenen. Toch is er nog veel animo voor het jeugdkoor en wordt dit momenteel afzonderlijk van de kerk voortgezet in de school. Kerk en school willen graag het gesprek aan gaan om te kijken of het jeugdkoor de diensten in het kerkgebouw kan begeleiden.
- De aanwezigen zien kansen om een enquête/ vragenlijst uit te zetten over thema's rondom de toekomst van het kerkgebouw. Op korte termijn zal de groep van vanavond wederom samenkomen om e.e.a. verder uit te werken.

(toekomst) Gebouw/ plek

- Het belang van het niet blijven hangen in het verleden maar vooruitkijken naar de toekomst wordt onderstreept.
- Allen zijn het erover eens dat het kerkgebouw veel te groot is voor het huidige en toekomstige aantal parochianen.
- De kerk heeft een centrale plek in het dorp, maar is zijn '*centrale functie*' verloren. Men ziet kansen om de kerk weer de centrale plek van het dorp te maken door multifunctioneel gebruik in het kerkgebouw in te weven. Specifiek wordt genoemd om de sociale functies terug te halen naar de dorpskern (die nu buiten het dorp of aan de randen van het dorp plaatsvinden).
- Als mogelijkheid wordt gegeven om de kerk in verschillende multifunctionele 'hokken' in te delen, waar verschillende verenigingen, maatschappelijke en sociale partijen in het dorp een deel van de kerk in gebruik kunnen nemen. Hierbij wordt gesproken over een huiskamer, schutterij, bergruimte, dorpshuis, clublokaal en de school.
- De kerk heeft een belangrijke emotionele waarde voor de dorpsbewoners. Het kerkgebouw wordt gezien als "*de ziel*" van de gemeenschap, het schoolgebouw als "*het hart*" van de gemeenschap. Als een van de twee zouden verdwijnen dan gaat ook de hart of de ziel van het dorp verloren. Aanwezigen vinden het belangrijk dat beide gebouwen behouden blijven voor het dorp.

(Toekomstig) Gebruik

- Wachten is geen optie. De aanwezigen geven aan graag actief te blijven nadenken over de toekomst van de kerk, want de situatie is nijpend. Samen de schouders eronder zetten wordt als kans gezien.
- In het gebruik van het kerkgebouw moet meer worden toegelaten. Men spreekt over het organiseren van andere soorten diensten en het bieden van een open en actieve houding door de kerk. Daarbij wordt gesproken dat de organisatie opnieuw moet worden opgebouwd, vanuit openheid, transparantie en meegaan in de tijdsgeest van 2024 maar daarbij niet het oog voor de boodschap van god verliezen.
- Men vreest als er niets gebeurt dat het religieuze gebruik binnen 5 tot 10 jaar er niet meer zal zijn in Oost-Maarland.

(Toekomst) financiële middelen

- Er wordt aangegeven dat de kerk van Oost-Maarland er financieel niet goed voorstaat. De financiële middelen raken op, en met het beperkt aantal kerkgangers kan de kerk, zonder nevengebruik niet worden opgehouden.
- De pastorie wordt in de wintermaanden gebruikt om stookkosten te bepalen. Door parochianen wordt aangegeven dat de intieme sfeer in de pastorie gewaardeerd wordt.
- Aanwezigen geven aan dat het belangrijk is om de organisatie opnieuw op te bouwen en als kerk mee te gaan met zijn tijd. Als aanknopingspunt wordt aangegeven om 'katholieke hoogtijdagen' (Kerst, Pasen, Bronk) aan te grijpen om te proberen om incidentiele kerkgangers meer te binden aan de kerk.
- Er wordt verlangd naar meer openheid vanuit de kerk richting de dorpsgemeenschap.

Bijlage 4b Verslag Omgevingsdialoog Gronsveld, Eckelrade en Rijckholt

Tijdens de omgevingsdialoog in Gronsveld, Eckelrade en Rijckholt zijn belanghebbenden van diverse kerkgebouwen samengekomen om te spreken over de toekomst ervan. De parochies hebben betrokken parochianen, vrijwilligers, dorpsbewoners en verenigingen uitgenodigd. Op deze avond kwamen betrokkenen van de Sint Martinuskerk (Gronsveld), Sint Bartholomeuskerk (Eckelrade) en OLV Onbevlekt Ontvangenkerk (Rijckholt) bijeen aan twee gesprekstafels. Tijdens de dialoog werden verschillende thema's besproken en waardevolle informatie opgehaald. De volgende thema's zijn besproken:

- Rol binnen de gemeenschap
- (Toekomst) gebouw/ plek
- (Toekomstig) gebruik
- (Toekomst) Financiële middelen

Pastoor Verheggen bedankt iedereen voor hun aanwezigheid en licht het doel van de avond kort toe: *"We staan voor uitdagingen in een veranderende samenleving, waarbij zowel uw vereniging als onze kerk gemeenschappelijke vragen tegenkomen. We onderzoeken samen met de gemeente en het bisdom de toekomst van onze kerk in de gemeenschap, met focus op samenwerking, gemeenschapsvorming, impact en duurzaamheid. Uw input is cruciaal voor dit gezamenlijke toekomstplan."*

Na een korte toelichting van de avond en de kerkenvisie door RO groep is iedereen verzocht om zitting te nemen bij de tafel met het kerkgebouw die voor hem/haar het meest dierbaar is. Per tafel was er een tafelvoorzitter van RO groep die de discussies hebben geleid. Aan het einde van de avond heeft kort een plenaire terugkoppeling plaatsgevonden, onderstaande de gespreksverslagen van de tafels van de 3 kerken.

Tafel 1: Sint Martinuskerk, Gronsveld

Rol binnen de gemeenschap

- Aangegeven wordt dat de maatschappij aan het veranderen is. De maatschappij accepteert niet meer alles, het is niet meer gebruikelijk dat men met de ouders mee naar de kerk gaan. Dit heeft invloed op de rol van de kerk en haar betekenis in de gemeenschap.
- Aanwezigen geven aan dat de kerk de ziel is van Gronsveld. De kerk fungeert als het centrale punt dat het dorp verbindt. Zonder kerk zou er veel minder of geen verenigingsleven zijn in het dorp.
- Verenigingen voelen zich sterk verbonden met het kerkgebouw, vooral rondom bijzondere vieringen rondom de eigen vereniging, dan zit de kerk ook vol.
- De kerk heeft een belangrijke symbolische waarde onder de aanwezigen. Het zorgt voor de verbondenheid van het dorp, heeft een diepgaande betekenis voor de gemeenschap en is geworteld in alle verenigingen en tradities van het dorp.
- De betekenis van geloof en verbondenheid valt of staat met de geestelijke. Wanneer de pastoor actief betrokken is bij de gemeenschap, wordt de saamhorigheid en verbondenheid versterkt, wat zich uit in het aantal kerkgangers in het verleden.

(toekomst) Gebouw/ plek

- De kerk is fysiek het middelpunt van het dorp en heeft een belangrijke religieuze functie, waarbij het een sterke verbondenheid heeft met de ontstaansgeschiedenis van Gronsveld en het kasteel van Gronsveld.
- Het aanpassen van de kerk is lastig. De ruimte is volgens aanwezigen niet of nauwelijks op te splitsen, waardoor het ofwel een volledig religieuze functie heeft of een volledig andere functie.
- Momenteel wordt de kerk al gebruikt voor orgelconcerten, maar alleen dit gebruik is volgens aanwezigen niet voldoende om de kerk in de toekomst open te houden. Men suggereert om ook andere evenementen en concerten in de kerk te organiseren, waarbij regelmatige activiteiten meer opbrengsten kunnen genereren.
- Een andere optie is om een deel van de kerk te gebruiken voor culturele activiteiten of tentoonstellingen, door een deel van de banken te verwijderen.
- Het huidige gebouw is moeilijk in het gebruik en kost veel om te verwarmen vanwege de grote kerkrimte.
- Het is van belang om de kerk betaalbaar te houden voor huidige en toekomstige generaties. Aanwezigen benadrukken dat de gemeenschap inzicht moet krijgen in wat er moet gebeuren om de kerk betaalbaar te houden.

(Toekomstig) Gebruik

- Volgens aanwezigen heerst er een stigma "*kerken deugen niet*" – verandering in het geloof is nodig om dit te doorbreken.
- De voedingsbodem voor de kerk komt vooral voort uit het verenigingsleven. Naar de toekomst toe kan dit mogelijk versterkt worden om de betrokkenheid van kerkgangers, vooral onder jongeren, te vergroten.
- Meermaals wordt gezegd dat de kerk naar de mensen toe moet gaan.
- Als kans wordt geschetst om na de dienst de mogelijkheid te bieden om met elkaar in gesprek te gaan onder het genot van een kop koffie. Het zou goed zijn als er na de dienst de gelegenheid is om samen koffie te drinken, zoals bij vele andere kerken al gebeurt.
- Aanwezigen zijn het er over eens dat met het huidige beperkt aantal kerkgangers hou je de kerk niet open.
- De kerk moet met een open mindset kijken naar andere geloofsgemeenschappen en goede voorbeelden overnemen en toepassen bij de diensten.

- Het is belangrijk dat de kerk actief mensen benadert om naar de diensten te komen, vrijwilliger te worden of een functie in het kerkbestuur te vervullen. Mensen komen niet meer vanzelf naar de kerk, dus persoonlijke benadering is, zeker in een klein dorp, van groot belang.
- De jeugd is de toekomst. Momenteel is er geen jeugdkoor in Gronsveld. Men ziet kansen om een jeugdkoor op te richten, mogelijk in samenwerking met andere parochies in de omgeving. Door de jeugd te binden kan de kerk van onderop worden geïtaliseerd.

(Toekomst) financiële middelen

- Aanwezigen vinden het belangrijk dat de kerk transparant is over haar financiële situatie. Momenteel ontbreekt het inzicht hierin, wat het lastig maakt om bij te dragen als dat nodig is. Men benadrukt dat zonder duidelijkheid over de toekomst men ook niet kan bijspringen indien nodig.
- De gemeenschap in Gronsveld is hecht en bereid elkaar te steunen, ook als het gaat om steun aan de kerk indien nodig.
- Men is het erover eens dat de kerk haar middelen slim moet inzetten. Als de kerk vastgoed of pachtgronden krijgt, zou ze deze bij voorkeur moeten verhuren in plaats van direct te verkopen om financiële gaten te dichten.
- Men vraagt zich af of het aantal kerkgangers voldoende zal zijn om de kerk in de toekomst open te houden. Men is bezorgd dat de kerk haar religieuze functie niet kan behouden en het herbestemmen van de kerk, met behoud van een kleinere religieuze functie, wordt als zeer moeilijk gezien.
- Als laatste wordt opgemerkt dat de donatieschaal niet meer bij de mensen langs komt, maar achter in de kerk staat. Dit heeft volgens aanwezigen geleid tot minder donaties.

Tafel 2: Sint Bartholomeuskerk (Eckelrade) & OLV Onbevlekt Ontvangenkerk (Rijckholt)

Rol binnen de gemeenschap

- De dorpskernen Eckelrade en Rijckholt zijn beide kleine gemeenschappen waar de kerkgebouwen worden gezien als centrale punten, zowel letterlijk (gebouw) als figuurlijk (diensten, tradities en vieringen).
- De verbinding tussen kerkgebouwen en verenigingen wordt als zeer belangrijk ervaren. Verenigingen zijn historisch sterk verbonden met de parochies, en bepaalde vieringen zijn voor hen van groot belang. Het belang van actieve samenwerking richting de toekomst wordt benadrukt.
- Vrijwilligers vormen de ruggengraat van de vitaliteit van de kerkgebouwen. Hoewel de kerkgebouwen nog zeer actief zijn, vergrijzen de vrijwilligers sterk en is er weinig aanwas van jongeren.
- Door de toename van nieuwkomers in de dorpskernen neemt de verbinding met elkaar, het verenigingsleven en het geloof af.

(toekomst) Gebouw/ plek

- Aanwezigen geven aan dat de kerk in Rijckholt dankzij een dorpsinitiatief een nieuwe invulling heeft gekregen met een kleinere gebedsruimte, bed & breakfast en vuursteenmuseum. Hierdoor is de kerk bestendig voor de toekomst. Voor de kerk van Eckelrade ziet men ook mogelijkheden, maar het zal maatwerk vereisen waarbij de puzzelstukken, net als in Rijckholt, op hun plaats moeten vallen.
- De oproep is dat de parochie open moet staan voor mogelijkheden en kansen moet grijpen wanneer ze zich voordoen.
- Men voorziet kansen voor het breder inzetbaar maken van het kerkgebouw in Eckelrade. Als mogelijkheid wordt genoemd om de ruimte vaker te gebruiken als 'concertlocatie', met de

opmerking dat dit wel binnen de kaders van het geloof moet passen. Het vervangen van een deel van de kerkbanken door stoelen kan helpen om dit te realiseren.

(Toekomstig) Gebruik

- Aanwezigen geven aan dat de kerken in Eckelrade en Rijckholt momenteel nog heel actief zijn. Men herkent echter een afnemende trend en pleit ervoor om meer jongeren te betrekken bij de kerkgebouwen. Dit zou mogelijk kunnen door sterker de verbinding te zoeken met het jeugdwerk in de dorpen.
- Het is voor aanwezigen belangrijk om tradities in stand te houden. De regio en de dorpen zijn rijk aan bijzondere tradities, waarbij specifiek de Bronk wordt genoemd. Het geloof en de kerkgebouwen spelen hierin een belangrijke rol. Iedereen is het erover eens dat dit niet verloren mag gaan.

(Toekomst) financiële middelen

- Aanwezigen benoemen dat de kerk van Rijckholt een goed voorbeeld is van een toekomstbestendige invulling. Het kerkgebouw heeft zich aangepast met een kleinere gebedsruimte die beter past bij het huidige en toekomstige aantal kerkgangers.
- De kerk van Eckelrade is een relatief klein kerkgebouw. Toch maakt men zich hier meer zorgen over de toekomst op de middellange termijn (10 á 20 jaar).

Bijlage 4c Verslag Omgevingsdialoog Mesch

Inleiding

Tijdens de omgevingsdialoog in Mesch zijn belanghebbenden van de Sint Pancratiuskerk te Mesch samengekomen om te spreken over de toekomst. De parochie heeft betrokken parochianen, vrijwilligers, dorpsbewoners en verenigingen uitgenodigd. Op deze avond kwamen betrokkenen van de Sint Pancratiuskerk (Mesch) bijeen aan één gesprekstafel. Tijdens de dialoog werden verschillende thema's besproken en waardevolle informatie opgehaald. De volgende thema's zijn besproken:

- Rol binnen de gemeenschap
- Gebouw/ plek
- Gebruik
- Financiële middelen
- Toekomst

Introductie

Pastoor Driessens heet de aanwezigen welkom en bedankt iedereen voor hun aanwezigheid en licht het doel van de avond kort toe. De parochie staat voor een aantal belangrijke uitdagingen. De parochie zou graag met de genodigden in gesprek gaan over een aantal belangrijke thema's over de toekomst van de kerk en de parochie.

Kerkenvisie

Na een korte toelichting van de avond en de kerkenvisie door RO groep is het gesprek gestart over de 5 thema's. Aan tafel was een tafelvoorzitter van RO groep die de discussie heeft geleid. Aan het einde van de avond heeft kort een plenaire terugkoppeling plaatsgevonden, onderstaande het gespreksverslag van de tafels.

Sint Pancratiuskerk, Mesch

Rol binnen de gemeenschap

- De kerk vervult een belangrijke religieuze rol voor de inwoners van Mesch en daarbuiten. Veel kerkgangers komen van buiten de dorpskern, aangetrokken door de kleinschaligheid, persoonlijke aandacht en het sterke gevoel van saamhorigheid in de kerk.
- In tegenstelling tot vroeger, bezoeken steeds minder mensen de kerk. Er wordt hardop afgevraagd hoeveel mensen er over tien jaar nog in de kerk zullen zitten, aangezien het geloof niet meer 'vanzelf' terugkomt.
- Er moet actie worden ondernomen om mensen weer naar de kerk te krijgen. Een suggestie is om een prikkelend bericht te sturen met een anonieme enquête onder de bewoners van Mesch, waarin wordt gevraagd hoe zij de rol van de kerk over tien jaar zien en waarom zij niet of slechts incidenteel naar de kerk komen. Het is belangrijk om in deze boodschap te benadrukken dat, als men niet naar de kerk komt, de kerk er over tien jaar mogelijk niet meer zal zijn.
- De jaarlijkse Bronk is een belangrijke activiteit voor Mesch, die sterk verbonden is met religie en de kerk. Tijdens de Bronk zit de kerk dan ook vol. De aanwezigen vinden dat het voortbestaan van de kerk voor de Bronk gewaarborgd moet blijven. Hiervoor zouden ook dorpsbewoners die wellicht minder binding hebben met de kerk hun steentje bij moeten dragen.
- De kerkgangers in Mesch vergrijzen en jonge mensen worden gemist in de diensten. Er moet actief gekeken worden naar manieren om jongeren aan de kerk te binden. Een persoonlijke benadering, waarbij zij persoonlijk worden gevraagd om deel te nemen, wordt als mogelijkheid gezien. De kerk is er voor alle generaties en moet dat blijven benadrukken.

- Het binden van kinderen aan de kerk, bijvoorbeeld door de communie, is belangrijk omdat het ook de ouders en grootouders betreft, wat de gemeenschap versterkt. Hoewel het contact met de parochie goed is, is de schoolleiding voorzichtig met het promoten van of meewerken aan katholieke geloofsactiviteiten via de school vanwege het openbare karakter van de school.
- De kerk is een belangrijke plek voor samen zijn en saamhorigheid in Mesch. Het behoud van deze functie is cruciaal voor de gemeenschap.

Gebouw/ plek

- De kerk is het letterlijke en figuurlijke hart van Mesch, verweven met de identiteit van het dorp en fungeert als een symbool van gemeenschap en saamhorigheid.
- Het trekt mensen aan van zowel binnen als buiten de dorpsgrenzen. Mensen kiezen bewust voor de kerk in Mesch vanwege de unieke sfeer, persoonlijke aandacht en het sterke gemeenschapsgevoel. Dit maakt het tot een belangrijke trekpleister die bezoekers naar het dorp brengt.
- Het biedt een veilige plek waar mensen tot rust kunnen komen.
- Gedragen door de dorpsbewoners, verbindt het mensen met Mesch. De kerk is het symbool van Mesch en vertegenwoordigt de gezamenlijke waarden en tradities.

Gebruik

- De kerk biedt een plek voor religieus gebruik, waar mensen rust en bezinning kunnen vinden in het kerkgebouw.
- Nevenfuncties zijn moeilijk te realiseren vanwege de kleine omvang en de hoge monumentale waarde van het kerkgebouw, waardoor het niet eenvoudig op te splitsen is.
- De kerk is ook een toeristische trekpleister; het is vaak open voor bezoekers om naar binnen te lopen en te bezichtigen, wat bijdraagt aan de toeristische aantrekkingskracht van het dorp.
- Veel kerkgangers kiezen bewust voor de kerk in Mesch vanwege de sterke binding die ze hebben met dit specifieke kerkgebouw en de gemeenschap, en zouden niet snel naar een andere kerk gaan.
- Binnen de kaders van het geloof is nevengebruik mogelijk. Dit kan onder andere het organiseren van evenementen zoals een kerstspel, concerten, gospelkoor, lezingen, tentoonstellingen of orgelconcert omvatten. De animo voor sommige evenementen die in het verleden waren georganiseerd was wisselend. Enkel een paar activiteiten gaat men de kerk niet mee openhouden.
- Er is behoefte aan het organiseren van meer activiteiten zoals bijvoorbeeld extra luisterconcerten en meer diverse activiteiten.

Financiële middelen

- Subsidies vormen een belangrijke inkomstenbron voor de kerk. De toekomst van de kerk komt in gevaar als deze subsidiestromen verminderen.
- De financiële positie van de kerk wordt samengevat als *'niet slecht'*.
- Geld komt binnen via diverse activiteiten en verenigingen in het dorp, zowel kerkelijke als niet-kerkelijke. Voorbeelden hiervan zijn de Landmarkt en het ophalen van oud papier.
- Een groot deel van de inwoners van Mesch betaalt kerkbijdragen. Hoewel veel van deze mensen niet naar de kerk komen, willen ze wel dat het kerkgebouw blijft bestaan.
- Er moet meer worden samengewerkt met andere parochies om zaken gezamenlijk te regelen en efficiënter onderhoud en inkoop te organiseren. De aanwezigen benadrukken dat de parochie in Mesch niet wil fuseren, omdat ze de eigenheid en uniciteit van de dorpsparochie(s) willen behouden.

Toekomst

- De kerk moet de regie nemen en andere verenigingen uitnodigen om mee te denken en gebruik te maken van het kerkgebouw.
- De aanwezigen maken zich zorgen over de verre toekomst van de kerk. Zonder mogelijkheden voor nevenfuncties en met alleen een religieuze functie, kan de kerk in de toekomst waarschijnlijk niet open worden gehouden.
- Het organiseren van kleine rondleidingen wordt gezien als een kans om de kerk te vermarkten als de *'oudste kerk van Nederland'*. Hoewel de kerk al geregeld wordt gevonden door geïnteresseerden, zal dit nooit tot substantiële extra inkomsten leiden.
- Het periodiek organiseren van een Dialectmis kan mogelijk andere doelgroepen, met name jongeren, aantrekken.
- Het exploiteren van de kerk voor huwelijken en concerten biedt kansen voor nevengebruik, binnen de kaders die zijn gesteld door de parochie en het bisdom.
- De kerk leent zich goed als bedevaartsoord, mede dankzij de bijzondere relieken van de Heilige Pancratius en het feit dat het de oudste kerk van Nederland is.
- Uiteindelijk bepaalt de parochie de koers voor de toekomst van de kerk.

Bijlage 4d Verslag Omgevingsdialoog Protestantse Kerk Eijsden

Protestantse Kerk Eijsden

Inleiding

In het kader van de '*Kerkenvisie gemeente Eijsden-Margraten*' vond een omgevingsdialoog plaats bij de Protestantse gemeente Eijsden. Hierbij kwamen betrokkenen samen in het kerkgebouw om de toekomstvisie te bespreken. De Protestantse gemeente nodigde gemeenteleden, ondernemers, vrijwilligers, omwonenden en verenigingen uit. Na een korte introductie en presentatie over de kerkenvisie en toekomstvisie, volgde een plenaire discussie. Het doel van de avond was om de aanwezigen te informeren over de mogelijkheden van het kerkgebouw en gezamenlijk concrete ideeën en behoeften voor nevengebruik te verkennen. Daarnaast werd besproken hoe een duurzame organisatievorm voor dit nevengebruik ontwikkeld kan worden. Voor de Protestantse gemeente markeert deze avond de '*aftrap*' van het vergroten van het nevengebruik van het kerkgebouw.

Introductie

Dick Rootert heet iedereen namens de Protestantse gemeente Eijsden welkom. RO groep licht het programma van de avond kort toe.

Kerkenvisie

RO groep licht met een korte presentatie het proces van de kerkenvisie toe. Nederland heeft meer dan 7.100 kerkgebouwen die belangrijk zijn vanuit verschillende perspectieven (straatbeeld, cultuur, leefbaarheid en andere). Meer dan 80% van de Nederlanders bezoekt zelden een kerk en slechts een minderheid is nog gelovig. Hierdoor moeten de komende 10 jaar naar schatting een aanzienlijk aantal kerken sluiten. De kerkenvisie is daardoor door de Rijksoverheid gestart om met kerkeigenaren in gesprek te gaan over het toekomstperspectief.

De kerkenvisie is een strategische toekomstvisie voor alle kerkgebouwen binnen een gemeente. De gemeente faciliteert het proces om te komen tot een kerkenvisie door actief het gesprek aan te gaan met kerkeigenaren en andere belanghebbenden. Gemeente Eijsden-Margraten kiest hierbij voor een proces waarin gesprekken en dialoog centraal staan. Dit proces verloopt in vier stappen en richt zich op het betrekken van zowel kerkeigenaren als andere belanghebbenden. RO groep lichtte tijdens een korte presentatie de vier stappen van de kerkenvisie toe.

Toekomstvisie Protestantse gemeente

Dick Rootert licht de toekomstvisie van de Protestantse gemeente Eijsden toe. Voor de protestantse gemeente is vanavond de aftrap van het proces om de behoefte van (neven)gebruik van het kerkgebouw te peilen en ideeën voor medegebruik op te halen. De Protestantse gemeente Eijsden heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om het gebouw '*future-proof*' te maken. Het gebouw is van binnen en buiten recentelijk grondig gerestaureerd en de kerkbanken zijn vervangen door stoelen. Hierdoor zijn de gebruiksmogelijkheden vergroot.

In een korte presentatie worden enkele mogelijkheden toegelicht (lezingen en vergelijkbare evenementen, concerten/ optredens, tentoonstellingen, bruiloften, yoga/ gym, vergaderlocatie, repetitielocatie en recepties). Voor de kerkdiensten wordt het kerkgebouw momenteel in de zomerperiode 1 keer per 2 weken en in de winterperiode 1 keer per 3 weken gebruikt. Nevengebruik vindt momenteel slechts beperkt plaats. Als voorbeeld wordt gegeven dat het naastgelegen kerkelijk centrum overdag gebruikt wordt als Buitenschoolse Opvang. Verder vinden er in de kerk enkele incidentele en structurele activiteiten plaats, zoals meditatiegroep, repetitie zangkoren, lezingen (bijv. Veilig Verkeer Nederland), orgelconcerten en bruiloften. De vraag die de Protestantse gemeente Eijsden

vooral heeft is hoe men dit nevengebruik kan versterken? Is er behoefte om activiteiten te organiseren in het kerkgebouw? Wat kan men in Eijsden voor elkaar betekenen? En hoe dit organisatorisch vorm te geven?

Discussie over toekomstvisie, kansen en mogelijkheden

Er wordt aangegeven dat veel in het kerkgebouw mogelijk is en dat door de kerkenraad over alle activiteiten meegedacht kan worden. De Protestantse gemeente Eijsden wil graag het gesprek aan gaan om te verkennen of er ook organisaties zijn die de ruimte (structureel) willen gebruiken. Met de aanwezigen wordt het gesprek gevoerd over de voornoemde kernvragen.

Mogelijkheden activiteiten

Door de aanwezigen worden een groot aantal activiteiten aangedragen die kansrijk zijn, namelijk:

- **Muziek:** Meerdere personen geven aan dat de kerk zich uitstekend leent voor muziekevenementen. Hierbij kan samenwerking worden gezocht met de aangrenzende harmoniezaal, die kampt met ruimtegebrek, of met andere lokale muziekactiviteiten. Er wordt een voorkeur uitgesproken voor kleinschalige muziekevenementen, zoals kleinschalige zangensembles. Ook wordt de combinatie met scholieren als een veelbelovende kans gezien.
 - o **Oefen-/ repetitielocatie:** De locatie biedt diverse mogelijkheden als oefen- en repetitieruimte voor verschillende muziekactiviteiten. Dit omvat het bespelen van het orgel, repetities van blokfluitensembles, muziekensembles (bands), zangkoren en het oefenen door kleinere groepen van de harmonie. Door de veelzijdigheid van de ruimte is deze geschikt voor zowel individuele muzikanten als kleine muziekgezelschappen.
- **Kunst (tentoonstellingen):** Daarnaast wordt de mogelijkheid van (schilder)kunst- of fototentoonstellingen besproken. De kerk biedt een mooie locatie voor het tijdelijk tentoonstellen van kunst, bijvoorbeeld voor enkele dagen of weken, zolang er geen andere activiteiten zijn gepland. Er liggen bovendien kansen in een samenwerking met de kerktuin, waarbij de tuin gebruikt kan worden voor “*beeldende tuinen*”.
- **Meditatie & Yoga:** Het kerkgebouw wordt momenteel regelmatig gebruikt door een meditatiegroep. De ruimte is geschikt voor activiteiten zoals yoga, meditatie en andere vormen van innerlijke groei en welzijn.
- **Literatuur (boeklezingen):** Het organiseren van boeklezingen in kleine leeskringen is een optie, eventueel in samenwerking met de bibliotheek.
- **(Kleine) Activiteiten Harmoniezaal:** De naastgelegen harmoniezaal van de Koninklijke Oude Harmonie van Eijsden kampt met een structureel ruimtetekort. In het verleden heeft de harmonie incidenteel gebruik gemaakt van het kerkgebouw, en er wordt gekeken naar mogelijkheden om dit gebruik in de toekomst uit te breiden.
- **Plaats voor rouw & trouw:** Het kerkgebouw wordt ook gezien als een geschikte locatie voor rouw- en trouwplechtigheden. Voor rouw kan dit mogelijk in samenwerking met het crematorium in Eijsden, vooral voor kleinschalige uitvaarten. Het beschikbaar hebben van horecavoorzieningen in of nabij het kerkgebouw wordt als een belangrijk voordeel genoemd.
- **Jeugd & Jongeren:** Een aanwezige merkt op dat er in Eijsden een gebrek is aan ruimte voor jongeren. Het kerkgebouw of kerkelijk centrum zou geschikt kunnen zijn voor activiteiten gericht op jeugd- en jongerenwerk.
- **Bezinning(toerisme):** Er is een groeiende interesse in spiritualiteit onder jongeren. Het kerkgebouw zou kunnen inspelen op deze trend door zich te richten op bezinning en spiritueel toerisme.
- **Verbinding met scholen (jeugd):** De afstand tussen kinderen en het geloof wordt steeds groter. Omdat de kerk op een laagdrempelige manier jeugd en kinderen kan verwelkomen, wordt het als kansrijk gezien om activiteiten te organiseren die hen op een toegankelijke manier in aanraking brengen met het geloof.

- **Vergader- of trainingslocatie:** Een andere optie die wordt aangedragen is om de kerkzaal te gebruiken als vergaderlocatie of als locatie voor het geven van lezingen of trainingen in kleine groepen.
- **Activiteiten gericht op ouderen:** Er wordt aangegeven dat de stichting Zonnebloem in het verleden gebruik heeft gemaakt van de kerkzaal. Gezien de toenemende vergrijzing in Eijsden, is er een aanzienlijke vraag naar activiteiten die zich richten op ouderen. De kerkzaal biedt dankzij de flexibele inrichting diverse mogelijkheden om dergelijke activiteiten te faciliteren.
- **Sportactiviteiten (binnen):** Als suggestie wordt voorgesteld om inventariserend in gesprek te gaan met sportverenigingen in Eijsden. Zij hebben mogelijk interesse om bepaalde vergaderingen in de kerk te houden. Daarnaast kan er ook worden gesproken over de mogelijkheid om passende (sport)activiteiten in de kerk te organiseren. Hierbij wordt gedacht aan bijvoorbeeld de bridgeclub of de schaakvereniging.

Advies verdere uitwerking

Stel duidelijke kaders

Enkele betrokkenen geven aan dat er momenteel onduidelijkheid bestaat over welke activiteiten wel en niet zijn toegestaan in het kerkgebouw. Het is raadzaam om een duidelijk kader op te stellen waarin wordt aangegeven welke activiteiten er kunnen plaatsvinden. Dit zal niet alleen de organisaties die gebruik willen maken van de ruimte helpen, maar ook de gemeenschap meer inzicht geven in de mogelijkheden van het kerkgebouw.

Benut het unieke karakter en strategische ligging

Daarnaast is er consensus dat het unieke karakter van de kerk beter benut kan worden. In de volksmond (en bij de Remonstranten, die ook gebruikmaken van de kerk) staat de kerk momenteel beter bekend als het “*Diepstraatkerkje*”, gelegen aan het begin van de historische Diepstraat in Eijsden. Het zou waardevol zijn om deze naam en de strategische ligging meer te benutten in de profilering van de kerk.

Vermarkt de kerk met een bepaald ‘concept’

Een van de aangedragen ideeën is dat de kerk zich sterker moet profileren en vermarkten met een specifiek concept. Zo wordt het voorbeeld de Rijnkapel in Amerongen aangedragen, die zichzelf heeft gepositioneerd als een “*Plek voor Ontmoeting en Inspiratie*”. Dit profiel omvat zowel kerkelijke activiteiten van de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap als andere niet-kerkelijke activiteiten die gericht zijn op bezinning en ontmoeting. Wekelijks worden er op meerdere dagen yoga- en meditatieactiviteiten georganiseerd. Het aannemen van een dergelijk profiel zou duidelijkheid scheppen over de soorten activiteiten die wel en niet in de kerk kunnen plaatsvinden, en kan bijdragen aan een breder gebruik van de ruimte.

Organisatie

De Protestantse gemeente Eijsden geeft aan dat het steeds moeilijker wordt om vrijwilligers te werven. De kerkenraad is voornamelijk bezig met het organiseren van religieuze activiteiten en heeft niet voldoende menskracht om alle (neven)activiteiten op een structurele wijze te organiseren, te managen en te begeleiden. Daarom is de Protestantse gemeente op zoek naar manieren om het nevengebruik te professionaliseren. Vanavond vindt de ‘*aftrap*’ plaats om hier een begin mee te maken. In de komende periode wil men graag verder praten om de mogelijkheden te verkennen in kleiner comité.

Het Urselinenconvent en het Sociaal Centrum in Eijsden zijn twee locaties die goed functioneren voor sociaal-maatschappelijke activiteiten. Beide hebben echter te maken met ruimtegebrek, waardoor ze niet alle partijen kunnen huisvesten. De kerkzaal in de Protestantse kerk Eijsden zou een geschikt

alternatief kunnen zijn, vooral omdat deze ongeveer de helft van de grootte van de grote zaal in het Urselinenconvent heeft.

Aanwezigen zien kansen dat het sociaal centrum Eijsden, de kerk en het Urselinenconvent elkaar kunnen versterken door samenwerking in plaats van concurrentie. De vertegenwoordigers van het Urselinenconvent en het Sociaal Centrum geven aan dat zij graag meer afstemming willen zoeken om activiteiten wellicht te coördineren. Een mogelijke toekomstrichting is de oprichting van een overkoepelende stichting waarin alle betrokken partijen hun krachten (binnen het sociaal domein) bundelen. Deze stichting kan gezamenlijk bepalen welke ruimte het meest geschikt is voor welke activiteit. Dit zou mogelijk ook kunnen leiden tot meer continuïteit in de activiteiten. Daarnaast kan samenwerking nieuwe activiteiten aanjagen die momenteel nog niet worden aangeboden.

Tot slot wordt meegegeven om *'gewoon te beginnen'*. Door meer nevenactiviteiten in de kerk te laten plaatsvinden ontstaat er vanzelf een netwerk van organisaties en zal dit op een organische wijze verder groeien.

Afsluiting en vervolg

De aanwezigen worden bedankt voor hun actieve en constructieve bijdragen tijdens de omgevingsdialoog. De Protestantse gemeente Eijsden wil graag spoedig een vervolg geven aan deze aftrap. Er wordt gevraagd of er mensen zijn die binnenkort willen samenkomen om verder na te denken over activiteiten en de professionalisering van de organisatie voor nevenactiviteiten. Een aantal aanwezigen geeft aan hier graag aan deel te willen nemen; hun namen worden genoteerd en zullen door de Protestantse gemeente Eijsden afzonderlijk benaderd worden.

RO groep sluit de avond af en meldt dat er een gespreksverslag van de omgevingsdialoog met alle aanwezigen zal worden gedeeld. Daarnaast wordt verwacht dat de kerkenvisie vóór het einde van 2024 wordt opgeleverd en deze zal worden gedeeld met de kerkenraad en de gemeente Eijsden-Margraten.

Bijlage 5a

Toelichting per
kerkgebouw

De kerkenvisie hanteert een waardering op hoofdlijnen. De methodiek van Wesselink wordt gebruikt om zo objectief mogelijk waarden van een kerkgebouw te benoemen en inzicht te verschaffen in de waardering en de waardering van een kerkgebouw ten opzichte van andere kerkgebouwen. Deze waardering dient als vertrekpunt voor het uitwerken van de denkrichtingen in hoofdstuk 6 en zorgt voor een categorisering van de kerkgebouwen. De informatie in deze bijlage en de afweging in hoofdstuk 5 is zorgvuldig tot stand gekomen door een bezoek aan de kerkgebouwen, aangereikte informatie van de kerkeigenaren en informatie uit openbare bronnen^{4,5,6}. De informatie staat in veel gevallen in het informatiefundament in bijlage 1 beschreven.

Wegens een gebrek aan beschikbare informatie, de beperkte participatie en het ontbreken van de mogelijkheid om de kerkgebouwen te bezoeken, worden de kerkgebouwen van de parochiefederatie Terlinden-Margraten in deze bijlage niet nader uitgewerkt.

1. Sint Pancratiuskerk, Mesch

Architectuur

De Sint Pancratiuskerk is een eenbeukige kerk met een driezijdig gesloten koor en een toren van drie geledingen met een tentdak. Het schip, gedeeltelijk uit de Karolingische tijd (9^e-eeuw, en daarmee het oudste van Nederland) en uitgevoerd in breuksteen met een strook in visgraatverband aan de noordzijde, onderging in 1888-'89 een verhoging en verlenging naar ontwerp van Joh. Kayser, inclusief een neo-romaanse toren ter vervanging van de in 1875 ingestorte oude kerktoren. Het gotische koor is van kort na 1300. Het interieur heeft een vlakke zoldering, en de triomfboog rust op hardstenen zuilen met Maaskapitelen.

Interieur

Het interieur van de kerk wordt gedekt door een vlakke zoldering. De triomfboog rust op hardstenen zuilen met Maaskapitelen. Tot de inventaris behoren onder andere een Sint Pancratiusbeeld dat dateert uit circa 1400, en een orgel gebouwd door Vermeulen en Zn in 1903. In de kerk geplaatst. De kerk bezit bovendien verschillende relikwieën van de heilige Pancratius. In de kerk zijn enkele pastoorsgraven aanwezig van o.a. Philippe de Loneux (1712), Joannes Hermanus Wirix (1733), Johannes Vryens (1781) en Adrianus Quirinus van Duijn (1784). Op het kerkhof staan tegen de kerkmuur enkele oude hardstenen grafkruisen uit de periode 1632-1702.

Stedenbouw

De kerk bevindt zich in het centrum van het dorp. Aan de zuidzijde van de kerk strekt zich het kerkhof uit, terwijl aan de noordzijde een parkachtige tuin grenst aan de kerk. Deze tuin loopt door tot aan de pastorie, gelegen links van de oostelijk gelegen absis van de kerk.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Pancratiuskerk, een van de oudste stenen kerken van Nederland die nog als parochiekerk in gebruik is, heeft een historische inrichting. Het Romaanse schip dateert uit de 9^e-eeuw en vertoont een uniek visgraatmotief in de buitenmuur. De kerk is gewijd aan de H. Pancratius, die in 304 op 14-jarige leeftijd de marteldood stierf wegens zijn weigering om aan de afgoden te offeren tijdens de vervolging onder keizer Diocletianus. Hij wordt vereerd als patroon voor communicantjes, kinderen, soldaten en als voorspreker bij kinderziekten, jicht, eczeem en gewrichtspijnen. De kerk vervult bovendien een belangrijke rol in de jaarlijkse Bronk in Mesch.

De beschrijvingen van architectuur, interieur, stedenbouw en cultuurhistorie in dit hoofdstuk zijn allen afkomstig uit de volgende openbare informatiebronnen:

⁴ Bron: Monumenten in Nederland - Limburg, Ronald Stenvert e.a. (2013)

⁵ Bron: Kerkgebouwen in Limburg (website), Stichting Databank Kerkgebouwen in Limburg (2023)

⁶ Bron: Redengevende omschrijving Rijksmonumenten, Rijkdienst voor Monumentenzorg (2023)

Figuur 0.1 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (alle foto's van kerkfotografie Nederland).

2. Sint Martinuskerk, Gronsveld

Architectuur

De Sint Martinuskerk is een eenbeukige kruiskerk met een driezijdig gesloten koor en een vrijstaande toren van drie geledingen met een ingesnoerde spits. De oorspronkelijke mergelstenen toren dateert uit kort na de eerste vermelding van de kerk in 1281 en werd in de 15e of 16e eeuw verhoogd. In de toren hangt een klok die in 1869 werd gegoten door Causard en zoon. Opmerkelijk is het laatgotische mergelstenen koor, dat in de 16e eeuw aan de zuidzijde van de toren werd gebouwd. Na een brand in 1579 werd de kerk herbouwd tussen 1690 en 1699 in classicistische vormen, gekenmerkt door (niet zuivere) Dorische pilasters van mergelsteen. Het koor werd verhoogd in 1705-1711 en in 1787-1789 werd een sacristie toegevoegd in de zuidoosthoek. De kerk onderging restauraties rond 1895, na oorlogsschade in 1947-1948 onder leiding van A.J.N. Boosten, en opnieuw in 1982.

Interieur

Het interieur van de kerk is voorzien van stucgewelven die vernieuwd zijn in 1947-1948, samen met een wandgeleding met ionische pilasters die het geheel een barokke uitstraling geven. De inventaris omvat een communiebank uit circa 1700 en een hoofdaltaar, zijaltaren, preekstoel en koorlambrizing in Lodewijk XIV-stijl, daterend uit circa 1710. Het hoofdaltaar is voorzien van een schildering van de Kroning van Maria, gemaakt door Engelbert Fisen in 1710, met daarin het alliantiewapen van Jan Frans van Bronckhorst en Maria-Anna van Törring-Jettenbach. Het orgel, gebouwd door Philip le Picard in 1712, bevindt zich hier ook. De kruiswegstaties zijn vervaardigd door F. Stuflesser in 1922. Onder het moderne altaar ligt de zwartmarmeren grafzerk voor Willem van Bronckhorst (1563) en zijn vrouw Agnes van Bylant (1615). Het kerkhof is toegankelijk via twee 18e-eeuwse hekpijlers en bevat diverse oude grafkruisen (1554-1718), evenals een grafsteen voor G.A. Hubertus (1884).

Stedenbouw

De kerk is gelegen op een kerkberg, omringd door een kerkhof met een keermuur aan drie zijden. Aan de voorzijde van de kerk bevindt zich een plein omringd door historische gebouwen en het kasteel van Gronsveld.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Martinuskerk in Gronsveld dateert uit 1258 en was oorspronkelijk een eigenkerk van de heren van Gronsveld. Na een brand in 1579 werd de kerk grotendeels herbouwd in classicistische stijl met Dorische pilasters, later verhoogd in 1705-'11. De invloedrijke familie Van Bronckhorst Batenburg heeft het gebouw en interieur door de eeuwen heen gevormd, met onder andere een marmeren graftombe uit circa 1560 en schenkingen zoals een orgel (1711) en kunstwerken als de beelden van Sint Agatha en Sint Crispinus. De kerk vervult bovendien een belangrijke rol in de jaarlijkse Bronk in Rijckholt & Gronsveld.

Figuur 0.2 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (foto's 1, 2 en 4 van kerkfotografie Nederland).

3. Sint Martinuskerk, Breust

Architectuur

De Sint Martinuskerk in Breust is een driebeukige basilicale kerk met een half rond afgesloten koor en een vierledige toren met een ingesnoerde naaldspits. De romaanse onderbouw van de toren dateert mogelijk uit circa 1200, terwijl de hoge laatgotische toren rond 1500 werd opgetrokken in mergelsteen. Tijdens een restauratie in 1892 werden de laatgotische elementen vernieuwd en de lage spits vervangen door de huidige naaldspits. De toren herbergt klokken van Martinus Legros (1766) en C. Drouot (1810). Een romaanse latei met reliëfmedaillons, geplaatst in het torenportaal, is het enige overblijfsel van de oorspronkelijke romaanse kerk. Van de gotische herbouw zijn de hardstenen zuilen met Maaskapitelen bewaard gebleven. In 1722 werd het gotische schip vervangen door een barok exemplaar en in 1851 werd het koor vergroot en het schip verhoogd met een lichtbeuk. In 1879 werd een neogotische grafkapel aan de noordzijde van het koor toegevoegd, waardoor de kerk een rijke mengeling van romaanse, gotische, barokke en neogotische stijlen weerspiegelt.

Interieur

Het interieur van de Sint Martinuskerk in Breust bevat diverse historische en waardevolle objecten. Tot de kerkinventaris behoren een romaanse hardstenen doopvont uit de 12e eeuw en een stenen altaar mensa uit de 14e eeuw, die zich in de sacristie bevindt. De kerk beschikt over kerkbanken uit 1663 en 1718, een preekstoel uit 1692, en twee zijaltaren en biechtstoelen uit de tweede helft van de 18e eeuw. In 1855/56 werd een orgel, gebouwd door Pereboom & Leijser, in de kerk geplaatst. Dit orgel werd in 1915 gewijzigd en in 1981 gerestaureerd door Verschuieren Orgelbouw, waarbij de wijzigingen uit 1915 behouden bleven. Op het kerkhof bij de kerk liggen diverse 19e-eeuwse grafstenen met kruisen.

Stedenbouw

De Sint Martinuskerk in Breust grenst aan de noordzijde aan een klein plein, gescheiden door een kerkhof met hekwerk. Aan de zuidzijde bevinden zich eveneens graven, en bij de apsis ligt een grasveld. Deze opzet met begraafplaatsen rondom en het plein benadrukt de kerk als historisch en cultureel baken in de gemeenschap. De omgeving combineert historische en moderne bebouwing, wat de evolutie van Breust weerspiegelt.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk van Breust kent een rijke geschiedenis die teruggaat tot 965. Oorspronkelijk uit circa 1200, werd de kerk na verwoesting in 1393 herbouwd in gotische stijl, met behoud van ronde hardstenen zuilen en Maaskapitelen onder spitsboogarcades. De karakteristieke laatgotische toren van mergelsteen dateert uit circa 1500, mogelijk gebruikmakend van delen van de oude toren. Latere renovaties in barokstijl voor het schip in 1722, vergroting van het koor met sacristieruimtes in 1851, en restauratie van de toren in 1892, inclusief vervanging van de spits, hebben de kerk door de eeuwen heen gemoderniseerd en haar architectonische en historische waarde behouden. De kerk vervult bovendien een belangrijke rol in de jaarlijkse Bronk in Breust-Eijsden.

Figuur 0.3 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (foto's 2, 3 en 4 van kerkfotografie Nederland).

4. Sint Christinakerk, Eijsden

Architectuur

De Sint Christinakerk is een driebeukige kerk met een driezijdig gesloten koor en een toren met een spitse naaldspits. De toren, oorspronkelijk gebouwd van sobere mergelsteen in de eerste helft van de 14e eeuw, heeft geen buiteningang. In de 17e eeuw werd de spits van de toren vernieuwd, zoals blijkt uit de aanwezige klok van Nicolas Brochard en Antonin Richault uit 1617. Na beschadigingen in 1389 en 1393 werd de kerk herbouwd in gotische stijl, waarvan de ronde hardstenen zuilen met Maaskapitelen onder de bogen in het middenschip nog steeds te zien zijn. In 1851 werd de middeleeuwse kerk vervangen door de huidige neoclassicistische kerk. De kerk vervult bovendien een belangrijke rol in de jaarlijkse Bronk in Eijsden.

Interieur

Het interieur van de kerk heeft een gestukadoord tongewelf in het middenschip en vlakke zolderingen in de zijbeuken. Tot de inventaris behoren onder andere een barok hoofdaltaar met een geschilderd altaarstuk uit de tweede helft van de 17e eeuw, afkomstig van de Sint Maartenskerk in Luik, een preekstoel daterend uit circa 1800, en een orgel gebouwd door Pereboom & Leyser rond 1855. Op de muur van het kerkhof zijn twaalf 17e-eeuwse grafkruisen te vinden.

Stedenbouw

De kerk bevindt zich aan de rand van het historische centrum van Eijsden. Aan de noordzijde grenst de kerk aan een ruim plein. Het terrein rondom de kerk is omgeven door een ommuurde begraafplaats.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk bevindt zich op een historische plek, de Vroenhof. Dit is een plek die eeuwenlang het bestuurlijk en kerkelijk centrum vormde van het Maasdal, is nog steeds een centrale locatie in de dorpskern van Eijsden. Oorspronkelijk gebouwd in de 12e eeuw als onderdeel van een complex met een bestuurscentrum en rechtbank, werd de huidige kerk in de 14e eeuw herbouwd in gotische stijl na vernielingen. Tussen 1634 en 1851 functioneerde het als simultaankerk voor katholieken en protestanten. De middeleeuwse structuur werd vervangen door de huidige neoclassicistische kerk in 1851.

Figuur 0.4 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (foto's 1, 2 en 4 van kerkfotografie Nederland).

5. Sint Bartholomeuskerk, Eckelrade

Architectuur

De Sint Bartholomeuskerk is een driebeukige mergelstenen kerk met een driezijdig gesloten koor en een toren met ingesnoerde spits. Oorspronkelijk gebouwd als eenbeukige kerk in de 13^e-eeuw, zijn interne muurresten bewaard gebleven bij de triomfboog en de toren. Het gotische koor en een kapel aan de noordzijde dateren uit de eerste helft van de 14^e-eeuw, mogelijk verhoogd in de 15^e-eeuw. Rond 1717 werd de noordelijke kapel uitgebreid tot een volledige noordbeuk, werden schip en koor verhoogd, en kreeg de toren een classicistisch toegangspoortje. In 1845 werd de parochie zelfstandig en werden een doopkapel en sacristie aan de noordzijde toegevoegd. In 1923 ontwierp architect Heurkens de mergelstenen zuiderzijbeuk met neogotische details op een Kunradersteen plint.

Interieur

Het interieur van de kerk heeft stucgewelven als bekleding. De scheibogen van het schip zijn spitsboogvormig en rusten op ronde pijlers. Tot de inventaris behoren een laatgotische Annatrits uit circa 1500, een hardstenen wijwaterbak uit de 16^e eeuw, en een hardstenen doopvont dat dateert van rond 1860. Het orgel, oorspronkelijk gebouwd rond 1750 en afkomstig uit de abdij van Val-Dieu bij Luik, is geplaatst in een kast die stamt uit 1803. In de zuidmuur zijn enkele grafkruisen en -stenen opgenomen, die dateren van 1644 tot 1736.

Stedenbouw

De kerk bevindt zich centraal in het dorp, gelegen op een kerkberg. Deze locatie is omringd door gras en een keermuur van mergel, wat het historische karakter van de omgeving benadrukt en de kerk een prominent zichtbare positie geeft binnen de dorpsstructuur.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk werd in 1845 verheven tot parochiekerk nadat ze eeuwenlang een hulpkerk van Gronsveld was geweest. De oudste delen van de kerk zijn fragmenten van de eindgevels van het oorspronkelijke eenbeukige schip. Het oostelijk deel van de noordbeuk dateert uit de veertiende eeuw als restant van een zijkapel, terwijl de toren vermoedelijk uit dezelfde periode stamt. Rond 1717 werd de noordbeuk uitgebreid, waarbij gebruik werd gemaakt van bestaand muurwerk van de oudere kapel. Later zijn het middenschip en het koor verhoogd. In de negentiende eeuw zijn de sacristie en de doopkapel toegevoegd, en in 1923 werd de zuidbeuk gebouwd. De kerk vervult bovendien een belangrijke rol in de jaarlijkse Bronk in Eckelrade.

Figuur 0.5 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (foto's 1, 2 en 4 van kerkfotografie Nederland).

6. Protestantse Kerk, Eijsden

Architectuur

De Protestantse Kerk van Eijsden, gebouwd in 1906 naar ontwerp van J.M. Odinet, is een zaalkerk in neogotische stijl. Het heeft een rechthoekige plattegrond met een zadeldak van leien. De halfingebouwde toren met tentdak en windvaan bevat spitsboogvormige galmvensters. Het gebouw is opgetrokken in baksteen met hardstenen elementen, zoals de spitsboogtraceringen van de glas-in-loodramen en de deur.

Interieur

Het interieur kenmerkt zich door een gelaagde kleurstelling, ontworpen door Sjef Hutschemaekers tijdens de renovatie in 2007. Aardse tinten met blauwchakeringen in de onderste laag symboliseren stilte, de tussenlaag verbindt met het hemelse, en het zachtblauwe plafond met bladgouden rozetten staat voor de hemel. Een geschilderde duif op de achterwand verwijst naar doop en hoop. Sinds 1980 beschikt de kerk over een orgel, gebouwd in 1976 door Verschuieren Orgelbouw (Heythuysen) en afkomstig uit particulier bezit.

Stedenbouw

De kerk is beeldbepalend door zijn centrale ligging in het dorp. Het kerkgebouw, omgeven door een bescheiden erf, voegt zich harmonieus in de dorpsstructuur en draagt bij aan de historische en ruimtelijke beleving van Eijsden. De situering versterkt de ensemblewaarde van het kerkje binnen de dorpskern, waar het fungeert als een herkenningspunt.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De kerk is van cultuurhistorisch belang als uitdrukking van de protestantse religie in Limburg, waar dergelijke gebouwen zeldzaam zijn. De architectonische gaafheid, esthetische kwaliteit en de functionele zeldzaamheid benadrukken het algemene belang van dit erfgoed.

Figuur 0.6 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het (verplaatsbare) glazenaltaar.

7. O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk, Rijckholt

Architectuur

De Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk is een eenbeukige kerk met zijkapellen, oorspronkelijk gebouwd in 1882 als kloosterkerk voor de Franse dominicanen uit Lyon. De neogotische gevel met portaal en zijkapellen werd voltooid in 1921. Vanaf 1956 fungeerde de kerk als rectoraatskerk. Het bijbehorende klooster werd gesloten in 1979.

Interieur

Het interieur van de kerk is altijd bescheiden geweest. Boven het altaar zijn schilderijen aangebracht in 1927 door pater Sertillanges. In 1929 plaatste Gebr. Vermeulen uit Weert een eenvoudig tweemanuaals orgel in de kerk.

Stedenbouw

De kerk ligt bescheiden aan de doorgaande weg, direct rechts bij het binnenkomen van het dorp vanuit Gronsvelt. Aan de rechterzijde van de kerk strekt zich een ommuurd kerkhof uit, gekenmerkt door uniforme grafstenen. De kerk vormt een deel van een uitgebreid kloostercomplex dat recentelijk gedeeltelijk is herbestemd tot museum, kerkgebouw en bed & breakfast.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

Het patersklooster in Rijckholt werd in 1882 gesticht door Franse Dominicanen, die vanwege anti-klerikale wetten uit Frankrijk vluchtten. Het groeide uit tot een theologisch en wetenschappelijk centrum, waar novicen werden opgeleid. Na de Eerste Wereldoorlog veranderde het klooster in een apostolaathuis en diende het onder andere als schippersinternaat, NSB-kinderopvang en huisvesting voor KNIL-soldaten. In 1953 namen Nederlandse Dominicanen het over, moderniseerden ze de kerk en introduceerden ze sociale initiatieven zoals een jeugdlokaal. Het klooster werd in 1979 verlaten en grotendeels afgebroken voor woningbouw, met behoud van de kerk en enkele andere gebouwen. De kerk vervult bovendien een belangrijke rol in de jaarlijkse Bronk in Rijckholt & Gronsvelt.

Figuur 0.7 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (foto's 1, 2 en 4 van kerkfotografie Nederland).

8. Sint Jozefkerk, Oost-Maarland

Architectuur

De Sint Jozefkerk is een driebeukige kerk met een vijfzijdig gesloten koor en een zadeldaktoeren met dakruiter. Gebouwd in 1927 naar ontwerp van C.J.H. en J. Franssen, heeft de kerk neoromaanse elementen. De rechthoekige plattegrond omvat twee bouwlagen, afgedekt met zadeldaken en lessenaarsdaken, bedekt met leien in Maasdekking.

Interieur

Het interieur van de kerk is bijzonder door diverse elementen. De glas-in-loodvensters in de eerste bouwlaag zijn ontworpen door glazenier Hub Levigne, terwijl de schilderijen rond de altaarboog en achter het altaar in 1942 werden gemaakt door Robert Franquinet. Boven het altaar hangt een houten Missiekruis uit 1928, een schenking van de familie Goossen-Heijnen uit Maarland. Het altaar zelf is uitgevoerd in bruin en wit marmer met een koper tabernakel. Een opvallend element is het Pereboom-orgel uit 1919, dat afkomstig is uit de Sint Lambertuskerk te Maastricht.

Stedenbouw

De kerk ligt in het hart van de dorpskern Oost-Maarland, grenzend aan een centraal plein dat fungeert als ontmoetingsplek voor de gemeenschap. Achter de kerk bevindt zich een begraafplaats, omgeven door groen. Deze opstelling benadrukt de centrale rol van de kerk in het dorp.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

De Sint Jozefkerk van Oost-Maarland is van cultuurhistorische waarde. In het bijzonder is de kerk typologisch belangrijk binnen het oeuvre van architect Joseph Franssen. Architectuurhistorisch is de kerk van belang voor de bovenregionale geschiedenis en de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur. De situering in de kern van Oost-Maarland verleent de kerk ensemblewaarden, waardoor ze een belangrijke bijdrage levert aan het aanzien van de plaats. De kerk vervult bovendien een belangrijke rol in de jaarlijkse Bronk in Oost-Maarland.

Figuur 0.8 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (Alle foto's van kerkfotografie Nederland).

9. Maria Tenhemelopnemingkerk, Eijsden-Mariadorp

Architectuur

De Maria ten Hemelopnemingkerk is een moderne doosvormige kerk met een klokkentoren, gebouwd in 1959-1960 naar ontwerp van M.G.E. Hoen. De kerk heeft een aflopend plat dak, een gevel van baksteen en witte verblendsteen, en grote raampartijen. De klokkentoren heeft vierkante galmgaten en een kruis. De ingang is voorzien van een open luifel met betonnen kolommen. De koorgevel bevat glasbouwstenen en de narthex heeft ronde vensters.

Interieur

De muren zijn wit geschilderd met baksteen in wild verband, en de vloeren zijn bedekt met gebroken leisteen. Aan de koorzijde staat een betonnen zijaltaar op een leistenen verhoging. In 1960 plaatste Sinds 1974 beschikt de kerk over een orgel uit ongeveer 1897, gebouwd door Pereboom & Leijser (Maastricht) voor het Ursulinenklooster in Eijsden.

Stedenbouw

De Maria Ten Hemelopnemingkerk staat aan de westrand van een laagbouwwijk, met vrij uitzicht aan de westzijde over boomgaarden, akkers en een kerkhof. De toren en de kerk dienen al lang als herkenningspunten in Eijsden, met de ingang gelegen aan een ruim plein.

Cultuurhistorie (kerkhistorie)

Het rectoraat van de kerk werd in 1958 opgericht in de wijk Mariadorp van Eijsden, met als doel om de arbeiders van de nabijgelegen zinkwitfabriek te huisvesten. Architect M.G.E. Hoen ontwierp de kerk in de stijl van Franse Art Sacré. De kerk opende haar deuren op Witte Donderdag 1960. De architectuur, geïnspireerd door Duitse en Zwitserse voorbeelden, combineert moderne elementen met Limburgse invloeden. In latere jaren onderging de kerk restauraties, waaronder een ingrijpende in 1995.

Figuur 0.9 Van links naar rechts exterieur kerkgebouw, interieur kerkgebouw, een van de glas-in-loodramen en het orgel (alle foto's van kerkfotografie Nederland).

Bijlage 5b

Beoordeling

kerkgebouwen

gemeente Eijsden-

Margraten

Afwegingskader	1. Architectuur			2. Interieur			3. Stedenbouw			4. Cultuurhistorie (kerkhistorie)			
	Typologie	Materiaal-gebruik	Bouw-periode	Uit-straling	Inven-taris	Samen-hang	Ensemble-gebouwen	Beeld-bepalend	Samen-hang dorp	Historie	Religie	Culturele waarde	
Kerkgebouw													
Sint Pancratiuskerk, Mesch	5	4	5	4	5	4	4	4	4	5	5	4	Hoog/Zeer hoog
Sint Martinuskerk, Gronsveld	4	5	4	5	5	4	4	4	4	5	4	4	Hoog
Sint Martinuskerk, Breust	4	4	4	4	4	4	4	5	4	5	4	4	Hoog
Sint Christinakerk, Eijsden	4	4	4	4	4	4	4	4	3	5	4	4	Hoog
Protestantse Kerk, Eijsden	4	4	4	4	3	4	5	4	4	4	4	4	Hoog
Sint Bartholomeuskerk, Eckelrade	4	4	4	3	4	4	3	4	3	4	3	4	Hoog
O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk, Rijckholt	3	3	3	3	2	3	4	3	3	4	4	4	Gemiddeld
Sint Jozefkerk, Oost-Maarland	3	3	3	3	4	3	3	4	3	3	3	4	Gemiddeld
Maria Tenhemelopnemingkerk, Mariadorp	3	3	2	3	2	3	4	4	3	2	3	3	Gemiddeld

Legenda:

	Zeer Hoog
	Hoog
	Gemiddeld
	Beperkt
	Zeer beperkt

